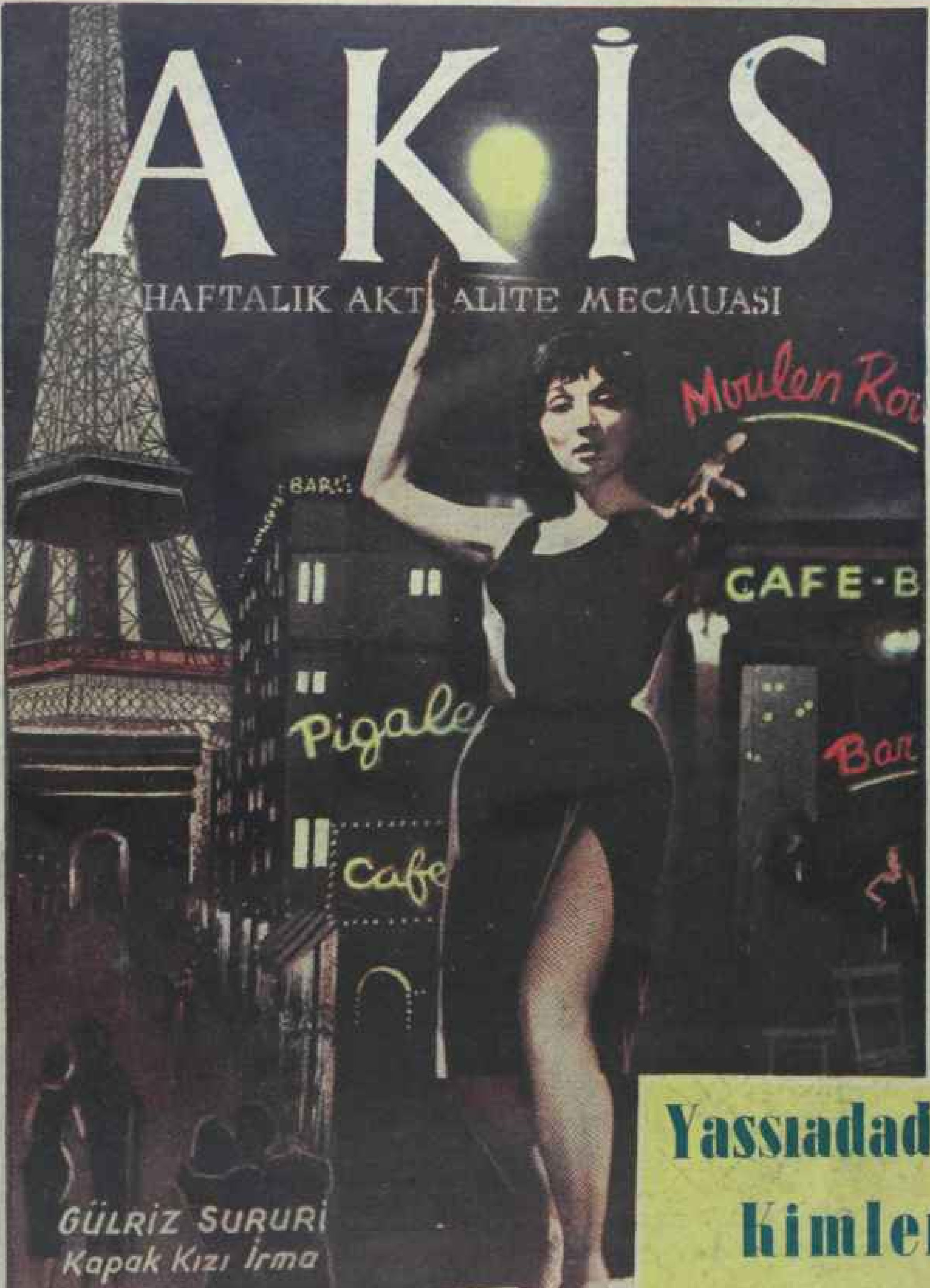
22 MAYIS 1961 SAYI: 360

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

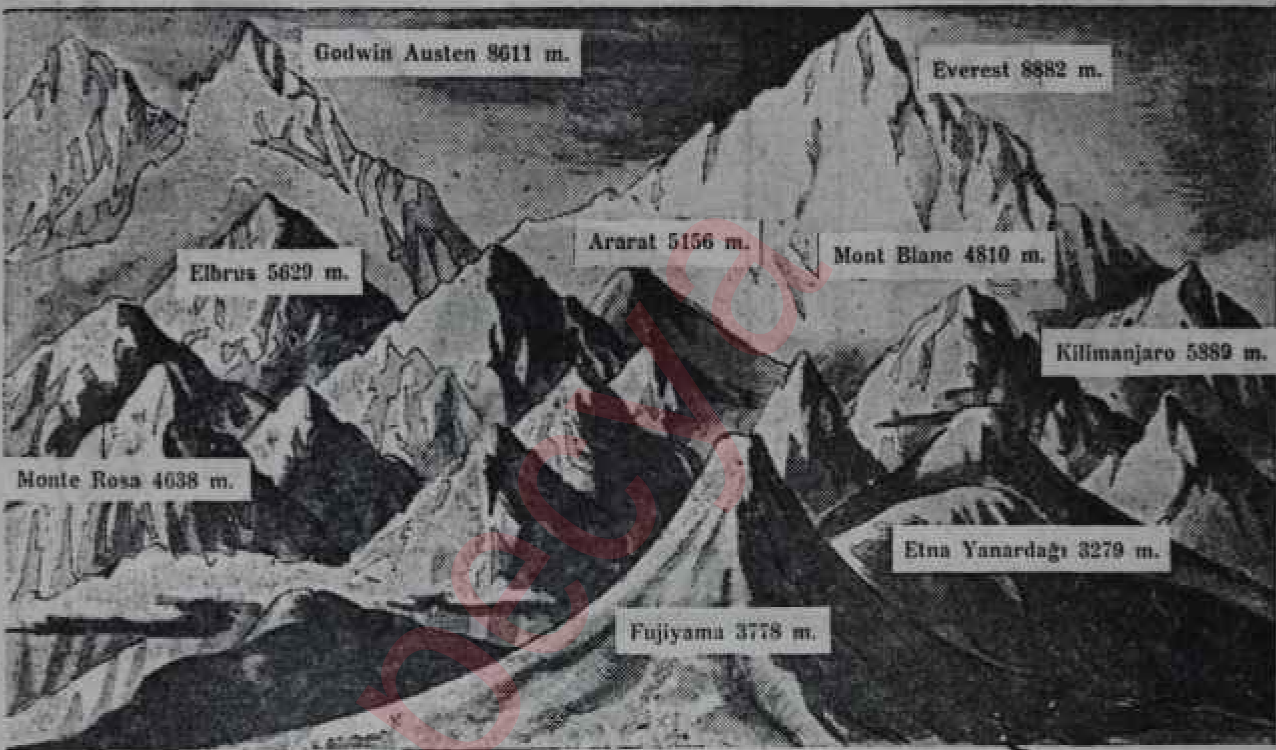
GÜLRİZ SURURİ
Kapak Kızı İrma

Yassıadadan kimler Kurtulacak?

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
BAŞ ve DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

EN YÜKSEK

• İrtifaı 8882 metre olan, Himalayalardaki Everest Tepesi, dünyanın en yüksek yeridir.

TÜRKİYE İŞ BANKASI, TASARRUF SAHİPLERİNE

EN YÜKSEK

İKRAMİYE PLÂNINI TAKDİM EDEN BANKADIR

9 Milyon lira tutarındaki 1961 ikramiye plânının 7 Milyonu henüz talihlilerini bekliyor. Tasarruflarınızı İŞ Bankasında toplıyarak senenin bu en zengin ikramiye plânından istifade ediniz...
Ayrıca % 6,5'a kadar faiz alırsınız.

1961 de

9 MİLYON

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya, vadeli hesaplarda her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel, hesabınızın bulunduğu şubeden öğrenebilirsiniz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Paranızın... istikbalinizin emniyeti

Ca-Ka
CREM PUF
Ca-Ka

Tereddütsüz
bir
tecrübe
Yüzde yüz netice
KREMLİ
BRİYANTİN
Be-1
kullanınız.
be1

FACIT
makinesine
güvenebilirsiniz.
Zira Facit tekmil hesap işlerinizi en rahat, en sessiz, en seri ve en basit bir şekilde halleder. Evet - bir Facit alınız.
FACIT
C1-13 TL. 1950.-
Eli Burla
ve Ortakları
Galata, İstanbul
4917 66

1961' de
38 APARTMAN DAİRESİ
ŞİŞLİDE
+ 12 APARTMAN DAİRESİ
CADDEBOSTANDA
= 50
APARTMAN DAİRESİ
AYRICA
2.500.000
LİRALIK ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ
YAPI ve KREDİ BANKASI

A K İ S

Haltalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXI, Sayı: 360

Yazı İşleri
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 12 89 98 P. K. 582 - Ankara

*

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: 11 52 21

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :
Güneş Matbaacılık T. A. O. Klişe Atölyesi

*

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :
8 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 ylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlân şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.

İlan işleri :
Telefon : 11 52 21

Dizildiği Yer :
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

FİYATI: 1 LİRA
Basıldığı tarih : 21.5.1961

Kapak resmimiz

Gülriz Süruri

En güzel İrma

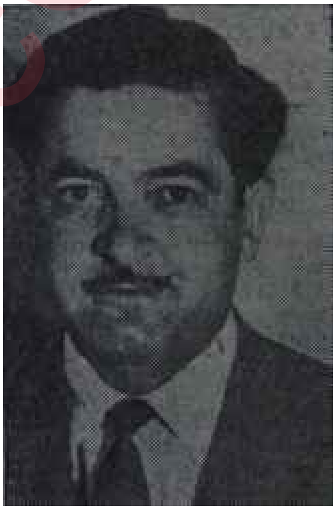
Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Elinizde tuttuğuna sayı, değişik bir tertiple karşınıza çıkıyor. Bunun sebebi, iç politikada durgun bir hava eserken başka iki sahada son derece alâka çeken hâdiselerin bitirdiğimiz haftanın sonlarında cereyan etmiş olmasıdır. Bunların birincisi Basını ilgilendirmektedir. Örfi idare makamları nevzuhur sosyalist Kasım Gülekin gazetesi Tanini basarak gazetenin yayınını Gülek adına idare eden İhsan Adayı, fıkra yazan Aziz Nesini nezaret altına almışlar, haklarında takibata geçmişlerdlr. Yalnız Bâbıâlide değil, gazetenin sahibinin şahsiyeti dolayısıyla yurtta bomba gibi patlayan hâdisenin bütün tafsilâtım, bilinmeyen içyüzünü ve oyunun kahramanlarının durumunu okuyucularımız BASIN kısmımızda bulacaklardır. Meselenin esasım tesbit etmek için AKİS'in İstanbuldaki yaman temsilcisi Kayhan Sağlamer derhal paçaları sıvamış ve kesif bir çalışma sonunda işin mahiyetini açığa çıkarmıştır.

Bu hafta, BASIN'ı YASSIADA DURUŞMALARI faslı takip etmektedir. Bitirdiğimiz hafta Yassıadada cereyan eden hâdiseler, birden bire bütün dikkatleri Marmaranın bu küçük adası üzerinde topladı. Anayasayı ihlâl sanıklarından biri, D. P. Grubu üyesi, Erzurumun sakıt milletvekili Şevki Erkerin hiç beklenilmedik bir sırada tahliyesi her yerde geniş heyecan yarattı. Ama heyecanın büyüğü Adanın içinde ve sanık yakınlarının çevresinde oldu. Buna paralel olarak, siyasî koz diye Menderes artıklarının eteğine yapışanlar çeşitli hisler arasında bocaladılar ve ne yapmaları, ne düşünmeleri gerektiğini şaşırdılar. Bu sonuncuların hali, biraz, mirasını paylaştıkları zengin amcanın birden bire kapıda beliriverdiğini gören varislerin şaşkınlığına benzedi. Baha sonraki günler de, Yassıadadaki duruşma salonunda meydana çıkan dalgalanmalar meselenin önemini arttırdı.

Bu yüzdendir ki Yassıada Duruşmaları, haftanın başından itibaren AKİS'in düşükleri pek yalandan tanıma fırsatı bulmuş iki mensubu tarafından dikkatle takip edildi. Duruşmaların ilk celsesinden bu yana İstanbulda çalışan Yusuf Ziya Âdemhana haftanın son ve en alâka çekici celselerinde Başyazarımız Metin Toker katıldı. Hafta biterken bir haftanın notlan ile başkente dönen Başyazarımız YASSIADA DURUŞMALARI kısmımızı hazırladı. Okuyucularımız o kısımda ve bilhassa "Duruşmaların Anatomisi" başlığını taşıyan "Gidişe Uyan Karar" yazısında bir çok sualin cevabım bulacaklardır. AKİS geçen hafta Anayasa sanıklarım yedi kısma ayırmıştı. Aşağı yukarı mesuliyet derecesine tekabül eden bu sınıflarkerin tahliyesi Divanın da sanıkları dan sonuncusuna mensup Şevki Erbir blok saymadığının delilini teşkil etmiştir. YASSIADA DURUŞMALARI kısmımız, bu bakımdan da geniş akisler uyandıracaktır.

Yusuf Ziya Âdemhan

Haftanın politika havası, mutad veçhile YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızdadır. Bütün İstanbulini bahsetmekte olduğu bir temsilin yıldun, Gülriz Süruri ise bu haftaki "Kapak Kızı"mızdır.

Haftanın sonuna doğru Sinopta vuku bulan bir hâdise nazarların ister istemez Karadenizin bu şirin yarımadasına yönelmesine sebep oldu. Sinopta bir radar üssünde Türk ve Amerikan erleri arasında çıkan bir kavga sonunda bir Türk eri bir Amerikalının kurşunuyla öldürülmüş bir diğeri de yaralanmıştı. AKİS objektifi Sinopa yöneldi. ZABITA başlıklı yazı hâdisenin hikâyesini ve akislerini vermektedir.

Saygılarımızla **AKİS**

Cilt: XXI. Sayı: 360

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

22 MAYIS 1961

B A S I N

Gazeteciler

Çekirgenin sonu

Ortadan kısa boylu, topaç gibi adam, oturmakta olduğu koltukta hafifçe doğruldu ve karşısında duran iki adama yer gösterdi. Beklenmeyen misafirler oturamıyacaklarını, illerinin mühim ve müstacel olduğunu söyleyerek topaç gibi adama yazılı bir kâğıt uzattılar. Adam kâğıdı aldı, umursamaz bir eda ile söyle bir göz attı Ve sonra:

"— Buyrun, ne arayacaksanız arayın" dedi.

Tekrar isine eğildi. Böyla hâdiselere alışık olduğu intibaını veriyordu. İki sivil siyasî polis hummalı bir faaliyete giriştiler ve İstanbuldaki Gazisinanpaşa sokağının 12 numaralı dairesinin altını üstüne getirerek bir takım kâğıtları topladılar, notlar aldılar. Polislerden biri, masasının basında oturan çocuk yüzlü, umursa' maz adama döndü:

"— Müsaade ederseniz merkezle bir telefon görüşmesi yapacağım" dedi ve hiç beklemeden telefona uzandı, raporunu merkeze bildirdi.

Karsı taraftan verilen emirleri dikkatle dinledikten ve aramaya devam adan arkadaşıyla gizlice birşeyler konuştuktan sonra, ikisi birden, masasının başında meşgul adama yöneldiler. İçlerinden biri, son derece nâzik bir ifadeyle:

"'-Aziz Nesin bey, arama bitti. Şimdi lütfen şu zaptı imza edin" dedi.

Topaç gibi adam ayni umursamaz ifadeyle karşısındakilere baktı ve:

'"— Peki dedi.

Kendi kalemiyle arama zaptını imzaladı Gazisinanpaşa sokağının 12 numaralı dairesinde bulunan Karikatür Yayınları sahibi ve Tanin gazetesinin pahalı transferi Aziz Nesinin yeni bir macerası böylece başlamış oluyordu, Günlerden perşembeydi ve saatler 18.30'u gösteriyordu. Sivil siyasî polisler zaptı Nesinin. İki hademesine de imza ettirdikten sonra, yeni bir macerası böylece başlamış İkinci emir, Aziz Nesin üzerinde soğuk bir duş tesiri yaptı. Eski umursamazlığı kayboldu ve birden hayretle, emrin tekrarım istedi Siyasi polisler, Tanin Gazetesi fıkra yazarı Aziz Nesinin Örfi İdare Kumandanlığı tarafından nezaret altına atandığına tebliğ ediyorlardı. Pahalı transfer Nesin birden irkildi ve:

"— Peki, bunun sebebi nedir?" diye sordu.

Fakat sivil memurların bu konuda fazla bir bilgileri yoktu. Nitekim içlerinden biri:

"— Bilmiyoruz. Vazifemiz sisi Örfi İdare Kumandanlığına teslim etmektir" dedi.

Nesin vaziyeti birden anlamış olmalı ki, yüzüne o eski umursamaz maskeyi geçirdi ve:

"— O halde müsaade edin de eve, karıma bir haber vereyim" diyerek telefona uzandı.

Aziz Nesin
Başka diyar türküleri

Evini bulduğu zaman endişe içindeki karısıyla karşılaştı. Karısı, evde arama yapıldığını, son derece müteessir olduğunu belirtiyor ve meselenin aslının ne olduğunu soruyordu. Aziz Nesin, korkulacak bir durumun mevcut olmadığım belirtti ve:

"— Beni de Örfi İdare Kumandanlığına götürüyorlar" dedi.

Telefonu kapattı, polislere döndü:

"— Artık gidebiliriz beyler."

İki polis memuru, ortalarında Aziz Nesin Olduğu halâs merdivenleri indiler ve Gazisinanpaşa Sokağına çıktılar, oradan Nuruosmaniye caddesine geçerek, yaya yola devam ettiler. Mahmutpaşa yoluyla Nesini Emniyet Müdürlüğüne götürdüler. Nesin burada, kendisini beklemekte olan Örfi İdare Kumandanlığı subaylarına teslim edildi.

Arama - tarama

Aziz Nesin âni olarak, nezaret altına alınmak üzere Örfî İdare Kumandanlığına' götürülürken, Erenköyde Etemefendi caddesindeki apartmanında da dört kişilik bir sivil polis ekibi kesif bir arama - tarama faaliyetine girişti. Tanlarında mahallin İhtiyar Heyetinden de bir kişi bulunan arama ekibi, bilhassa Aziz Nesinin çalışma odasına iltifat gösteriyordu. Büyük kısmını Aziz Nesinin hikaye ve piyes müsveddeleri teşkil eden pek çok kağıt alındı. Bu arada işgüzar memurlar, verilen emri tam manasıyla ifa için, yazarın çalışma odasının duvarlarında asılı bulunan Maksim Gorki ve Gogola ait portreleri de çerçeveleriyle birlikte söküp aldılar!

Evdeki arama fâaliyeti, genç bir hikayeci olan Nesinin esini ziyadesiyle üzmüştü. Arama sebebinin ne olduğunu bilmediği için hayli endişelendi. Ne var ki memurlar da mesele hakkında kafi bilgiye sahip değillerdi. Polisler hummalı faaliyetlerini bir saate yakın sürdürdüler ve sonra ellerinde kâğıt tomarları ve imza ettirilmiş bir zabıt olduğu halde evi terkettiler.

Modern sosyalistler

Bir taraftan Nesin iş yerinden alınıp Örfi İdare Kumandanlığına sevkedilir, bir taraftan evinde arama yapılırken, başka bir siyasi polis ekibi de başka bir semte doğru yola çık-

Gülek Marşı

Ne komünistim, ne faşist
Opportünistim, opportünist!

mış bulunuyordu. Esasen, Örfi İdare Kumandanlığı tarafından verilen "nezarete alma karan" Emniyet Müdürlüğüne geçince iş planlanmıştı. O gün 18 Mayıstı ve saatler 15'i gösteriyordu. Emniyet Müdürlüğü işe, nezaret altına alınacak olanların yerleri-ala tespiti ile başladı. Becerikli polislerden müteşekkil dört ekip, harekete hazır vaziyete getirildi. Her şahsa iki ekip düşüyordu. Ekiplerden biri işyerlerinde gerekeni yapacak, diğeri ise evlerde arama faaliyetine geçecekti. Emre göre de her ekip, hedefe vasıl olunca telefonla durumu merkeze bildirecekti. Gerçi bu kadar teferruat, işin mahiyeti bakımından pek lüzumsuzdu ama, gene de Emniyet Müdürlüğü tedbirde kusur etmiyordu.

Aziz Nesin, Gazisinanpaşadaki iş yerinden alınıp nezarete konulduğu sırada, ikinci ekip Beşiktaşa, Hayrettin İskelesine doğru yola çıktı. Bu ekibin vazifesi, Gülekin Taninin başına oturttuğu mutemet adamı İhsan Adayı işyerinde tutup Örfi İdareye teslim etmekti.

Bu sırada Tanin Gazetesinde oldukça mühim bir toplantı yapılmaktaydı. Tanin Gazetesi atat 20 sularında baskıya girdiği için Tanin de işler erken bitiyordu. İhsan Ada, yanında çalışan fikir İşçileriyle bir toplantı yapmak arzusunu bir kaç gün evvelden izhar etmişti. Haftanın sonundaki o gün de işler erkenden bitmiş ve Tanin yazı kadrosu, gazetenin dışı şatafatlı içi köhne binasının İstihbarat Odasında toplanmıştı. Mutemet Gülekofil Ada, nev-i şahsına münhasır aceleci ve garip haliyle İstihbarat Odasına girdiğinde bütün kadroyu kendisini bekler buldu. Gözlüklerinin altından karşısındakileri şöyle bir süzerek hafifçe gülümsedi ve:

"— Hazır hepiniz buladayken, bir aile toplantısı yapalım" dedi ve sonra ellerindeki mukavele suretlerini işaret ederek:

"— Herhalde itirazınız yok? Zira hükümlerin hemen hepsi sizin lehinize" diye ilâve etti.

Tanin mensuplarıyla evvelden hukuki bir mukavele yapılmamış ve bir ön - mukavele ile iş savuşturulmuştu. İşte şu kadar ay sonra, sosyalist Gülekin gazetesinde fikir işçilerinin kanuni mukaveleleri imzalanacaktı. Saatin tam 18.30'a yaklaştığı sırada aile toplantısı, odacının içeriye girmesiyle inkıtaa uğradı. Odacı, İhsan Adanın kulağına eğilerek bir şeyler fısıldadı. Ada hiç istifini bozmadan:

"— Şimdi toplantıdayım. On - onbeş dakika sonra gelirim" dedi ve kaldığı yerden devam etti.

Fakat dışarda bekleyenler pek sabırsız olmalıydılar ki, odacı bir defa daha içeri girdi ve İhsan Adaya bu defa sesli olarak:

"— Beyefendi, arkadaşlarınızın işi çok aceleymiş. Dışarda sizi bekliyorlar" dedi.

Bu defa Adanın cevabı:

"— Peki, şimdi geliyorum" oldu.

Bir kaç dakika sonra -toplantı zaten sona ermişti- Ada dışarıya çıktı. Bekleyen üç sabırsız adam, Adaya doğru ilerliyerek kendilerini tanıttılar. Gelenler sivil polistiler. İhsan Ada için o andan itibaren her şey karmakarışık bir hal aldı. Birden morali pek bozulmuştu. Sivil memurlar Adaya durumu kısaca anlattılar ve kendileriyle birlikte Örfi İdare Kumandanlığına gelmesi gerektiğini bü-

İhsan Ada
Tehlikeli temayüller

dirdiler. Ada, Aziz Nesinin de nezaret altına alınmak üzere olduğunu öğrendi. Her şey son derece sessizce yapıldığı için, Tanin kadrosu ilk önce hiç bir şey hissetmedi. Adanın üst kattaki Umumî Neşriyat Müdürlüğü odası da iyice arandı. Tanin mensupları evlerine dönmek için Adanın gazeteden ayrılmasını bekliyorlardı. Kapıcıdan, Adanın üç arkadaşıyla birlikte gittğini öğrendiler ve onlar da idarehaneyi terkettiler. Bu sırada bir polis jeep'i, Adayı Örfi İdarenin İrtibat Subaylarına teslim etmek için Hayrettin İskelesinden yola çıktı.

Taninde haber geç öğrenildi. Nöbete! kalan sekreter, muhabirr ve fotoğrafçı, habere geç vakit muttali oldular. O sırada saat tam 23'dü. Durum derhal Ankaraya telefonla ulaştırıldı ve sosyalist patron Gülekle temas temin edildi. Taninin kalıpları rotatife yerleştirilmiş bulunuyordu. Patran Kasım Gülek evvela tevkif sebebini sordu. "Komünizm propagandası" cevabım alınca hemen, baskıya geçilip geçilmediğini öğrenmek istedi. Karşıdan:

"— Geçilmedi efendim" cevabı verilince, Gülekin yüzü güldü. Derhal, beşinci sayfadaki İhsan Ada isminin kazınmasını emretti. Halbuki, Anadoluya yetişmesi için gazetenin bir kısmı basılmış bulunuyordu. Emir ye* rine getirildi ve beşinci sayfadaki İhsan Ada ismi kazındı. Daha sonra telefon talimatıyla, gazetenin iki mensubunun nezaret altına alınma hadisesinin haberi formüle edildi. Nitekim ertesi gün bir kısım Taninde akıllara durgunluk veren bir haber intişar etti Tabii bu haber, kazanma hâdisesinden evvel Anadoluya sevkedilen gazetelerde görülemedi. Haber şöyleydi:

"Dört gün öncesine kadar gazetemizde fıkra yazan Aziz Nesin ile Neşriyat Müdürü durumunda olan İhsan Ada, dün Örfi idare Kumandanlığının emri ile nezaret altına alın mışlardır. Evlerinde ve iş yerlerinde arama yapıldığı öğrenilen bu şahısla:' hakkında bir süreden beri komünizm propagandası yapmak suçu ile takibata geçildiği sanılmaktadır."

Sonra da, hâdisenin kısa bir özeti veriliyordu.

Bu sırada haber bütün Babıâlide yalan yanlış duyulmuştu. Hemen gazeteler baskılarım durdurdular ve hâdise hakkında süratle malûmat toplamağa gayret ettiler. Tabii, bâzı yanlışlıklar da olmadı değil. Meselâ Milliyet gazetesi, nezaret altına alınanlar listesine Melih Cevdet Andayın da ismini ithal etti. Ayni hata başka gazetelerde de vuku buldu. Fakat onlar kalıp değiştirerek hatayı tashih ettiler. Milliyet, ertesi gün bir açıklama yayınlamağa karar vererek rotatifim döndürdü.

Bir tutum ki...

Hâdise böylesine yıldırım süratiyle inkişaf edince, basın mensuplarına çok iş düştü. Hemen Ankara ve İstanbulda bir "Güleği arama faaliyeti" başladı. Fakat tek talihli Milliyetin becerikli muhabirleri oldu. Onlar Güleği yakaladılar ve hâdise hakkında malûmat istediler. Gülek, doğrusu pek fütursuzdu:

"— Aziz Nesin bir hafta önce gazetemizden ayrılmıştı. Melih Cevdet Anday ise, esasen kadroda değildir. Kendisi telif ücreti karşılığı yazı yazar. Bu konuda başka bir şey bilmiyorum" diye kestirip attı.

Meraklı gazeteciler hemen ertesi

günkü Tanini şöyle bir karıştırdılar. Üçüncü sayfanın sağ, alt köşesinde iri puntolu bir isim gözlerini tırmalıyordu. Bu iri imza Aziz Nesine aitti. Zilli ile Zülfiddin adlı resimli tefrikada, gazeteden dört gün evvel ayrılan Nesin ismi ne arıyordu ? Sonra, iki gün evvelki Tahinler karıştırılınca paçası tutuşan Gülekin oyunu ortaya çıktı. Gülek düpediz, herkesi aptal yerine koymağa yelteniyordu. Ama bu vesileyle yerdiği imtihan kendisine, bilhassa Bâbıâlide hiç parlak bir not sağlamadı.

Sosyalist Gülek ertesi gün evindeki uşağına, Kalecie gittiğini söyleyerek İstanbula hareket etti ve soluğu Hayrettin İskelesindeki Tanin binasında aldı. Saat tam 10'du. Derhâl, milyonluk sermayeli şirket ortaklarından Esat Mahmut Karakurt ye Nevzat Üstün çağırıldılar ve bir gizli celse aktedilerek müzakerelere başlandı. Alınan ilk karar, Aziz Nesin ile İhsan Adanın yakınları Mahmut Makal, Oktay Rifat, Nuri İyem ve Melih Cevdet Andayın gazete ile ilgilerinin kesilmesi oldu. Ayrıca, gazeteye giren bir takım "belirsiz kimseler'in de gazeteden ayakları kesilecek ve "artık paydos, oyun bitti, dağılın" denilecekti Daha sonra, milliyetçiliği müsellem Nevzat Üstüne, İhsan Adanın vazifesi verildi. Şimdi iş Basına malûmat vermeğe kalıyordu. Bu da güya, Gülek bîr basın toplantısı yapmış hissini verecek bir tebliğin hazırlanmasıyla halledildi. Kaleme alınan tebliğ tez elden gazetelere iletilerek. Gülekin, neşrini rica ettiği bildirildi.

O gün tebliği okuyan bütün Babıali, bir insanın nasıl olup ta böyle dav ranabileceğini parmağı ağzında kalarak düşündü. Gülek, demecinde, Aziz Nesinin komünistliğini simitten ilân ediyor, Melih Cevdet Andayı onunla aynı sepete koyuyor, sadece İhsan Adanın temize çıkması temennisinde bulunuyordu. Nitekim bu mealde bir yazı, Cumartesi günkü Taninde de yayınlandı. Gülek daha demecinin basında: "Aziz Nesin ye Melih Cevdet Anday gazetemizin hiç bir vakit kadrotunda bulunmamışlardır" diyerek ilk potunu kırıyordu. Cümle âlem biliyordu ki Neshi, Tanin çıkmadan çok evvel bizzat Gülek tarafından net 3500 lira aylık ücretle angaje edilmiş ve Taninin hazırlıklarıyla meşgul olunduğu sıralarda her ay muntazaman Nesine ücreti ödenmişti. Gülekin. ateşi görünce tersyüz etmesi, şah siyeti hakkında halkoyuna yeteri kadar fikir verdi. Ayrıca Gülek, bir evvelki beyanatında Aziz Nesinin dört gün evvel gazeteden çıkarıldığını bildiriyordu. Halbuki Nesinin son

Kasım Gülek
Pes!

yazısı 16 Mayıs tarihinde üçüncü sayfanın sağ, üst kösesinde arz-ı endam etmişti. Nitekim, Asil Nesinin esi, Kasım Güleki derhal nakzetti. Nesinin esine göre Aziz, Teninden tamamen ayrılmış değildi. Hâdiseden çok evvel ayrılmak istemişse de, bizzat Gülek tarafından bu kararından vazgeçirilmiş ve "Eğer Asla yorulduy sa, seyahata gönderelim de biraz dinlensin, o bize lazım" denilmişti. Bu temenni de Nesine bizzat İhsan Ada tarafından bildirilmişti.

Melih Cevdet Anday
Bir yanlışlığın kurbanı

Sonra, Aziz Nesinin son günlerde Tanindeki sütununda tehlikeli oyunlara giriştiği çok söylenmiş, hâttâ yazılmıştı. Ama Nesin bu fıkralarını doğrudan doğruya mürettiphaneye vermiş değildi. Fıkraları Umumi Neşriyat Müdürü yayından Önce, Gülek yayından sonra görüyorlar ve tasvip ediyorlardı. Hattâ Gülek bunları yeni giriştiği bir politik manevranın dama taflan sayıyordu. (Bk. AKİS - S: 352) Aksi halde bunlar Taninde, şüphesiz çıkmazdı. Zaten Nesin de bu tasvipten cesaret alarak azıttıkça azıtmış ve her gün bir yani adım atarak tehlikeli istikamette koşarak ilerlemişti. Şimdi, ateş bacayı sarınca, aynı Gülek kendi fıkra yazarını ithamdan ve onu suçlamaktan çekinmiyordu. Nesin hakkında herkes bir şey söyleyebilirdi Ama Gülek ?

Bu, C.H.P. nin eski Genel Sekreterinin nerelere kadar gidebileceğinin son, ama en manalı delilini teşkil etti ve her yerde, bilhassa Basın ile C.H.P. içinde derin bir nefret uyandırdı. Bu kadarı, yapılabilecek şeylerin hakikaten hududu dışında kahyordu.

Haber ve tepkileri

A ziz Nesinin ve İhsan Adanın nezarete alınmaları haberi basın çevrelerinde süratle yayıldı ve çeşitli spekülasyonlara yol açtı. Hemen bir muayyen çevre, Bâbıâlideki baza müfrit solcuların da nezaret altına alınacakları haberini yaymaya başladı. Fakat ne olursa olsun, iki gazetecinin alelacele nezaret altına alınması eski devirleri hatırlattığı için pek memnuniyet uyandırmadı.

Aslında nezarete alınma sebebi bir müddet sonra ortaya çıktı. Mesele, Aziz Nesinin yazdığı bazı fıkrâlarda komünizm propagandası kokusu sezilmesinden doğuyordu. İlgililer hemen meseleye el atmışlar ve bir bilirkişi seçerek fıkraları onlara tevdi etmişlerdi Yoksa, eski devirde olduğu gibi Jurnal, zan veya şüphe üzerine adamlar alınıp götürütülmemişti. Haftanın sonundaki hareketin mihrakı, bu bilirkişi heyetinin verdiği rapor oldu. Tarafsız bilirkişiler bu yazıların klâsik bolşevik edebiyatından örnekler sayılabileceği neticesine varmıştı. Bunun üzerine de Savcılık hemen meseleye el koymuş ve bilirkişi raporunu Örfi İdareye sevketmişti Örfi İdare de sanıkların nezarete alınmalarını uygun görmüştü.

Aziz Nesin ve İhsan Ada derhal Balmumcuya sevkedildiler. Haklarındaki tahkikat tamamlanınca Örfi idare Mahkemesinde açık olarak yargılanacaklar ve haklarında kararı Adalet verecektir.

Duruşmalar

Dingil kırıldıktan sonra...

Başkan Başol, önündeki, bir bakla tarlasını andıran , salonda kalkan parmaklara baktı, sonra, tanık mikrofonu basında niçin söz aldığını izaha Çalışan düşük D.P. milletvekiline dönerek:

"- Burası Meclis veya Grup değil. Öyle, söz almaya filân kendinizi mecbur saymanıza lüzum yok. Eğer bildirecek maddi bir husus varsa, kalkar söylersiniz" dedi.

Parmaklatın çoğu indi. Başol devam etti:

"— Kararnamede 'Cumhurbaşkanının, Başbakanın, Hükümetin, Tahkikat Komisyonunun. Meclis Başkanlık Divanının ve milletvekillerinin mesuliyetleri ayrı ayrı derpiş edilmiş. Cumhurbaşkanıyla Başbakan birer kişi. Onlar, söylerler. Ama kalabalık olan öteki gruplardan herkesin aynı şeyleri tekrarlamasına cevaz verilemez. Onun için sanıklar, aralarında iş taksimi yapacaklardır. Hükümetten iki kişi, üç kişi gerekli hususu anlatır. Diğerleri, iştirak ettikleri müşterek noktaları tekrarlamazlar. Sâdece, eğer şahsi durumlarıyla ilgili başka bir husus varsa onu söylerler. Milletvekilleri için de durum aynı olacaktır. Onlar da, başkalarının sözlerini tekfar etmeyecek lerdir."

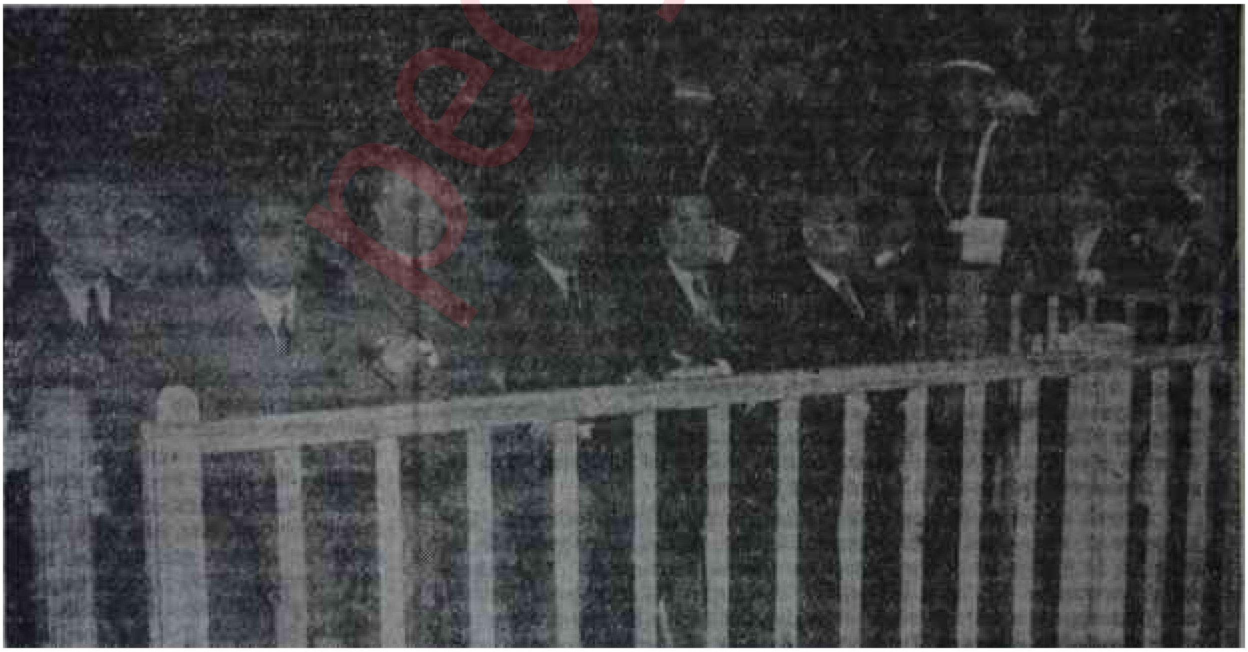
Başkan, başını avukatlardan yana çevirdi:

"— Müdafaalar sırasında da, sorgudaki bu esas takip edilecektir. Mesela, milletvekillerinin reylerinden dolayı mesul edilemeyeceklerine dair Anayasanın 17. maddesini bir kişi İşler. Divan o noktada tenvir edildikten sonra, artık bütün avukatların aynı hususu uzun uzun tekrarlamalarına müsaade olunamaz. Yoksa, işin içinden çıkılmaz. Bu bakımdan, avukatlar da müşterek savunma noktalarında aralarında mutabakata varacaklardır."

Başolun, bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün Yassıadadaki duruşma salonunun başkanlık kürsüsünden yaptığı bu açıklamayla, ilk defa olarak Yassıada duruşmalarının sonu göründü. Doğrusu istenilirse sorguların başlangıcında D.P. milletvekillerinden bazılarının, tıpkı Mecliste veya Gruptaymışlar gibi zırt zırt mikrofon başına çıkışları ve uzun politik nutuklar çekmeye kalkışmaları dinleyicilerde bir endişe uyandırmamış değildi. Bu gidişle, duruşmalar nasıl bitirilebilirdi ki.. Fakat Başkan, mahkemenin çalışma sistemi hakkında bilgi verince ve mantıki yolun takip edileceğini söyleyince yürekler rahatladı. Sorgular da hızlandı. Haftanın sonundaki e gün, kararnamenin hadiselerle alakalı kısmı tamamlandı ve Celal Bayar kendi mesuliyeti hakkında hesap vermeye başladı. Önümüzdeki haftanın ilk üç günü, sırasıyla diğer mesuller de durumlarım açıklayacaklar vs muhtemelen arefe günü sorgular tamamlanarak Divan bayram tatiline girecektir.

Bayramdan sonraki bir kaç celse şahit dinlenmesine ayrılacaktır. Şahitler, meşhur Tahkikat Komisyonunun nasıl çalıştığını anlatacaklardır. Divan başsavcılığı, Komisyonun sorguya çektiği kimselerin listesini hazırlamıştır. Bunların başında, kararnamede de isimleri geçen ve Komisyon tarafından tevkif edilmiş bulunan Kurtul Altuğ ile Cemal Yıldırım gelmektedir. Şahitlerin dinlenmesini tevsii tahkikat talepleri, onları Başsavcının iddianamesi takip edecektir. Bundan sonra sanıklar savunmalarını yapacaklardır.

Bu tempoyla, hükmün temmuz ayı içinde tefhimini beklemek lâzımdır. Divan, duruşmaların sonunda kendi kendine uzunca bir mehil verecek Ve hükmün metnini hazırlayacaktır. Metin, esbabı mucibeli metin olacaktır. Divan, tamamlanmış dâvaların esbabı mucibeli metinlerini şimdiden yavaş yavaş hazırlamaktadır. Her davanın hükmü, o davanın

D.P. nin düşük başları Yassıadada kendi grupları önünde
Bir odun ve oduncu hikayesi

Samet Ağaoğlu

Demokrasi diye, diye..

Kendisini bir iktidarın filozofu sayan ve aslında o iktidarın habis ruha olan Samet Ağaoğlu Yassıadada zaman zaman mikrofon başına koşuyor. Söylediklerinin çoğu, kendi şahsi tutumunun İfadesi olmaktan ziyade bir, "Grubu derleyip toparlama gayreti"dir. Ağaoğlu, Menderesin gözünde bulunduğu zamanlar dalma bu iş için kullanılmıştır. Onun demagoji sanatındaki ustalığının, D. P. Grubunun -liderleri tarafından odundan farksız addedilen- üyelerinin güzünü boyayabileceği inancı Menderesi sık sık bu yola itmiştir. Hâdiselere teşhis koymaktaki kabiliyeti "Hangi ihtilâl? Kim, neyle yapacakmış bu ihtilâli? İnönü, o Battal Gazi ordusuyla mı?" diye çektiği nutuklarla sabit Samet Ağaoğlu, şimdi de Yassıadadaki duruşma salonunda aynı rolü oynama sevdasındadır. Ancak, bunu modası geçmiş şarkılarla yapabileceğini sanıyor.

D. P. iktidarının habis ruhu Ağaoğluna bakılırsa, bu iktidar asla Demokrasi aleyhinde Ur lâf söylememiştir! Hele kendisi, hele kendisi? Kendisi hep, bütün nutuklarında bir Demokrasi havarisi olmuştur. Arkadaşları da öyle. Meclis zabıtları, Grup zabıtları ortadadır. Evet, bazı basiretsiz, hattâ akılsız sözler söylenmiştir. -Onlar da, filozoftan sadır olmamıştır ya..- Ama, hiç bir Demokrat lider bu memlekette Demokrasi istemediğini, diktatörlüğü tercih ettiğini, o yola gönül rızasıyla sapacağını ifade etmemiştir.

Sanki, XX. asrın bu ikinci yarısında diktatörlüğü öven, Demokrasiyi yeren bir tek lider varmış gibi.. XX. asrın hele ikinci yarısında Demokrasilerin daima "Demokrasi" diye diye katledildiğini "Babanım Arkadaşları" kitabının yazan bilmez mi? Bilmemesine imkân yoktur. Zira bu, aslında "Babamın Arkadaşları" kitabı yazarının bizzat tuttuğu yolun ta kendisidir. Demokrasiyi bir adedi ekseriyet sayıp en fazla miktarda adet sağlamak için istisnasız her yolu mubah ilân alan ve ruhundaki unutulmaz kinin, hırsın, belki da fiziki çirkinliğinin yarattığı kompleksin esiri olarak kudret sarhoşu kesilen bizzat Samet Ağaoğludur. Demokrasi, hiç bir prensibi ve tabii fazileti bulunmayan rejim olursa şüphesiz ki oy avcılığı için liderlerin yapmayacağı kalmaz- Samet Ağaoğlu "Demokrasi" diye diye dejenere etmek yolunda inanılmaz gayretler sarfettiği bu hayat tarzının daha başında, Atatürk inkılâplarını "Tutan İnkılâplar" ve "Tutmayan İnkılâplar" diye ayırıp kendilerine göre tutmamış inkılâpların tahribi için gerici kütlelere fetva varan Demokrat liderlerin biri, belki de birincisidir.

Gerçek bu ve şimdi aynı Samet Ağaoğlu Yassıadada kalkıyor, "Reis beyfendi hazretleri, bizim ağzımızdan Demokrasi aleyhinde bir lâf mı çıktı ki.." diye sızlanıyor, kendi savunması tamammış gibi ağabeylerini savunuyor. Bütün o tedbirler, Tahkikat Komisyonuna kadar, hep Demokrasinin koruyucu melekleri!.. Anlaşılıyor ki üstad, Menderesi de geçti. Hiç olmazsa Menderes, sâdece D. P. Grubu üyelerini adan sayıyordu. Çırağı, hepimizi odundan zannediyor.

Ooo, odunlar çoktan yandı. Yandı da kül oldu ve 27 Mayıs rüzgârında üfürüldü gitti, bay Ağaoğlu!

sanıkları huzura alınarak ayrı ayrı tefhim olunacaktır.

"Perişan manzaramız"

Bitirdiğimiz hafta içindeki duruşmalar boyunca bir kısım sanıkların dudaklarında istihfaf dolu bir gülümseme anlı kaldı. Mikrofon başına gelenlerden pek çoğu o hala düştüler kii, bu adamlara memleket mukadderatının nasıl teslim edilmiş olduğunu anlamak imkânı kalmadı. Gülümseme, daha ağır başlı sanıkların bunlara karşı besledikleri hissin ifadesiydi. Ama haftanın sonunda iki büyük lider, Celâl Bayar ile Refik Koraltan, mikrofon başındaki iki iskemlenin üzerinde tan Karagöz ile Hacıvatı hatırlatan bir duruma düşünce bazı sanıklar başlarım ibretle sallamaktan kendilerini alamadılar.

Divanın elinde, Koraltanın hatıra defteri vardı. Koca Reis bu defterine günlük intibalarını kaydetmişti. İntihaların Bayarla alâkalı kısımları, düşük Cumhurbaşkanı için hiç de öğünülecek şeyler değildi. Koraltana bakılırsa, partilerarası anlaşmazlık Bayarın eseriydi. Bayar, uzlaşma istemiyor ve Zafer ile Havadis gazetelerine havayı bozacak yazılar yazdırtıyordu. Muhalefetin tahkikat önergelerinin Meclis gündemine alınmasına mâni olan de eski Cumhurbaşkanıydı. Koraltan Bayarın bu hali için "öyle gelmiş, öyle gider" diyordu.

Yazılar okunduğunda, Bayarın gri elbisesi içinde kasıldığı ve seksensekiz kaşlarının daha de dikleştiği görüldü. Dilini avurtları içinde dolaştırıyordu. Kalın camlı gözlüklerinin üzerinden Başkana bakarak, Koraltanın bu notlarını görmek istediğini bildirdi. Bundan kolay şey yoktu. Defterler, başkanlık kürsüsünün üzerindeydi. Başkan alâkalı sayfayı buldu ve salonda mübaşirlik görevini yapan cakalı deniz assubayına vererek Bayara gönderirken ilâve etti:

"— Yalnız, yazısı pek kolay okunmuyor.."

Sfenks gülümsemekten kendini alamadı:

"— Ben alışığım, okurum Reis bey.."

Nitkim, okudu da.. Okudu aşna* okuduklarından hiç sevinmişe benzemiyordu. Sinirli bir halde, Koroltanın gelip izahat vermesini istedi. Bundan da kolay bir şey yoktu. Koraltan, lâcivert elbiseleri içinde, saçları bembeyaz, başı öne eğik, bir kaç sandalya ötede oturuyordu. Mikrofon başına geldi ve bu satırların kendi intibaları olduğunu söyledi Bayar "Müteessir oldum" demekten kendini alamadı. Fakat biraz sonra Ethem Menderesin defterinde bulunan ve kendisine ait olan "İcap ederse İsmet Paşayı da sehpaya götürmekten tereddüt etmem" ve "İcap ederse dük-

Duruşmaların Anatomisi

Gidişe Uyan Karar

İtiraf etmek gerekir ki Anayasa Davasıyla ilgili ilk tahliye kararının, henüz kararname okunur ve sorgular devanı ederken verilivermersi bir sürpriz tesiri yaratmıştır. Ama, hâdiseleri yakından takip edenler ve Ekimden bu yana süregelen duruşmalarda beliren havayı iyi bilenler için sürpriz, tahliyenin zamanının doğurduğu bir histir. Yoksa, bu *gibi* kimseler Menderesin tutumunu tasvip etmemiş, onunla meselâ meşhur Tahkikat Komisyonunun kurulması sırasında pençe pençe mücadele etmiş bir milletvekilinin tahliyesini son derece normal ve beklenilir bir hadise olarak karşılamışlardır. Aynı durumda olduklarını Şevki Erkerinki kadar kuvvetli delillerle ispat edebilecek D. P. Grubu mensuplarının, Yüksek Adalet Divanından eş karar alabilmeleri için hiç bir mani yoktur. Yassıada duruşmaları, AKİS'in şimdiye kadar pek çok defa belirtmiş bulunduğu gibi, mevcut olduğu 27 Mayıs sabahı millet tarafından hükme bağlanmış bir suça kimlerin hangi nisbette iştirak ettiklerini tesbit maksadıyla başlamıştır. Bu çerçeve içinde faaliyet gösteren Divan, işin ta başından itibaren sanıklara bütün savunma imkanlarım vererek onlara kendi mevkilerini tâyin etmelerini söylemiştir. Eğer Divan bir peşin kararla harekete geçmiş bulunsaydı, hiç bir sanık Yassıadadan kurtulmaz, hiç bir dâvada beraat kararı verilmezdi. Ama maksat ve gaye bir, "toplu mahkûmiyet" olmaktan çok uzaktır. Üzerinde münakaşa edilemeyecek husus, D. P. İktidarının Türkiyede bir "Anayasayı ihlâl suçu"nu işlemiş bulunduğudur. Tıpkı Jürili mahkemelerde olduğu gibi, bu dâvanın büyük jürisi Türk milleti D. P. iktidarım o konuda suçlu ilân etmiştir.

Aslında bu, gelmiş geçmiş bütün basardı ihtilâllerin vardıkları ve açıkladıkları karardır. Bazı ihtilâllerde kararın açıklanmasıyla birlikte, gelişigüzel tesbit edilen suçlular derhal öldürülüvermiştir. Bağdatta olan budur. Başka ihtilâllerde salkım salkım adamlar kışlarda askeri mahkemelerin huzuruna çıkarılmışlar ve oralardan alınan hükümlerle kurşuna dizdirilmişlerdir. Castro böyle bir yol tutmuştur. Türkiyede bu usûllerden bambaşka bir adalet dağıtma çâresi düşünülmüştür. Varlığı münakaşa edilemeyecek bir suçun sanıklarının en âdil, hukuki ve kanuni tarzda tesbiti memleketin mümtaz hâkimlerinden müteşekkil bir heyete verilmiş, Divanın çalışmaya başlamasıyla birlikte İktidar meseleden elini eteğini çekmiş, Divanı tamamile serbest, kendi vicdanıyla basbaşâ bırakmıştır. İşin, o heyetin üyeleri bakımından ne derene müşkül ve mesuliyetli bulunduğunu burada hatırlatmak dahi fazladır. Ancak Ekim ayından bu yana Yassıadadaki duruşma salonunda cereyan eden hâdiseler güç vazifenin başarıyla yürütüldüğünün elle tutulur, gözle görülür delilleridir.

Şevki Erker
Fazilet mükafatı

Bir mahkemede gerçek adalet, sanıklar da kendi çaplarında hakimlere yardımcı olurlarım münakaşasız tecelli eder. Bu bakımdan, Anayasa sanıklarından İlkinin tahliyesi şüphesiz pek çok kimsenin *gözünü* açacak ve doğru yolun ne olduğunu gösterecektir. Bu yol, bazı saf zevatın sandığı gibi, şimdi tövbekar olmak değildir. Bu yol, o tarihte hangi tutuma sahip bulunulduğunun ispatı yoludur. Şevki Kriter D. P. den çıkmamıştır. Demek ki, 27 Mayıs 1960 sabahı D. P. Grubunun üyesi bulunmak Yassıada hakimlerinin nezdinde suçluluğun şaşmaz delili değildir. Bu, son derece ' mantıki bir kanaattir. İhtilâlden sadece bir kaç gün evvel siyasi hayatla birlikte D. P. Grubunu terkeden ve bu sayede takibata uğramaktan kurtulan şahıslarla Grupta kalmış, fakat gidişi önlemek için elinden geleni yapmış kimseler arasında bir fark düşünülemez.

Şevki Erker evvelâ Menderesle fiilen mücadele ettiğini ispat etmiştir. Bu mücadelesini, şarlatanlıkları maalesef Yassıadada beliren bazı sahte kahramanlar gibi ramp ışıkları altında değil, ciddiyetle yapmış bulunması, hakkındaki takdir hislerini arttırmıştır. Bundan sonra, D. P. de kalmayı Grupta, belirmeye başlayan mukavemet hislerini destekleme maksadına bağlaması Divanın tahliye kararının esasını teşkil etmiştir. Bir milletvekilinin tek başına her fenalığı önlemeye kadir bulunamayacağı, Divan tarafından mükemmelen takdir edilmiştir. Ama her milletkevili için ihmal edilemeyecek görev, her fenalığı önleyebilmek için gerekirse tek başına mücadeledir. Aynı durumda olduklarını Yassıadada ispat edecekler, Yassıadadakl ikametlerinin uyamayacağından emin olabilirler. İsterlerse milletvekili sıfatından başka sıfat taşımasınlar, İsterlerse Bakla olarak bilinsinler.. Yassıadanın hakimleri etikete değil, suça iştirak derecesine bakmaktadırlar.

Ama hiç kimse tarafından unutulmaması gereken husus, Yüksek Divanın gerçek kanaatlere varmak için elinde âdeta bir hazine, tuttuğudur. D.P. Grubunun gizli müzakere zabıtla rı Divandadır. Bir çok sanığın notları Divandadır. Bir sürü mahrem mektup Divandadır. Nihayet Meclis tutanağı ortadadır. Bu vesikaların ışığı altında meydana çıkarak hakikatler, yedi sınıfa ayrılabilen Yassıada sanıklarının ceza derecelerini tâyin edecektir. Şevki Erker, hakkında müsbet kanaat uyandıran tek tanık değil, bu çeşit sanıkların sâdece birincisidir. Divan, o kararıyla adalet prensiplerine- nasıl atfa sarıldığını belli etmiş, bir sanığın daha fazla tutuk kalmaması kanaatinin uyandığı an, henüz kararname okunması ve Sorgu faslında bulunulmasına rağmen tahliye karan vermekte bir an tereddüt etmemiştir.

Bundan daha güven verici bir davranış olabilir mi?

tatörlükle idare edeceğiz" sözleri açıklandığında "teessür"ü ister istemez büsbütün arttı.

İşleri, hiç iyi gitmiyordu. Divan, mükemmel bir buluşla, baş sanıkları bizzat kendi arkadaşlarının samimi ve zamanında tutulmuş notları vasıtasıyla itham yolunu seçmişti.

Erkek sözü

Nitekim, aynı akibet Menderesin de başına geldi. Onun savcısı, D P. Grubunun zabıtlarıydı Grup, Tahkikat Komisyonuna o Anayasa dışı yetkilerin verilmesinden sonra toplanmıştı. Orada Menderes iki konuşma yapmış ve dağılma manzarası gösteren arkadaşlarım toparlamaya gayret etmişti. Birlik ve beraberlik lazımdı. Partinin bu müşkül anında bir kısım arkadaşlar yan çiziyorlardı. Bu hareketleri unutulmayacaktı. Buna mukabil, cansiperane çalışanların her mükafatı beklemeleri haklarıydı! Menderes bu teşviklerinde o derece ileri gitmişti ki, kanunun teklifçilerinden Hüseyin Ortakçıogluyu "günün adamı ve başarılı hatibi" diye övmüştü. Zabıtlardan bu sözler okunduğunda, herkesin yüz hatlarında bir tebessüm belirdi. Zira, sanık mikrofonu başına sık sık gelen ve bir başka Murat Âli Ülgen olan bu zavallının çapı çoktan malûm olmuştu. İşte, odunlardan milletvekili imal eden sihirbaz marangoz Menderes bu safdili bile övmekten geri kalmamıştı.

Ama, menderesin ani marifeti başkaydı. Göğsünü gere gere. Grup kürsüsünden "Bu kanunun Anayasayı ihlâl ettiği gösterilirse, kendimi astırmaya hazırım" demişti. Başol kararnamenin okunmasını durdurdu ve düşük efendiyi mikrofon başına çağırarak bu sözlerin mânasını sordu. Düşük efendiye bakılırsa bunlar da "o anın icabı olarak söylenmiş politik sözlerdi". Zaten Menderes, ne zaman bir incisi ortaya çıkarılsa aynı kalkanın arkasına sığınıyordu: Anın icabı olarak söylenmiş politik sözler! Yâni, palavralar..

Başol, Menderesin yakasını bırakmak niyetinde değildi. Nitekim, kanunun Anayasaya aykırılığının en gürültülü şekilde gösterildiğini hatırlattı. O zaman düşük efendinin cevabı, bir hazin itiraf oldu:

"— O kuvvetli itirazlar henüz çıkmamıştı Reis beyfendi hazretleri!"

Şimdi çıktığına göre, demek ki Menderes kendini astırmaya hazır olmak lâzımdı. Başol bunun bir mâna ifade etmediğini, fakat düşük Başbakanın usûllerini ortaya koyduğunu belirterek geçti.

Birbirine girenler

Fakat Yassıadanın asıl alaka çekici hâdisesi, sanıkların birbirine gir-

Benim oğlum bina okur!

Sıtkı Yırcalı

Sıtkı Yırcalının, Menderesin tutumunu tasvip etmediği herkesin bildiği bir gerçektir. Sıtkı Yırcalının Menderese karşı çıktığı da malûmdur. Sıtkı Yırcalının, meşhur Tahkikat Komisyonuna verilen yetkileri Anayasaya aykırı bulduğu ise bir takım zabıtlarda tescil edilmiştir. Ama bilinen başka bir şey var dır: Sıtkı Yırcalı, mücadelesini dalma "arka fikirler" taşıyarak, yâni bir "sen kalk, ben oturayım" niyetine sahip olarak yaptığı zehabını uyandırmıştır. Belki de iktidarları devrinde, kurnaz Menderesi yenememesinin sebebi budur. Kurnaz, ama Menderes gibi alaturka kurnazlara karşı savaşırken o cins kurnazlıkta boynuz asla kulağı geçemeyeceğinden rakibin silâhına hiç iltifat etmemek, aksine, karşısına tamamile değişik silâhla çıkmak başarının tek şartıdır.

İnkılâp oldu, D. P. iktidarı yıkıldı gitti, devir değişti. Ama Yassıadada görülüyor ki, Sıtkı Yırcalı değişmedi. Hep, aynı taktiğin esiri. Üstelik, taktik diye şimdi kendini inkâr ediyor ve tehlikeli bir oyun oynuyor. Herkes o zaman iyi dediğine şimdi kötü deme gayreti içindeyken, Yırcalı bundan bir yıl önce kötü dediğini iyi diye tanıtmaya çalışıyor. Şu, Tahkikat Komisyonunun salahiyetleri var ya.. Hani, geçen sene Yırcalı mücadele etmişti. İşte onlar, pek de Anayasaya aykırı sayılmazmış! Efendim, Fransada da -iyi ki, Fransayı görmüş, Yırcalı için dünyadaki tek örnek ya Fransadır, ya komşusu Belçika- Tahkikat Komisyonlarına böyle yetkilerin tanındığı olmuş!. Sonra, bir kanunun Anayasaya aykırılığı tasan halindeyken ileri sürülebilirmiş. Tasarı kanunlaştı mı, Sihirbazlar Kraliçesinin değneği dokunmuş gibi hükümler hemen Anayasaya uygun hal alırlarmış. Galiba Yırcalının unuttuğu, "kanuni" ile "hukuki" tâbirleri arasındaki farktır. Meselâ Meclis "Sağ yanağında ben taşıyan herkes derhal hapsedilir ve üçbuçuk ay hapis yatar" diye bir kanun çıkarırsa o hüküm tasarı halinde de, kanun olarak da Anayasaya aykırılığından bir şey kaybetmez. Ama öyle anlaşılıyor ki Menderesin kirli mirasına göz dikenlerin tamamı Yassıadanın dışında değildir ve içindekiler, kendi postlarını garanti altına almış gibi varisliğe adaylıklarını koymaktadırlar. Hayreddin Erkmen bile Selahiyet Kanununa kırmızı oy verme niyetini açıklarken ilâve etmektedir:

"— Anayasaya aykırı okluğundan değil. Apolitik bulunduğundan!."

Sevsinler!

Bir defa daha anlaşılıyor ki Yassıadada bir kısım sanıklar gerçeği görmeye başlarken, bir diğer grup hayal âlemi içindedir. Bu sonuncular, yüzde oncu Zorlunun dışardaki milyoner adamlarının bir Fransız avukata avuç dolusu para ödeyip satın aldıkları mütalaayı savunmalarının esası addedeceklerdir. Bunlara bakılırsa Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıkarılan bir kanun, hele Anayasa Komisyonundan da geçmişse hatalı olabilir, apolitik olabilir, yanlış takdire dayanabilir, antidemokratik olabilir. Fakat, Anayasaya aykırı olamaz! Hattâ Anayasa Meclise kaza hakkı vermemişken Meclis bu hakkı, sanki kendisi sahipmiş gibi Ahmet Hamdi Sancarın hazik ellerine terkederse o tasarruf bile Anayasaya uygundur!

Kim ne derse desin, bâtılın D. P. Grubu üyelerinin telakkileri üzerindeki inanılmaz tesirini gördükten sonra insanın aklına geliyor: Hani, "profesyonel deformasyon" derler, bir illet vardır, meselâ her deli doktora karşısındakinin aklından biraz şüphe eder, onun gibi, D. P. Grubu üyeleri de "politik deformasyon"a müptela!

Şeşi, daima beş görüyorlar.

yaz kış her mevsimin yağı

Mobiloil Special

arabanızı genç tutar

Ancak her zaman gerektiği gibi yağlanan motör genç kalabilir. Bu da dondurucu soğuklarda akıcılığını muhafaza edebilen, bunaltıcı sıcaklarda fazla incelip yağlama hassasını kaybetmiyen bir yağla kabildir.

Mobiloil Special motörünüze gençlik aşılıyan, başka yağların başaramadığı en zor şartlarda arabanızı koruyan yepyeni bir motör yağıdır.

Yeni

Mobiloil *Special*

- ✓ Motör aşınmalarını asgari hadde indirir
- ✓ Motörü gücünden düşüren zararlı birikintileri önler
- ✓ Motörde eskiden kalan birikintileri çok azaltır
- ✓ Vuruntu, vaktinden evvel ateşleme, buji kirlenmeleri gibi hallerin kontrol altına alınmasına yardım eder
- ✓ Marşa basar basmaz motörün çalışmasını sağlar
- ✓ Tamir, benzin, yağ masraflarınızı azaltır.

Mobil

mesiyle ortaya çıktı. Yetki kanununun çıkışını, Başkan vekili Kirazoğlu, zabıtlara göre "mevcudun ittifakıyla" diye ilân etmişti. Haftanın başından itibaren kısım kısım milletvekilleri çıktılar ve kendilerinin oylamaya katılmadıklarını, hattâ aleyhte parmak kaldırdıklarını anlattılar. Zaten 186 tanesi bu hususu Yüksek Soruşturmadaki sorgusu esnasında belirtmişti. Onlara ilâveten daha bir elli milletvekili aynı mazereti ileri sürünce gülmekten kimse kendini alamadı. Peki, bu kanuna kim oy vermişti? O, mahkemenin dahi tadını çıkartan Mükerrem Sarol bile kalktı ve lacivert elbiseleri içinde pek şık:

"— Ben de oy vermedim, efendim.." demekten geri kalmadı.

Hele Kemal Özçoban büyük bir samimiyetle ve arkadaşlarının hiddet dolu nazarları altında Yetki kanununun Anayasaya tamamen aykırı olduğunu söyleyince, savunmalarım "Meclisten çıkan kanunun Anayasaya aykırılığı ileri sürülemez" abes tezi üzerine bina etme niyetinde olanlar fena halde homurdandı) ar.

Bunları çileden çıkaran başka bir husus, başta Esat Budakoğlu, munis bilinen düşük milletvekillerinin kendi mücadelelerini şahit ve delil göstererek ortaya dökmeleri oldu. Budakoğlunun şahitleri arasında. C.H.P. Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal da vardı. Aksal, bitirdiğimiz haftanın sonunda başkentte Budakoğlunun sözlerini teyit etti ve bunları şahit olarak Yassıadada da açıklamaktan çekinmeyeceğini söyledi.

Munislerin kendilerini bu verimli şekilde savunmaları, bitirdiğimiz haftanın sonunda müfritlerin şiddetli hücumlarına yol açtı. Rey verdiklerini saklayamayacak durumda olanların hücumlarında ön safı Enver Kaya, Enver Dündar Başar ve Halil Turgut işgal ettiler. Bunlara bakılırsa, bütün D.P. milletvekilleri tasarıya bal gibi oy vermişlerdi. Başkan da oylamayı usûlü dairesinde yapmıştı. Şimdi, kendilerini kurtarmak için yalan söylüyorlardı. Heyecanlı Halil Turgut:

"— Yassıadada tezgâha konulmuş tertipler var!" diye haykırdı.

Başkan bu tertiplerin ne olduğunu sorduğunda, bir kısım milletvekillerinin kendi aralarında anlaştıklarını ve sanki ayrı bir grupmuşlar gibi isimler vererek Divanı şaşırttıklarını ileri sürdü.

Bir İktidar Böyle Battı!

Dülger

Menderesin meşhur Tahkikat Komisyonunun Ur rapor hazırladığa ve bu raporun, Komisyon mazbata muharriri dehşetengiz Nusret Kirişçioğlunun evinde 27 Mayıs sabahı ele geçirildiği biliniyordu. Rapor, nihayet Yassıadada açıklandı. Bildirildiğine -ve Kirişçioğlunun kabul ettiğine- göre bu, eski harflerle yazılmış -Kirişçioğlu da yeni harflerle yazacak değil ya!- 285 sayfalık bir eserdir. Daha doğrusu şaheser. Nitekim, Başkan Başol bunun karar kısmını okuttuğunda zavallı D. P. nin 1960 yılında hangi ellerde kalmış bulunduğu bütün açıklığıyla meydana çıktı. Düşünmek lazımdır ki, 1960 yılmda D. P. Grubuna istikamet veren Nusret Kirişçioğludur!

Bu dehşetengiz adama, anlaşılıyor ki efendisi, memleketteki hava karşısında munis bir rapor hazırlaması emrini vermiştir. Munislik ve Kirişçioğlu! Buz ve ateş nasıl yanyana geldiğinde ortaya cıvıklık çıkarsa, Tahkikat Komisyonunun raporu hikâyesinde de aynı fiziki hâdise gerçekleşmiştir. Menderes "munis olsun" dedi ya.. Kirişçioğlu düşünmüş: Munislik nasıl olur ? Teklif yapmak suretiyle! Kirişçioğlu da, tekliflerini İsmet İnönüye yapmış, Dehşetengiz adamın istediği şudur: İsmet İnönü, Meclis mi olur, basın toplantısı mı, işte bir yerde çıkacak ve Kirişçioğlu tarafından eline tutuşturulmuş açıklamaları Türk milletine okuyacak! Kirişçioğ-lu bunları bir bir hazırlamış. Okurken gülmemenin imkânı yoktur. İsmet İnönü D. P. nin hiç kimseye bir karış toprak vermeyeceğini bildirecek. Sonra ilan edecek ki D. P. kızlarımızı Amerikalılara da satmamaktadır. D. P. demokrasiden başka gaye de taşımamaktadır. Tahkikat Komisyonunda ise Anayasaya aykırı hiç bir taraf yoktur ve tamamile meşrudur. Kirişçioğlu bunları ciddi ciddî sıralamış.

Kirişçioğlu

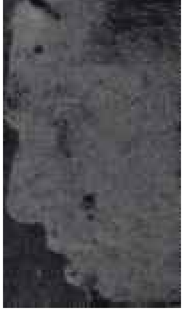
Ama, hepsi bu değil. İsmet İnönü, millete bir de teminat verecek. Diyecek ki: "Ey vatandaşlar, bu D.P. yok mu? Hani artık Kirişçioğlular, Sancarlar, Dülgerler tarafından temsil edilen D.P.? İşte o, seçim yapmamazlık asla etmeyecek ve kaybederse iktidarı kuzu kuza teslim edecek!"

İşin eğlenceli tarafı, bu teklif - lerdeki D. P. ve bilhassa lideri Menderes için mevcut o haysiyet kırıcı, iki paralık edici noktanın D. P. Grubunun bir çok üyesi tarafından Yassıadada bile anlaşılamamış bulunması. Nitekim o üyeler Başkan Başolun "İsmet İnönü bunları ne diye söylesin? Bunlarla onun ve partisinin ne alakası var?" sualine Kirişçioğlunun cevabı "Efendim, bir vakıa gerçek olduktan sonra her iyi niyetli kimsenin bunu söylemesinden daha tabii ne düşünülebilir!" tarzındaki demagojisini hiç gülümsemeden dinlediler. Hak verenleri bile vardı.. Öyle ya, İsmet İnönü çıksın, millete bunları söylesindi!

Ama bunlar, o tarihlerde kendi liderlerinin, Menderesin, radyolarda bangır bangır bağırdığı hususların ta kendisi değil de, neydi ki? Demek ki bizzat Demokratlar, İçlerinden emindiler ki Türk milleti ancak İsmet İnönünün söylediklerine inanmakta, kıymet vermektedir. Ancak İsmet İnönü, Türk milleti nazarında sözü kıymet taşıyan liderdir. En, eğer o "D.P. dürüst seçim yapacaktır" derse memlekette huzur sağlanacak ve yüreklere emniyet gelecektir. Varsın Menderes sabahtan akşama, akşamdan sabaha aynı türküleri söylesin. Türk milleti sâdece İnönüye inanacaktır.

Ah, üstadlar! Madem bu hale gelmiş, öylesine itibarınızdan olmuşsunuz ki, kendi partiniz hakkında dahi teminat vermeyi İnönüden bekliyorsunuz, görüyorsunuz ki Türk milleti artık sâdece İnönüye inanıyor o halde iktidar sandalyasına dört elle sarılmaktaki gayretinizin sebebi ne? Bu size ne sağlayabilir?

Üzerine çıkıp, boynunuzu ikiliğe daha rahatça uzatabilme kolaylığından gayrı?

Sancar

Ankarada Gençlik ve Spor bayramı kutlanıyor
Geriye kalan bir neşeli gündür

Millet

Gerçek teminat

Bitirdiğimiz haftanın sonlarımı» bir akşam Türkiyenin, başta Ankara ve İstanbul, hemen bütün büyük şehirlerinin caddelerini dolduran kalabalıkların hatırlarına getirdikleri en on şey Atatürkün 19 Mayıs 1919'da Samsuna ayak bastığıydı. Halbuki takvimler o anda 19 Mayıs 1961 tarihini gösteriyordu ve ılık bir bahar havası şehirlere hâkim bulunuyordu. Radyolar bütün gün marşlar çalmışlar, şiirler okumuşlar, 19 Mayıs 1919 u terennüm etmişlerdi. Gazeteler de o günü tasvir eden temsili resimlerle çıkmışlardı. Buna rağmen gün, bir şenlik günü olarak başladı ve fener alaylarıyla bir şenlik günü olarak, neşe içindi, gündelik sıkıntılar unutulmuş halde bitti. 19 Mayıs artık Türkler için, davetiyesinin bulunması pek müşkül Jimnastik gösterilerinin yapıldığı, sokakların bezendiği, fener alaylarının tertiplendiği ve okullarla dairelerin kapalı tutulduğu bir resmi tatil günüdür. Bu, 19 Mayıs 1919'un gerçek teminatıdır. Demek ki 19 Mayıs 1919 ve onu takip eden hadiseler, inkılâplar milletin hayatı içinde erimiş, vak'a unutulmuş, heyecanı yatışmış, geriye bir mutlu hatıra ve bir bayram kalmıştır. Memleket 19 Mayıs 1919'u ve onun delâlet ettiği her şeyi benimsemiş, kabul etmiş, hazmetmiş, massetmiştir.

İhtilâllerin başarı kazanmasının ve gerçek emniyetlerini bulmasının ancak ihtilallerin unutulması, hafızalardan silinmesiyle kabil olacağı gerçeğinin 19 Mayıs 1961 akşamı bütün açıklığıyla bir defa daha ortaya çıkması, şüphesiz, İkinci Cumhuriyetimizin arefesinde bizlere huzurun ve emniyetin de yolunu göstermiştir. O nefis bahar aksamı sokakları dolduranların çehrelerine ve ruhlarına hakim olan sükûneti en yakın 27 Mayıs akşamı vatandaşlara verebildiğimiz zaman, artık o akşam heyecanlan değil, bayram havasını ayaklandırabildiğimiz an ikinci ihtilalimiz, demokrasi ihtilalimiz de en sağlam teminatını bulmuş olacaktır.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, Türk milletinin pek büyük bir ekseriyetinin yürekten arzusu işte bunun gerçekleşmesiydi.

Anayasa

Anlaşa, anlaşa

Gri elbiseli, orta boylu, kır saçlı ve gözlüklü adam muhatabını, yüzünden eksik etmediği tebessümüyle bir müddet süzdü. Bir - iki saniye düşündükten sonra dudaklarım kıvırarak:

"— Doğrusu istenirse, MB.K. nin yaptığı değişiklikler pek önemli değil. Esastan ziyade, teknik hususlara taallûk ediyor" dedi.

Sonra gözlerini hafifçe açarak muhatabım bir kere daha süzdü ve ilâve etti:

"— Hem, bu konuda söz sahibi, biliyorsunuz, Emin Pakstit, Size o bilgi versin. Malûm, komisyonun basın sözcüsü o.."

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın sonlarında bir gün, yeni Büyük Millet Meclisinde Genel Kurul toplantı salonunun soluna rastlayan koridorda cereyan ediyordu. Kır saçlı zat, Anayasa Komisyonu Başkam Enver Ziya Karaldı. Muhatabı da, son günlerde Karalı pek rahat bırakmıyan basın mensuplarından biriydi. Karal bunları söyledikten sonra ağır adımlarla .gazetecinin yanından ayrıldı ve Genel Kurulun toplandığı salona yöneldi.

Hakikaten, geride bıraktığımla hafta Anayasa Komisyonu üyeleri hayli yorgun saatler geçirdiler. M.B. K. nin İkinci Cumhuriyet Anayasası üzerinde yaptığı inceleme bitmiş ve birçok maddelerde birçok değişiklikler yapılarak, bunlar Komisyona iade edilmişti. Anayasa Komisyonu,

Haftanın içinden

Türkiye Denilen Piramit

Metin TOKER

Politika hayatımızın tekrar belirmeye başlayan bazı levhaları karşısında toplumda bir üzüntünün doğduğunu hissetmemek imkansız. Temsilciler Meclisinde cereyan eden bir takım hadiseler ister istemez eski Meclisi hatırlatıyor. Söz düellolarının kulislerde küfür, tükürük, hatta yumruk teatisine yol açtığına dair haberler herkesin canını sıkıyor. Bir çoğu yeni kurulmuş küçük partilerin ve onların basit çaplı liderlerinin tutumları üzerinde durmaya değmese bile, milletçe "yanma iktidarı" gözüyle bakılan C.H.P. içindeki davranışlar alâka soruyor. İllerde birbirlerini yiyen hizipler, küçük çevrelerde baskı peşinde koşan partizanlar, nihayet merkezde cereyan eden kudret mücadelesi hiç bir asil taraf taşımıyor. Hele birer küçük Menderes örneği olan politikacıların, parti içi faaliyetlerde düşük Başbakanın denemeden seçmiş usûllerini hâlâ tatbikte fayda umduklarım görmek hayal kırıklığına yol açıyor. Parti hayatının dışında, cemiyetin çeşitti kademelerinde eski kötü âdetlerin devam ettirilmesi, gene belirli kimselerin işlerini uydurmaktaki maharetleri, dostlukların ve menfaatlerin şimdi başka kanallardan işlere tesiri vatandaşlarda hiç bir şeyin değişmediği* hiç bir fayin bu memlekette asla değişemeyeceği kaygısını yaratıyor.

Ama, biraz sükûnetle ve serinkanlılıkla düşünülürse, bunun başka türlü olmasına imkan var mıdır? Bir ihtilâl bir iktidarı süpürüp götürür. O iktidarın, içinde geliştiği vasatı bir anda değiştiremez. Yassıadaya tıkılanlar dörtyüz kişidir. Dörtyüz kişinin tedavülden kalkmasıyla her şeyin hemen güllük, gülistanlık olabileceğini sanmak için pak hayalperest olmak ve Türkiyenin realitelerini hiç bilmemek lâzımdır.

Türkiye, cemiyet olarak gelişmesinin neticesi, bir piramittir. Bu piramitte fikirler ve temayüller daima yukardaki noktadan gelmiştir. Evvelâ inkılâplar, sonra demokrasi tepeden aşağıya doğru milleti sarmıştır. Bunlar hangi nisbette aşağıya inebilmişlerse, o derecede tutunmuşlardır. İyilik ve fenalık, faydalı ve zararlı fikirler de öyle.. Tek parti idaresi, tabiatı icabı bir partizan idaredir. Demokrasiye geçtiğimiz, an partizanlığın Ur füzeye konulup başka diyarlara gönderilivereceğini sananlar hayale kapılmışlardır. Nitekim C.H.P. iktidarının son dört yılında, bilhassa 12 Temmuz beyannamesiyle açılan devrede tarafsızlık Cumhurbaşkanından Başbakana ve Bakanlarının ekseriyetine, oradan da ancak bir kısmı valilere geçebilmiştir. Demokrasimizin altın devri diye bilinen yıllarda partizanlık sadece piramitin alt katlarına doğru itiliyordu. Ama, cemiyetin bünyesinden kaybolmuş değildi.

1950'den, hele 1952 - 53'ten sonra yukardan gelen tesirlerin mahiyeti değişmiştir. Cumhurbaşkanından itibaren partizanlık, iktidarın sistemi haline sokulmuştur. Cemiyetin, bu derece kuvvetli tazyike dayanmasına İhtimal tasavvur olunamaz. Kaldı ki, partizanlığın nüvesi zaten mevcut bulunuyordu. D.P. iktidarı yıllarında partizanlık, piramiti sanki tek partiye dönülmüşcesine yeniden sarmış ve tahribatını yapmıştır.

O yıllarda, yukardan aşağıya akan cereyanlar partizanlıktan ibaret kalmamıştır. Bilhassa Menderes, ceariyetteki bütün «bük telâkkilerini tepetaklak etmek için plânlı, programlı ve sistemli çalışmıştır. Belki de düşük efendinin bir plâna, programa, sisteme sahip bulunduğu tek saha bu olmuştur. Düşünmek lazımdır ki Menderes, bırakınız kendi milletvekillerini, muhalefet milletvekillerini ifsat için elinden gelen hiç bir şeyi esirgememiştir. Politika hayatının dejenere olması, politika denilince allaklığın, menfaatin, adiliğin, yalanın ve hunharlığın anlaşılması yolunda en ufak gayreti çok görmemiştir.

Bir iktidar, iktidarın bütün başları ve bütün imkânlarıyla bu yola sapar da cemiyette hiç bir köklü tesir bırakmaz, böyle şey kabil değildir. Menderesin ve arkadaşlarının asıl günahları buradadır. Türkiye denilen piramite, yukardan aşağıya çirkef boşaltmakta hususi dikkat sarfetmişlerdir. Kirli sulara bulaşmayanlar o derece nâdirdir ki. Bil böyle olunca, politika hayatımızın tekrar belirmeye başlayan bâzı levhalarını tabii karşılamak lâzımdır. Türkiyeceki bütün şeytanlar D.P. de, bütün melekler *C.H.P.* de toplanmış değildi. Bir elmanın bir yarısının öteki yarısından pek, ama pek fazla farklı bulunduğu şimdiye kadar görülmemiştir. Politika hayatımızda öyle simalar vardır ki bir safta değil de öteki safta bulunması tamamile tesadüflerin, hattâ kaderin neticesidir. Bunların şimdi, vaktiyle başkalarının davrandıkları gibi davranmalarında yadırganacak hiç bir taraf yoktur. Mesele, piramitin üst noktasında bugün bulunanların ve yarın oraya çıkacakların iyiliğe, doğruluğa ve dürüstlüğe prim vermelerinden ibarettir.

Atatürkün Meclisleri çok zaman aranmıştır. Onların inkılâplara bağlılığı, onların kalitesi anılmıştır. Ama meselâ bu Meclislerin sonuncusunda Atatürk kürsüye çıkıp ta kendi eserlerini inkâr etseydi ve hilâfetin geri getirilmesi lüzumuna savunsaydı acaba böyle bir teklifin lehinde kalkacak eller aleyhinde kalkacaklardan az mı olurdu? İnönünün son Meclisi, tek partili hayattan çok partili hayata fiilen bu memleketi getiren Meclistir. İnönü bu Meclisi Ur açış nutkunda demokrasinin yürütülemeyeceği yolunda bir inanç ifade etseydi kim bilir ne kahir bir ekseriyeti hemen arkasında bulurdu. Nihayet, bütün bir Gruba bugün Yassıadaya tıkalı son Mecliste Menderes gerçek bir demokrasiyi son dakikada dahi savunsaydı, isteseydi tarih boyunca lanetle anılacak o heyet şanların ve şereflerin en büyüğüne derhal kavuşabilirdi, Sancarlar ve Kirişçioğlular aralarında hürriyetçilik yangına kalkışırlar, Ağaoğlular ve Deriler ne demokrasi şarkıları terennüm ederlerdi. Piramitin zirvesi, Türkiyede daima inanılmaz tesir icra etmiş ve gidişe şahsiyetinin damgasını vurmuştur. Başardı idareciler temayüllerini iyi seçmiş olanlar, başarısızları iyi seçmemiş bulunanlar olmuştur.

Bu yüzdendir ki, son on senenin cemiyetimizde hiç bir tortu bırakmadığını sanarak cereyan edenler karşısında "Hâlâ mı, yaba?" diye karamsarlığa kapılmak bir haksız telâşlar. Bunun yerine memleketin sağlam kuvvetleri, piramitin üst noktasından artık sâdece bayırın gelmesini sağlamak için sımsıkı dururlarsa üzüntü sebeplerinin yavaş yavaş, ama bir bir ortadan kalk tığını görmemiz kabil olur.

yapılan tadilâtı gözden geçirmek üzere geride bıraktığımız hafta, hummalı bir faaliyete girişti. M.B.K. nin Anayasa üzerinde yaptığı değişikliklerden bâzıları hakikaten münakaşa edilmiyecek kadar küçük ve basit değişikliklerdi. Meselâ, siyasi partilerle ilgili bölümde iki kelime arasına eklenen bir virgül elbette ki Anayasa Komisyonu üyelerini uğraştırmıyacak ve bu değişiklik hemen kabul edillverecekti. Ama bazı maddelerde M.B.K. nin yaptığı tadilat Komisyon üyeleri arasında, uzun tartışmalara sebep oldu ve üyelerin çoğunluğu ilk fikirlerinde ısrarı lüzumlu buldular.

Komisyonda ilk fırtına, M.B,K. nin 2. maddedeki "milli devlet" tâbirini "milliyetçi devlet" olarak değiştirmesinden koptu. Anayasa Komisyonu üyelerinden birçoğu, "milli devlet" tâbirinin Atatürk Devriminin anladığı manadaki "milliyetçillik" mefhumunu daha iyi ifade ettiği fikrindeydi. Nitekim tartışmaların sonunda Komisyon, "millî devlet" tâbirinde 2 çekimser ve 4 muhalife karşı 8 oyla ısrar etti. Milliyetçilik kelimesinin Anayasaya dahil edilmesi konusunda ziyadesiyle ısrar eden üyelerden üçü Nurettin Ardıçoğlu, Emin Paksüt" ve Turan Güneş oldular. Muhalif oylardan 3 tanesi bu temsilcilere aitti.

Komisyonun üzerinde ısrarla durduğu ve uzun tartışmalara sebep olan maddelerden biri de Cumhuriyet Senatosunda, Cumhurbaşkanına tanınan kontenjanın M.B.K. tarafından artırılması meselesi oldu. Komisyonda ve Temsilciler Meclisinde bu kontenjan 10 olarak kabul edilmişti. M, B.K. bunu 18'e çıkarmıştı. Anayasa Komisyonu, Cumhurbaşkanına tanılan bu kontenjanın fazla olduğunu ve hiç bir demokratik devletin Anayasasında Cumhurbaşkanına bu derece geniş yetki tanınmadığım savunuyordu.

Komisyon aynı maddede M.B.K. nin ikinci tâdiline de itiraz ediyordu. Üç yıl Genel Kurmay Başkanlığı yapanların otomatikman Cumhuriyet Senatosu üyeliğini kazanmasını Anayasa Komisyonu kabule şayan bulmamıştı. Komisyon, gerekse olarak, Genel Kurmay Başkanlığında seçkin hizmeti görülen şahısların diğer branşlarda seçkin hizmetleri görülenler gibi Cumhurbaşkanlığı kontenjanından Senatoya dahil edilmesi imkânının mevcut olduğunu ileri sürüyordu. Komisyon üyeleri bu konuda genellikle hemfikirdiler. M.B.C. nin teklifi büyük bir çoğunlukla reddedildi. Aynı maddenin e fıkrasına, yapılan bir ilâve ise, Komisyon itlafından uygun görüldü.' Bu, Cumhuriyet Senatosunun tabii üyelerinin bir siyasi partiye intisabıyla bu sıfatlansın kalkması -M.B.K, üyeleriyle ilgili bir maddedir- kaydının, eski Cumhurbaşkanlarına da teşmilini sağlayan bir ilâveydi.

Komisyon tarafından itiraza uğrayan ve eski şeklinin muhafazasında ısrar edilen maddelerden biri de M. madde oldu. M.B.K. bu maddede, milletvekilli seçilebilmeye engel sebepler içinde 5 yıldan fazla hapis cezası almamış olma kaydım "2 yıldan fazla" şeklinde değiştirmişti. Komisyon bunu kabul etmiyor ve 5 yılda ısrar ediyordu. Aynı maddeyle ilgili bir başka değişiklik, gene Komisyonun itirazıyla karşılaştı, M.B.K., kesin- hüküm giymiş olanların genel affa uğramış dahi olsalar, milletvekili seçilmelerini imkânsız kılan bir ilâve yapmıştı. Komisyon bu değişikliğe, Genel Affin suçu bütün neticeleriyle ortadan kaldırması ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle itiraz ediyor ve maddenin aynen kalmasını istiyordu. Aynı maddede. Anayasa Kormisyonu üyelerinin çoğunluğunun M.B. .K nden ayrıldıkları bir nokta daha vardı: Hâkimlerin adaylıkları meselesi,.. M.B.K. hakimlerin aday olabilmeleri için latifa etmelerini şart koşuyordu. Komisyon buna şiddetle muarızdı.

Anayasa Komisyonu, M.B.K. nin 109. madde üzerinde yaptığı değişikliği fazla müzakere etmeden ve tartışmadan reddetti. M.B.K., Genel Seçimlerde iki Bakanın -İçişleri ve Adalet- tarafsız kişilerden seçilmesini ve seçimlerin bu iki tarafsız Bakanlı kabineyle idare edilmesini istiyordu. Komisyon üyelerinin büyük çoğunluğu, böyle bir değişikliğin aleyhindeydi, Hatırlanan rapora herhangi bir gerekçe serdedilmeden bu maddeyle ilgili şu ibare konuldu: "Komisyonumuz, bu maddede M.B.K. nce yapılan değişikliklerin uygun olmadığı kanaatindedir,"

Karma komisyona doğru

Geride bıraktığımız hafta «onunda Anayasa Komisyonunun, M.B.K. nin tekliflerini inceleyerek hazırladığı mufassal rapor Temsilciler Meclisine sunuldu. Haftanın son günü cumartesi ve tatil olmasına rağmen Temsilciler Meclisi toplandı ve büyük bir itina ve süratle Anayasa tasarısını görüşmeğe başladı.

Temsilciler Meclisinde çoğunluk Anayasa Komisyonu ile hemfikir olduğu için müzakereler büyük bir süratle ilerledi, Böylece Anayasa Komisyonunun hazırladığı yeni rapor fazla iltifata mazhar oldu. Bu satırların yazıldığı sıralarda Temsilciler Meclisinde müzakereler devam etmektedir. Rapor umumi olarak kabul edilince M. B. K. den ve Temsilciler Meclisinden 7 şer kişilik komisyonlar seçilecek ve bunlar karma komisyonu meydana getireceklerdir. Karma komisyon değişiklikleri yeniden, gözden geçirecek ve hazırladığı raporu Kurucu Meclise arz edecektir. Bundan sonra mesele Temsilciler Meclisiyle M. B. K. nin- müştereken konuyu müzakerelerine kalmaktadır.

M.B.K çevrelerinde, yapılan bâzı değişiklikler üzerinde ısrar edileceği belirtilmektedir. Bunlardan biri Cumhurbaşkanına tanılan kontenjandır. M.B.K. 18 kişilik kontenjanı uygun görmekte ve gerekçe olarak ta. Cumhuriyet Senatosuna böylece biraz daha fazla bağımsızın gireceği hususunu ileri sürmektedir. İkinci husus. Genel Kurmay Başkanlığına Başbakanlığa bağlanması konusudur.

Kulağa Küpe

Uğurlar ola, aslanım !

Temsilciler Meclisinde bir alkış, bir alkış!

Sebeb!

İhtilal sonrasının eksantrik tipi -ve bugün iç işlerimizde uğraşmak zorunda olduğumuz bin türlü derdin başarılı yaratıcısı Muharrem İhsan Kızıloğhı pek hevesli olduğu bir "dış görev" aldığından istifa etmiş, gidiyor.

Kürsüye çıkıyor ve teşekküre başlıyor: "Sayın Başkan, aziz arkadaşlarım! Son anda gösterdiğinin sevgi tezahürüne çok teşekkür ederim.."

Aman efendim, estağfurlah!. Estağfurlak!. Bizim için sizi uğurlamak dünyanın en zevkli, en eğlenceli, en memnun edici, en sevindirici, en şeref verici, en keyifli, en mesut vazifesi.. Güle güle gidin. Yolunuz açık olsun.

.... ve Allah Papayı Korusun!

3 İhtilâl ve Sonrası

Menderes zulmünün en kuraklık günlerinde, sonradan haklarında "Bir Kısm Basili" diye takibata girişilen dergiler ve gazeteler "kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" kabilinden üç memleketin üzerine sık sık eğilmişlerdir, AKİS, böyle davrananların başında gelir. Irak, Küba re Kore ta sayede Türkiyenin âdeta kendi meseleleri olmuştur. Menderesin ideal arkadaşı ve akıl hocası Nuri Haldin leşi Bağdat sokaklarında sürüklenince.

Fidel Castro
Berber lazımdı

Batista Castro'nun önünde pılıyı pırtıyı toplayıp kaçınca, Syugman Rhee gençlerin ayaklanması karşı-ında iktidarı terkedince Türkiyede hürriyet için mücadele edenler biraz daha cesaret bulmuşlar, ümitlerinin arttığım hissetmişlerdir. Bağdat, Havana ve Seul ihtilâllerinin bizim için birer hususi mânası bulunduğundan dolayıdır ki bugün o diyarlarda olanlar Türkiyede dikkatle takip edilmektedir. Aslında, Hürriyet Mücadelemizin nasıl oralardaki hürriyet mücadelesinden aldığı dertler olmuşsa, İhtilâlimizin de oralardaki ihtilâllerin bugünkü durumundan alacağı dertler vardır.

Üç ihtilalin üçünün de, demokratik bir idare kurma gayesiyle battan kazanamadığı bir gerçektir. Şüphesiz bunda, ihtilâlin doğduğu vasatın durumu birinci derecede rol oynamıştır. Ne Irakta, ne Kubatla, ne Korede demokrasiye hazır, onun tadını almış, ondan vazgeçmez bir cemiyet ihtilalciler üzerinde müsbet tesir gösterebilmiştir. Ama bugünkü durumda, ihtilalcilerin davranışlarının da büyük payı bulunduğu nasıl inkar olunabilir?

Irakta, ihtilalin akıttığı kan ihtilalin ayak bağı olmuştur. Belki Kasım gerçekten normal bir idareye dönüşün taraftandır. Ancak yayılanlar, kendisine "gitmek" ihtimalini korkunç bir ihtimal olarak göstermektedir. Kasım, en fazla hayal edilirse, belki bir gün güdümlü demokrasi denemesine girilebilecektir. Tabii, o vakte kadar bir başka darbe kendisini sürükleyip götürmezse..

Kübada, Castro ihtilalin emniyetini ihtilâlin devam ettirilmesinde gördüğünden dolayıdır ki bugün rahatı, huzuru kaçmış, imkanları tamamen kaybolmuş, hadiselerin tinimde bir yaprak vaziyetine düşmüş durumdadır. Castro'nun hatası. Havanaya girdiği gün sakalını kestirmemekle başlamıştır. O sakal ihtilalin sembolüydü. Matruş bir Castro Kübaya sükûn ve demokrasi getirebilir, serinkanlılıkla hükümet etme yolunu açardı. Ama damarlarında otuz yaşın ateşi yanan ihtilâlci, en kolay sandığı, aslında en zor öten çâreye yapışmış, şiddet vasıtasıyla huzur teminine çalışmış ve başını bugünkü dertlerine sokmuştur. Bu dertlerin o başı mutlaka yiyeceğini tahmin etmek için kâhin olmak lâzım değildir.

Korede ise, ihtilâlden sonra gelen iktidar bir iyi idare kuramamış olmanın bedelini »demektedir. Diktatörler düşerler. Ama arkalarında, mirasların en ağırım bırakırlar. Bu miras, yeni ve demokratik idarenin omuzlarına bütün ağırlığıyla binince altından kalkmak için mutlaka "büyük devlet adamı" olmak gerekir. Böyle hallerde, iktidarları ancak memleket, hattâ dünya çapında prestij sahibi kimseler ve onların idaresindeki basiretli idareler kurtarabilirler. Zira millete vaad edilebilecek şey, fedakârlık ve stkıntıdan ibarettir. Aslında, giden diktatörün marifeti olan o köprü aşılıncaya kadar, mutlaka yıpranacak iktidarla dayanması, bozguna uğ-

General Kasım
Kan tuttu

ramaması, nurluklar karşısında eski diktatörün saptığı yola eapmamıiı, demokratik tarzda -devresini tamamladıktan sonra- gitme pahasına prensiplerinden ayrılmaması lazımdır. Hasta cemiyetlerin bir erlinde düzelemeyeceği tabiidir. ANcak doktorun da bunu bilmesi ve derdi tedavi yerine afyon verip uyuşturma yoluna gitmemesi şarttır

Eğer bizim ihtilalimiz, bu derslerden faydalanırsa, emsalsizlik vasfını perçinlemeya mutlaka muvaffak olacaktır.

Ancak bu hususta anlaşmaya kolaylıkla varılacağı tahmin «dilmektedir. Karma komisyonda müzakere edilecek çetin cevizler arasında, Uç yıl Genel Kurmay Başkanlığı yapanların otomatikman Senato üyeliği konusu da bulunmaktadır. M.B.K. nin bu konuda ısrar edeceği tahmin edilmektedir. Zira bu, Ordudan gelen bir arzudur.

Manafih bitirdiğimiz haftanın son günü Anayasa konusunda başkentte huzur dolu bir hava esiyor ve varılacak netice ne olursa olsun Anayasanın, ruhta bir zedelenmeye mâruz bırakılmadan, anlayış içinde iki heyet tarafından çıkarıldığı noktasında ittifak ediliyordu.

C.K.M.P.

Al gülüm ver gülüm

Fötr şapkasını hafifçe geriye itmiş, koyu elbiseli, esmer, zayıf adam kendisini can kulağıyla dinlemekte olan muhatabından müsaade istedi ve yazım sol yaparak, az ötede, bahçe içindeki binanın kapışma yakın durdu. İki katlı, sevimli binanın bahçesinde yeni bir grup peydan olmuştu .Koyu elbiseli, zayıf adamla muhatabı, gelenlere dikkatle baktılar ve biraz daha ilerlediler .Kapının önünde evvelâ iri bir gölge belirdi, onu irili ufaklı gölgeler takip etti. Yüzlerini seçmek kaabil oluyordu. Sn önde, mühmel kıyafetli biri vardı. Sırtı hafif kamburlaşmış ve yüzü yorgunluktan sararmıştı. Kapıdan çıkanlar, bekleyenlere doğru ilerlediler, Öndeki kır saçlı, irikıyım adam, karşısındakileri şöyle bir süzdü ve yürümek istedi. Fakat yolu, fötr şapkalı tarafından kesildi. Fötr şapkalı, irikıyım adama yaklaşırken, yanındakini göstererek konuşmağa başladı:

"— Osman bey, arkadaş gazeteci. Sizden haber istiyormuş.."

İrikıyım adanı bu sözleri pek umursamadan yoluna devam ederken, kendisine takdim edilmek istenen gazeteciye abus bir çehreyle baktı ve:

"— Ben biraz önce ona söyledim. Verecek bir haber yok, her şey normal" dedi, yürüdü.

Osman Bölükbaşı
Kulakta kar suyu

C.K.M.P. Genel Merkez binası
Şeş sandım, yek idi!

Refakatindekilerle birlikte karşı kaldırıma geçti ve az ilerde, gene bahçe içindeki başka bir binaya girdi. Binanın kapısının üzerinde iri harflerle "Restoran Washington" yazılıydı.

Hâdisenin cereyan ettiği sıralarda saatler 20.10'u göstermekteydi. Günlerden perşembeydi. C.K..M.P. nin irikıyım lideri Osman Bölükbaşı, arkadaşı Nurettin Ardıçoglunun ikazına rağmen bir basın mensubuna yüz vermeden midesindeki kazıntıyı gidermek üzere başkentin bu teiniz lokantasına girerken, yorgunluğunu ve bezginliğini daha da hissediyordu. O akşam oklukça gürültülü ve hareketli bir Genel İdare Kurulu toplantısına başkanlık edecek, türlü tarizlere muhatap olacaktı. Bunun içindir ki lider Bölükbaşının akşam yemeği yarım saatlik kısa bir zamana inhisar etti. Hafif bir yemek yedi ve sonra yanında genel kurmayı olduğu" halde Tuna caddesinin sağ tarafındaki iki katlı şirin binanın kapısından içeri girdi. Ondan sonradır ki odacı Hasan efendi marifetiyle evvelâ bahçe kapısı, arkadan iç kapı kapatıldı ve C.K. M.P. nin dışarıyla irtibatı kesilmiş oldu.

Dışı sükûn ile zahir...

C.K.M.P. nin, Allahlık Kudret tarafından pek cafcaflı bir tarzda ilân edilen Genel İdare Kurul toplantısı, ilân edilen zamandan üç gün sonra, son derece esrarengiz bir şekilde başladı. Nisabı temin etmek için saat 20 ye doğru evlerinden kaldırılan üyeler, şaşkın şaşkın sökün etmeğe başladılar. Tam o sırada C.K.M.P. Genel Merkez binası önünde kırmızı plâkalı bir otomobil park etti ve içinden C.K.M.P. nin müstakbel lideri, Milli Eğitim Bakam Ahmet Tahtakılıç indi. Orada duranlar "komşu çatlatan!" diye mırıldanmaktan kendilerini alamadılar. Bakanın arabasının kapının önüne yaklaşmasıyla başlayan hareket, birden içeriye yayıldı ve üyelerin bir kısmı kapıya kadar gelerek Bölükbaşının rakibini karşıladılar. Sonra lider Bölükbaşı da yanında Ahmet Oğuz olduğu halde kapıda göründü. Tahtakılıç ve Bölükbaşının selamlaşması pek kısa sürdü. Hep birlikte içeriye girildi. Birinci kattaki salona geçildi ve diğer üyelerin gelmesi beklendi. Bu sırada Bölükbaşı yemek yemek üzere dışarıya çıkıyordu. Anlaşılan Tahtakılıç ile sohbet etmek, irikıyım liderin karnım acıktırmıştı.

Toplantı salonunun hazırlanması sâdece on dakikalık bir zaman aldı. On dakika sonra üzeri yeşil çuha kaplı masanın etrafına 21 adet iskemle yerleştirilmiş bulunuyordu. Üyeler tamam olduktan sonra iş, irikıyım liderin yemek f asimin bitmesini beklemeğe kaldı. Bereket bu iş pek uzun sürmedi ve lider 20.40 da toplantıya girdi, İşte bu saatten itibaren C.K. M.P. nin istişari mahiyetteki Genel İdare Kurum toplantısı başlamış oldu.

Toplantıda üzerinde . durulan ilk konu, Kadircan Kafimin Temsilciler Meclisindeki marifetleri ve Tercüman gazetesinde neşredilen yazısı oldu. C.K.M..P. nin itidal taraftarları, bu tip politika oyunlarının partiye za-

rardan başka bir şey getirmiyeceğinde müttefiktiler. Üstelik Kadircan Kaflının C.K.M. P. kontenjanından ve bizzat Bölükbaşının kotasından Temsilciler Meclisine girmiş olması manalı bulundu. Bazı Genel İdare Kurulu Üyeleri:

"— Partiyi Kaflı mı, yoksa biz mi İdare edeceğiz?" seklinde beyanlarda bulundular.

Bütün bunlar irikıyım liderin basının bir parça daha eğilmesinden başka bir fayda sağlamadı. Daha sonra, ilgisizlikten yakınıldı ve üyelerin partiye gereği kadar önem vermediklerinden bahsedildi. Seçimlerin ufukta belirdiği şu sıralarda bir ve beraber olmak gerekirken, herkesin ayrı bas çekmesi lüzumsuz ve zararlıydı. Bunun için, bir tamimle parti içinde disiplini sağlamak kararına varıldı. Fakat yüksek politikacılar, toplantının havasına hakim olmakta güçlük çekmediler ve basiret taraftarlarını susturmasını bildiler. Temsilciler Meclisinde yapılacak bunca iş varken, kalkıp burada nutuk atmanın hikmeti yoktu! Nutuk atmak için en iyi yer Meclis kürsüsü olmalıydı. Karşılarında kuvvetli bir parti vardı. Seçim kanunu ve Anayasa görüşülürken yapılacak iş, kürsüye marifetli hatipler çıkarmak, gerekirse aka kara demek, fakat C.H.P. yi hezimete uğratarak Temsilciler Meclisinde azınlık olmanın acısını çıkarmaktı. Bu fikrin ateşli müdafii tabii dehşetli hatip Ahmet Oğuz oldu. Lider Bölükbaşı ise mütebessim bir eda ile başını sallamakla yetindi. Bir ara basından şikâyet etmek lüzumu hissedildi ve basının C.K.M.P. ye mültefit davranmamasının niçini ve nedeni üzerinde duruldu. Fakat asıl derde bir türlü temas edilmedi. Gündemsiz Genel İdare Kurulu toplantısının en mühim konusu, tabii, C.KM.P. içindeki liderler mücadelesi oldu. Kapalı geçilen meselenin, partiyi zayıf düşürdüğü mütalaası pek revaç buldu. C.K.M.P. nin seçim arefesinde her ne pahasına olursa olsun bir ve beraber olması gerekiyordu.

Toplantı bu hava içinde bittiğinde

Din ve Dinbaz

Fransızlar "Uçlar birleşir", derler. Şu anda Türkiyede kara yobazla kızıl komünistin elele çalıştığı göz önünde tutulursa bu söze bak vermemek imkânsızdır. Aslında, bunda fazla şaşılacak bir taraf yoktur. İki zümrenin de arzusu memlekette karışıklık çıkarmak olduğuna göre, bir ve beraber olmaları tabiidir. Komünist ajanın, komünizmin yasak olduğu diyarlarda "Yoldaşlar, hep komünist olalım, Moskovanın türküsünü söyliyelim" diye açıktan ortaya çıktığı görülmüş bir hâdise değildir. Mutlak kendisine bir paravana bulacak, mutlaka kendisini gizleyecek, mutlaka başka melanetlerin savunucusu rolünü oynayacaktır. Türkiyede en fazla istismar ettiği konu, dindir.

Bir broşürün ve bir gazetenin gizli eller tarafından köylere dağıtıldığı tesbit edilmiştir. Broşür "Dinde Reform" adını ve Osman Nuri Çerman imzasını taşımaktadır. Osman Nuri Çerman bir "meçhul şöhret"tir. İyi niyetlidir veya değildir. O taraf baklanda, bilgisizlikten, bir şey söylemek haksızlık olur. Ancak yazdıklarının bir avuç saçmadan ibaret bulunduğu muhakkaktir. Temsilciler Meclisiyle uzaktan yalandan alâkası olmayan bu zat, sözüm ona bir "tasarı taslağı" hazırlamıştır. Tasarı taslağın da neler yoktur ki.. Menderes dalkavuklarının Menderesin peygamber liğini ilan ettikleri gibi bu zat da Atatürkü dine karıştırmakta, yeni bir Kur'an yazılmasını istemekte Atatürkten vecizelerin camilerde peygamber kelâmının yerini almasını teklif etmektedir. Sözüm ona, bunun adı dinde reformdur!

Bu broşür üzerine, Temsilciler Meclisi üyesi ve C.K.M.P. kontenjanından sızma Kadırcan Kaflı Tercüman gazetesinde bir yazı döktürmüş tür. Yazıda, sâdece broşürden parçalar vardır. Ama Kaflı, böyle Ur teklifin Temsilciler Meclisinde ancak alay konusu olacağından bahse dahi lüzum görmemiştir. Evet, yazıda bir kusurlu taraf, hattâ Osman Nuri Çermanın teklifinin bir tasarı olduğuna dair sarahat yoktur. Ancak, Bölükbaşının ideal arkadaşı ve Kudret ile Tercümanın garip' yazan objektiflik kisvesi altında "Suna bakın, şuna!. Ne teklifler yapılıyor.." demeye getirmiş, mensubu olduğu Meclisi böyle bir

Kadircan Kaflı

Laf ebesi

teklifi ele almaktan tenzih etmemiştir. İşte, adı meçhul, fakat kendileri pek âlâ malûm eller broşürle birlikte bu yazıyı ihtiva eden Tercümanı da paket paket köylere sevketmişler ve "Din elden gidiyor!" diye feryadı basmışlardır. Tabii, dinin elden gitmemesi için çâre, Yassında sâkinlerinin kurtarılmasıdır.

Bu propagandanın Yassıada sâkinlerinin kurtarılması mı, yoksa kahredilmesi suretiyle kanlı huzursuzluk tohumlarının atılması gayesini mi güttüğü Üzerinde durulup düşünülecek bir konudur. Üzerinde düşünülmesi dahi fazla nokta ise, böyle gayretlere destek olan, hattâ onların yayılmasında âlet rolü oynayan bir zatin Temsilciler Meclisindeki yerini muhafaza edebilmesidir. Kadırcan Kaflının yazısında, saf hukuk bakımından muaheze edilecek bir taraf bulunmadığı ortadadır. Ama üstadın iyiniyet bakımından sıfır alması gerektiği muhakkaktır. Nitekim Temsilciler Meclisinin bu yüzden karışmasından da sonra, Kadırcan Kaflı Kudrette yazdığı ve Tercümandaki yazısının havasına sahip bir başka makalesinde İslâmlığın dört karı almaya cevaz vermesini dinimizin Afrikadaki gelinmesinin sebebi diye göstermekten kaçınmamış ve Afrikalı erkeğin bir karıyla nefsini tatmin edemeyeceğim ciddi ciddi yazıp taaddüdü zevatın lebinde bulunmaktan, onun propagandasını yapmaktan çekinmemiştir.

Her şey gösteriyor ki, şakırtı iki selin şakırtısıdır. Bu ellerden birini tutarken ötekinin faaliyet sahasını açık tutmak pek de basiretli bir yol olmasa gerek!

vakit hayli gecikmişti. Önemli parti C.K.M.P. nin önemli lider Bölükbaşı başkanlığındaki önemli Genel İdare Kurulu toplantısında görüşülen önemli meseleler işte bundan ibaret kaldı.

Zabıta

Saçla kim?

Uzunca boylu, yakışıklı Amerikan yarbayı, karşısındaki genç adamı tepeden tırnağa süzdü, sonra ingilizce olarak:

"— İki gündür beni arıyormuşsunuz. Ne istiyorsunuz ?" dedi.

Muhatabı **ağır ağır** ve kollandığı kelimelere dikkat ederek cevap verdi:

"— Evet Yarbayım... Malûmat alacak kimse bulamayınca, İnformation Service'e sizin baktığınızı söylediler, onun için rahatsız ettim. Bir hâdise hakkında malûmat rica **edecektim."**

Yakışıklı Yarbay, karşısındakini dinledi ve cebinden bir Amerikan sigarası çıkararak muhatabına uzattı, sonra, cevap vermek üzere hazırlandı.

Karşısındaki genç adam **bir** gazeteciydi ve bitirdiğimiz haftanın sonunda Sinopta bir Türk erinin ölümü, birinin de yaralanmasıyla neticelenen hadise hakkında malûmat talep ediyordu. Yakışıklı Yarbay Burtyk meseleye muttali olur olmaz birden değişti ve:

"— Böyle bir hâdise olmuş. Fakat meseleyi pek uzattılar. Benim öğrendiğime göre mesele hiç de Türk umumi efkârının düşündüğü gibi değil. Evet bir kişi ölmüş, fakat bir Amerikalı kurşunu ile değil" dedi.

Muhabir safi dikkat kesilmişti. Yarbaya biraz daha yavaş konuşmasını, zira ingilizcesinin pek iyi olmadığım bildirdi ve sordu:

"— Peki, Amerikalı öldürmediyse, silâh kendi kendisine mi ateş alıp Türk erini öldürmüş?"

Yarbay bu ani salvo karşısında bir an durakladı, sonra:

"— Benim bildiğim budur. Esasen bu işle General meşgul oluyor. Zannederim haftanın sonunda kati malûmat alırsınız" dedi ve gazeteciyi uğurladı.

Hâdise, geçen hafta cuma akşamı cereyan ediyordu. Haftanın sonunda gazeteler yoluyla umumi efkâra intikal eden bir öldürme haberi birden ortalığın karışmasına sebep oldu. Amerikan mehafili gazetecilerin hücumuna mâruz kaldı. Meselenin nedeni ve niçini üzerinde tahkikat yapılmağa başlandı.

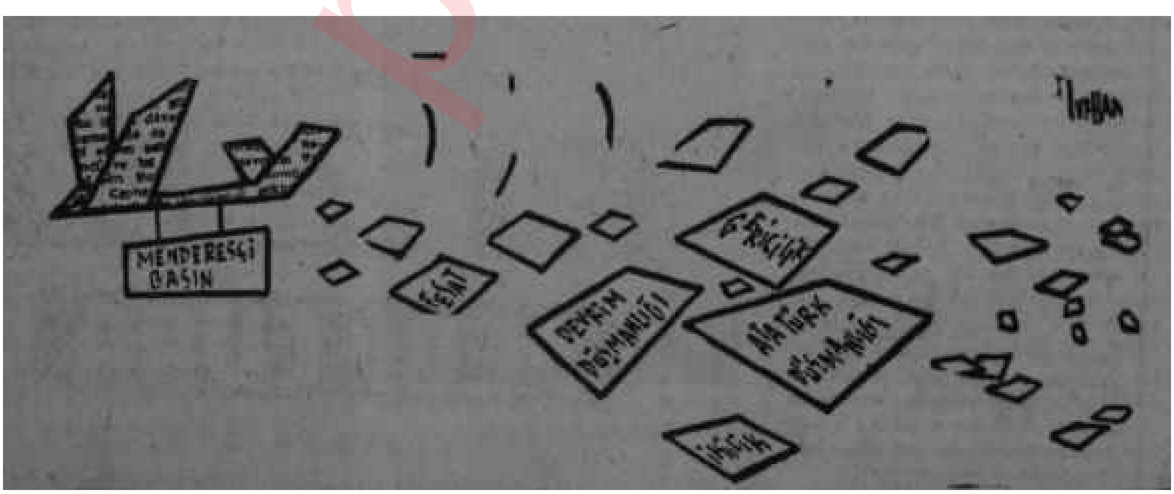
Cinayet var...

Basın yoluyla umumi efkâra intikal eden hâdisenin İçli bir hikâyesi mevcuttur. Hâdise günü, Sinop yarımadasının tam tepesinde bulunan radar üssünün nizamiye kapısında yabancı plâkalı bir otomobil durdu. Nizamiye kapısında, nöbet tutmakta olan biri Türk, diğeri Amerikalı iki er, birden arabanın durduğu yere seğirttiler. Amerikalının adı O'Hara, Türk erininki ise Celâl Güneşti. Sinirleri hayli gergin iki nöbetçi, aceleci adımlarla yabana otomobilin bulunduğu yere varınca durdular ve arabayı kontrol için vaziyet aldılar. İşte kızılca kıyamet, bu hazırlanma ile koptu. Her iki er de arabayı kendisi kontrol etmek istiyordu. Aralarında sert bir ağız kavgan başladı. Ne var ki her ikisi de birbirinin dilinden anlamıyordu. Bir ara Celâl Güneş Amerikalı O'Hara'nın sert bir müdahalesine mâruz kaldı ve yere düştü. Bu sırada başka Amerikalılar da arkadaşlarının yardımına koştular ve bir kördöğüşü başladı. Bu sırada Celâl Güneşin imdat nidaları Nizamiyeden duyulmuş olmalı ki Türk erleri de hâdise yerine koştular ve onlar da döğüşe katıldılar. Tam o anda iki el silâh sesi duyuldu, arkasından er Rıfat Aslanın:

"— Oy, vuruldum!" nidası tepeyi kapladı.

Er Aslanın kalçasından paçalarına doğru kan akıyordu. Biraz ilerde ise, elinde karabin, başka bir Amerikalı er bulunuyordu. Silâh sesiyle ortalık bir defa daha karıştı ve Türkler ellerine geçirdikleri taşlarla Amerikalıların üzerine hücum ettiler. Ne var ki gürültü etraftan duyulmuş ve hâdise yeri hayli kalabalıklaşmıştı. Kavgacılar ayrıldı ve ağır yaralı Bulancaklı Rıfat Aslan bir ambulansa konularak, hastaneye kaldırıldı. Diğer yaralı Celâl Güneşe ise derhal ilk yardıma başlandı.

Haber süratle Sinopta yayıldı. Şehre inen ilk haber, iki Türk erinin Amerikalılar tarafından katledildiği şeklinde olduğu için heyecan son haddini buldu ve gençlik harekete geçmek için hazırlıklara başladı..Fakat mesele öyle değildi. Bir müddet sonra ağır yaralı Rıfat Aslanın hastahanede komadan çıkamadığı ve öldüğü bildirildi. Bunun üzerine heyecan daha da arttı. Genç Sinoplular bir miting için Vilayete müracaat ettiler ve dövizler hazırladılar. Fakat Vilâyetten müsaade çıkmadı ve gençlerin hazırladığı "kana kan isteriz", "cana can almasını biliriz" dövizleri ellerinde kaldı.

YERÜSTÜ FAALİYETİ!..

Okurların Mektupları

Bir açıklama

24 Nisan 1961 tarihli sayınızda neşrettiğiniz imzasız bir okuyucu mektubu, İsveçteki türk vatandaşları arasında derin teessür yaratmıştır. Şahısları rencide etmek maksadile kaleme alınmış imzasız mektuplar, uymayı taahhüt ettiğiniz Basın Ahlak Yasasının ruhu ve mânası ile ne derece kabili teliftir, bunu takdirinize bırakıyoruz. Fakat bahis mevzuu imzasız mektubun sebep olabileceği yanlış tefsirleri kısmen önleyebilmek gayesile aşağıdaki satırları yazmak lüzumuna duyduk.

1 — Hükümetimizin, pasaport ücretlerinin 20 misli artmasına sebebiyet veren ani ve garip kararının, M.B.K. eski üyesi Münir Köseoğlu ile alâkası yoktur.

Köseoğlu, Stockholm'a gelişinden itibaren buradaki türk vatandaşlarıyla temasa geçmiş, bizleri ilgilendiren meselelere el atmış, çoktandır tesisini arzuladığımız mütevazi bir dostluk derneğinin kurulusuna yardımcı olmuş ve aramızda haklı bir sevgi kazanmıştır.

4000 kron İsveçte orta halli bir mühendisin aylık kazancıdır.

İsveç'te, otomobil, apartman kapıcılarının altında da vardır.

Köseoğlunun âdi kızlarla düşüp kalktığı ise beylik bir itham, tipik bir mübalâğadır.

Köseoğlunun Stockholm'a gönderilmesi, sefarette cismi olmayan, bir vazifeye atanması, 3000 küsur kronluk aylığı yine hükümetimizin kendi kararıdır. Ortada bir hata varsa bunda Köseoğlunun şahsı hedef tutulamaz.

2 — Hariciye memurlarımıza gelince, bu zevatın vatandaşlar tarafından, haklı olarak, sevilmemesi, tutulmaması eskiden beri bilinen bir keyfiyettir. Fakat Stockholm Büyükelçiliğimizin simdiki mensupları için böyle bir iddia ileri sürülemez.

3 -— İsvecteki türk vatandasların bir kısmı inkılâbın hemen akabinde kendi aralarında bir kampanya açarak anavatandaki, yardım faaliyetine katılmışlardı. İhbar mektubunun imzasız sahibinin bu ufak teşebbüsümüze iştirak etinle olduğu manasındaki iddiasını kemali nezaketle reddederiz.

4 — Hayatta ileri geri iddialara sahip menfi ruhlu küçük insanlar çoktur. Asıl teessüfe sayan olan, bu gibilerin imzasız mektuplarına, herzaman zevkle okuduğumuz kıymetli AKİS dergisinin sütunlarını ayırması ve bizleri oturup bu açıklamaları yapmaya mecbur kılmasıdır. Akif Arhan ve Rasin Örsan
Stockholm

Mesele bu sırada Başkente intikal ettiği için, bir yargıç Albay süratle Sinopa ulaştı ve tahkikata el koydu. Bir yargıç yüzbaşıyla takviye edilen yargıçlar heyeti perşembe sabahı Sinopa gelince, ilk işleri tahkikat dosyasını tetkik etmek oldu.

İlk tahkikat zaptını tanzim eden Cumhuriyet Savcısının mütaleasına göre, ortada bir cinayetin olduğu açıktı. Şahitlerin ifadesine göre Amerikalı er Mandall, silâhını bilerek ateşlemiş ve Rıfat Aslanı vurmuştu. Halbuki er Mandall silâhın kendi kendine ateş aldığını iddia etmekteydi. Fakat bu defa ortaya bir politik mahzur çıktı ve tahkikat heyetinin elini kolunu bağladı. Hâdise vazife esnasında cereyan ettiği için işin adlı tarafını Amerikan adli makamlarının tahkik etmeleri gerekiyordu. Amerikalı suçlu erler hemen sırra kadem bastılar, ilgililer ise bu hususta hiçbir şey söylememeğe âzami Seyret sarfediyorlardı. Hâl böyle olunca, iki koldan tahkikat yürümeğe başladı. Bir taraftan Ankaradan gönderilen Askeri Tahkik Heyeti meseleyi tetkik ederken, diğer taraftan Amerikalılar .da meselenin üzerine nevi şahıslarına münhasır umursamazlıkla eğiliyorlardı. Türk makamlarının tahkikat neticesi, haftanın son günü belli oldu. Bu ilk tahkikata göre, cinayet sanıkları yedi kişi olarak tespit edilmişti. Bunlar onbaşı Churchill, Ebehard, Vood, Fox, Mandali, Finstrom ve Ollara idi. Karabini ateşleyenin ise Mandall olduğu muhakkaktı.

Akisler, akisler..

Mesele bu derece ehemmiyet kesbedince, kapalı bir kutu olan Sinop radar üssü dikkati üzerine çekti. Hâdisenin başkentteki akisleri de hayli ilgi çekici oldu. Amerikan kolonisi içinde mesele bal bol konuşuldu ve bir **de bülten neşredilerek' mesele açıklanmak istendi. Tabii bülten pek sathi, asıl ye esastan yoksundu. USİS'in -Amerikan Haberler Bürosu- yayınladığı tebliğe göre mesele son derece basitti ve iki erin münakaşası sırasında bir tüfeğin kazaen patlamasından ileri geliyordu. Er Mandall'ın silâhı kazaen havaya doğru ateş almış, Türkler de başka bir silâhı Amerikalı bir erin elinden almak isterlerken kaza olmuştu!**

Bu habere, başta Amerikan kolonisi olmak üzere, kimse inanmadı. Üstelik hâdise, hemen akla bir Morrison meselesinin gelmesine sebep oldu. Haftanın sonunda beklenen, neticenin bir an evvel adil makamlar önünde gün ışığına çıkmasıydı.

Zira Türk umumi efkârının bu gibi meselelerde ne derece hassas olduğunu Amerikalı dostlarımızdan çok daha iyi bilen kuzeyli düşmanlarımız, uğursuz ve tehlikeli bir propagandaya başlamışlardı bile.. Bunun karşısında resmi makamların veya basının itidalli davranması şüphesiz faydalıdır, fakat kâfi değildir. Halk arasında hâdisenin tepkilerine bakmak bunu göstermeye yetecektir. Hiç yoktan, yeniden zedelenen Türk - Amerikan dostluğu herkesten çok Amerikalı dostlarımızdan "Çirkin Amerikan" gibi değil, "Güzel Amerikalı" gibi davranmayı ve Türk umumi efkârım ciddiyetle tatmin etmeyi gerektirmektedir.

Otomobilcilik

"Pembe Düşünceliler"

Çizgili lâcivert elbisesinin içinde dimdik duran yaşlı Bat çok dinç görünüyordu. hatta neşeli olduğunu söylemek de kabildi. Ancak dapdaracık salonda etrafına üşüşen gazete ve ajans fotoğrafçılarından, hele o göz kamaştıran projektörüyle sinemacılardan Öylesine bizar olmuş bir hâli vardı ki, nihayet dayanamadı:-

"—Rica ediyorum, çekiliniz!." dedi.

Böylece, salonda kendisi gibi, kendisini dikkatle dinleyenler de huzura kavuştular.

Olay haftanın başlarında, Hürriyet meydanındaki Kızılay binasının yuvarlak ve zindanı andıran salonunda geçiyordu. o gün Başkan Gürsel, yanında Sıtkı Ulay, yeni Sanayi Bakanı İhsan Soyak ve yaverleri olduğu halde Makine Mühendisleri odasının tertiplediği Otomobil Endüstrisi Kongresine gelmişti. Zaten radyo ve gazetelerde kongrenin pazartesi günü toplanacağı, devlet büyükleriyle makine mühendislerinin ve bu konuda uzmanlığı kabul edilen kimselerin konuyu enine boyuna tartışacakları önceden ilan edilmişti.

Kongrenin açılışında ilk sözü Makine Mühendisleri Odası Başkanı Orhan Alp aldı, "memleketimizin bir ziraat memleketi olmadığım" ifadeyle başlayan konuşması uzama temayülü gösterince Gürsel sözünü kesti:

"— Evvela, ben toplantıyı açayım da sonra siz konuşursunuz!" diyerek kürsüye çıktı ve hitabesine başladı.

Bu hareketiyle Gürsel, yurdun endüstrileşme yoluyla kalkındırılması dâvasına nasıl candan bağlı olduğunu gösterdi. Konuşmasında bilhassa iki nokta dikkati çekti. Başkan önce "ot satmakla kalkınma yapılamıyacağını" belirtti, ikinci olarak da dâvaya inanmıyanlari itham etti:

"— Bunlar kara düşüncelilerdir! dedi.

Başkanın, bir takım açık gerçekler karşısında otomobil sanayii gibi bir sahaya dalmayı fada platonik bulanları bu seklide ithamı hayret uyandırdı.

Gerçekten bütün aydınlar, memleketin endüstrileşmesini kalkınma için birinci fart kabul etmekle beraber, işe nereden başlanması gerektiği konusundaki düşünceler ve öne sürülen teklifler farklıdır. Bir kısmı, otomobil sanayii' nin çok genel, karakterde bir endüstri şekli oluşundan, bu sanayiin kurulmasıyla birçok yardımcı teşebbüsün de gelişebileceğini ileri sürmektedirler. Diğerleri ise, üzerinde durulmağa değer bazı mahsurlara işaret ederek, otomobil endüstrisinin şimdilik memleketin teknik ve ekonomik bünyesine uymayacağını, işe basittten başlamak gerektiğini savunmaktadırlar.

Herkesin bir inancı ve görüşü vardır. Bilhassa, demokratik bir ülkede yasayan aydın kişilerin fikirlerini, kimsenin tesirinde kalmaksızın açıklayabilmeleri memleketin selâmeti için ilk şarttır. Devlet Başkanı bu fikirleri okur veya dinler, kendisi uygun gördüğü yolda yürür. Bu yüzden kimsenin kimseye kızmağa, onu azarlamağı, hakkı olamaz.

Nitekim, kongrenin ertesi günü aydın ve ilerici basında o hitap tarzı, beklenen' reaksiyonla karşılandı..

İşin gerçekleri

Bütün olaylar yılbaşından sonra başlamıştır. Ocak ayının, üçüncü haftasında İstanbullu dokuz sanayi firması bir toplantı tertiplemişler, bu toplantıya o zaman Sanayi Bakanı olan Şahap Kocatopçu da katılmıştır. Toplantıdan sonra firma temsilcileri bir basın toplantısı yaparak "Türkiye Makine, Motorlu Vasıta ve Yardımcı Sanayi Birliği" adıyla bir birlik kurduklarını, Birlik tarafından "halk tipi bir otomobilin imali için etüdler yapıldığını" açıklamışlardır. İddialarına göre halen memlekette parçalarının yüzde 80 i yerli olmak üzere bu otomobili imal edecek tesisler mevcuttu!

Etraf yanıltabilir

«Bu benim dâvam»

Gazetelerde başlıklar ve haberler birbirini *takip ediyor:*

"Türk tipi otomobil 28.875 liraya mal olacak!"

"Otomobil yapmak için büyük yatırıma ihtiyaç yok!"

"Otomobil sanayii kongresinde, yerli, malın yüzde 25 ucuz olacağı anlaşıldı!"

"Otomobil imaline derhal başlanmam mümkün !"

Allah rızası için, dikkat! Bu edebiyata biraz daha yüz verildi mi, hiç *kimse şüphe etmesin, baslıklar gittikçe pembeleşecek ve en sonra okuyacağız:*

"Ayda ikibuçuk lira taksitle Türk tipi otomobil her isteyen vatandaşa satılabilecek!"

Halbuki ortada üç büyük hakikat var:

1 — İkinci Demir Çeliği kurmadan, otomobil işine değil, üç tekerlekli bisiklet sanayiine yan bakmamız kabil olamaz.

2 — Otomobil yapmak bu derece basit olsaydı, bizden sanayi bakımından kat kat ileri bulunan ve lokomotifler, radyolar, gemiler imâl eden dünya kadar memleket o sahada armut devşirir miydi ?

3 — Atelye imalâtı başka, sanayi bambaşkadır ve bugün atelyede yapılmayacak hiç bir *şey yoktur ama onun sanayiini kurmak tamamda ayrı meseledir.*

Hayal ile hakikat arasındaki hat kalın bir çizgiyle ayrılmadı mı, hayal sahasında kalanları sâdece sukutu hayal bekler.

Konuyla yakın **ilgisi** dolayısiyle Makine Mühendisleri Odası bir komisyon teşkil ederek çalışmalara başlamıştır, **Öte** yandan dokuz firmanın birisiyle yakın münasebetleri **bulunan İTÜ** doçentlerinden Necmettin Erbakan Ankarada faaliyette bölünüyor, bilhassa Bakanlar Kurulu mensuplarına otomobil sanayiinin kurulması lüzumunu **kabul** ettirmeğe çalışıyordu. **Hatta bu** gayeyle, mensubu olduğu fakrikanın çalışmalarına ait bir filmi Ankaraya getirip bir özel seans halinde Bakanlara göstermiştir.

Bütün bu çalışmalar haftanın bacındaki Otomobil Endüstrisi Kongre-

sine kadar sürdü. Pazartesi günü açılan Kongrede esen havanın otomobil endüstrisinin kurulması taraftarlarının lehinde olduğunu söylemeğe hiç lüzum yoktur. Zaten açılış konuşması da bunu böylece dikte etmiştir. Başkanlığa otomobil endüstrisinin hararetli taraftarlarından T. Mühendis Şükrü Er seçildi. Kongreye sunulan tebliğler arasında tenkit şeklinde olanına rastlanmıyordu. Sanki kongre yapılmadan çok önce otomobil endüstrisinin kurulmasına karar verilmiş ve sırf âdet yerini bulsun diye toplanılmıştı!

Aslında Makine Mühendisleri Odası, muhtelif sanayi teşekküllerine anket sorulan göndererek otomobil imalâtında lüzumlu hangi parçaları yapabileceklerini sormuş, birtakım cevaplar almıştır. Buna göre parçaların yüzde 55 kadarının memlekette yapılabileceği sonucuna varılmıştır. Ama bunların ne kalitede, kaç paraya ve hangi ölçüde imâl olunabileceği bilinmemektedir. Dolayısıyla memleketimizde mevcut bu konudaki teknik imkânlar iyice tesbit edilmiş değildir. ,

Komisyon çalışmaları neticesinde ortaya bir ekonomik verimlilik -rantabilite- raporu çıkmıştır. Bu rapor ise maksada uygun olmaktan çok uzaktır. Nitekim en şiddetli tenkitler de -tabii kongre Başkanının müsaadesi nisbetinde- bunun üzerinde yapılmıştır.

Teknik komisyon raporunun tartışılması sırasında Y. Mühendis Fikret Çeltikçinin yaptığı konuşma lehte aleyhte bütün delegelerin ilgisini çekti. Çeltikçiye göre 1960 yılında yurda 40 milyon liralık motorlu vasıta ithal edilmiştir. Bunun 37 milyonu kamyon ve otobüslere, sâdece 3 milyonu binek otomobillerine tahsis olunmuştur. Memlekette mevcut motorlu vasıta sayısı 113 bindir. Bunun da yüzde 40 ı kamyon, yüzde 8,5 u otobüs, yüzde 51,5 u binek otomobilidir. O halde son yıllardaki ithalâtla binek otomobilleri sayısındaki normal eksilmeler dahi karşılanamamış demektir. Kaldı ki, ileri memleketlerde bu nisbetler tersinedir, yani binek arabaları ve küçük motorlu taşıtlar yüzde 81 i, kamyonlar ise yüzde 15 i teşkil etmektedir. Bu göstermektedir ki Türkiyenin otomobil parkını

Sanayi Kongresi toplantı halinde
Pembe renkli gözlükler

takviye edebilmek için en azından 150-160 bin otomobile daha ihtiyaç vardır. Çeltikçi, netice olarak, kongrede okunan tebliğlerde ileri sürülen, yıllık 8000 kamyon ve 8000 otomobile ihtiyaç bulunduğu yolundaki beyanı "çok mahçup miktarlar" şeklinde vasıflandırdı.

Hal böyle olunca işin mahiyeti tamamiyle değişmektedir. Yılda en azından 30-40 bin motorlu vasıta imâl edebilecek kapasitede büyük bir fabrikanın kurulması gerekmektedir. Bunun dökümhanelerinin, pres atölyelerinin, 550 ameliyelik bir silindir gövdesini 42 saniyede tamamlıyabilen otomatik tezgâhlarının ve bütün bu tesisatla yanyana inşa edilmiş bir de mekanize montaj atölyesinin tesisi zaruridir. Ancak bu şartlarla kurulacak modern bir otomobil sanayii ekonomik değer kazanabilir ve ithâl malıyla rekabet edebilir.

Diğer taraftan Başkan Gürselin kongreden ayrılırken açıklamak ihtiyacım duyduğu gibi, "bizim için Müşterek Pazara girilmesi hayati önem" taşımaktadır. "Üzerinde durulması gereken husus Müşterek Pazara girildiği takdirde sanayiimizin ne yapacağı değil, şayet 'girilmezse ekonomimizin halinin nice olacağı"dır. Bu açıklama karşısında yeni kurulacak bu endüstrinin bir takım gümrük duvarlarıyla, hattâ koruyucu mahiyetteki tekellerle desteklenmesi düşünülemez. Aksine, Müşterek Pazar memleketlerinin iyi kaliteli mallarıyla tek basına rekabet edebilmesi ve çekişe çekişe onları piyasadan silmesi gerekecektir.

Özetle denilebilir ki, problemi, peşin hükümlere kapılmaksızın, tarafsız olarak, ekonomi ilminin ışığı altında ve eldeki imkânlara, gerekçelere göre incelemek şarttır. Halbuki, Otomobil Endüstrisi Kongresinin raporlarında bu prensiplerin hiçbirine uyulmamıştır. Durum, vaktiyle Adnan Menderesin barajlar politikasına yeni giriştiği sıralarda toplanan Türkiye Birinci İstişarî Enerji Kongresindeki hali andırmaktadır. Hatırlandığı gibi o kongrede, barajlar politikasının şampiyonluğunu yapanlar, malûm sebeplerle işler kötüye gidince, evvelce söylediklerini unutup bu defa olanların bütün kefaretini Menderesin boynuna yükleme .gayretine girişmişlerdir. İmar konusunda da ilk başta nelerin yazılmış olduğu 1956 koleksiyonları İncelenirse görülür. Bunlar, ders alınması gereken huslardır. Bu memlekette "etraf" samimiyetle ve dalkavukluğu bir kenara bırakarak ikaz ve yol gösterme vazifesini iyi idrâk etmedikçe politik mevkileri işgal edenlerin yanılması daima mukadderdir. Kısacası, dâva tam manasıyla askıdadır, halledileceğine dair henüz ortada bir ümit ışığı da yoktur.

G E N Ç L İ K

Meseleler

İki cami arasında

Geçen haftanın başında, Türk Yüksek Tahsil Gençliğinin dev teşekküllü T. M. T. F. nun Cagaloglundaki C. H. P. den müdevver azametli binasında biri minyon, değeri iri yapılı İki temsilci, başardı bir seferin serdarları olarak bir basın toplantısı yaptılar. Konu, iki temsilcinin baş mevkilerine yerleştikleri yeşil çuha kaplı geniş, gösterişli, dikdörtgen masanın etrafında kümelenen gazetecilere yedeksubay öğretmenliği meselesi olarak hulasa edildi. Sözcülerden minyonu T. M. T. F. İkinci Başkanı ve İktisadi ve Ticari filmler Akademisi öğrencisi Yalçın Gürseldi. Hukuk Fakültesinden olan iri yapılısı da, T. M. T. F. nda teşkil edilen üç kişilik Yedeksubay Öğretmen Komitesi Başkanı Yaşar Gökhandı. Gürsel -Devlet ve Hükümet Başkanıyla akrabalığa yoktur- ile Gökhan, Ankaraya gitmişler, üç gün kalarak bası temaslarda bulunmuşlardı. Gençlik meseleleriyle en fazla alakalanan M. B. K. üyelerinden Mehmet Özgüneş ile Haydar Tunçkanat ve Askerî Planlama Dairesinin Milli Eğitim Bakanlığında sırf yedeksubay öğretmenlerle daha sıkı münasebetler tesisi için kurduğu İrtibat Bürosunun biri Albay, diğer ikisi Binbaşı olan yetkilileriyle enine boyuna konuşmuşlardı, Şimdi, gençliğin, 1 numaralı meselesi haline gelen yedeksubay öğretmenlik hakkında elde ettikleri neticeleri ve başarısızlıkları izah edeceklerdi.

İki temsilci ilk olarak, ağza sakız edilen meşbu, "müktesep hak" problemine dokundular. Efendim, 97 sayılı kanuna göre, 10 Ekim 1960 tarihinden önce lise ve muadili okullardan mezun olanlar, askerlik yerine iki yıl öğretmenlik yapacaklardı. Ama bir de, Yüksek Tahsil Gençliginin pek sempatik bulmadığı. Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıçın ilk defa açıkladığı kanun tasarısı vardı. Askeri Plânlama Dairesince hazırlanan kanun tasarısında, lise ve muadili okullardan mezun olanların iki sene maaşsız er olarak askerlik yapacaklarım amir bir madde bulunuyordu. Ancak İlk 18 ay zarfında üstün basan gösterenler, vatani hizmetlerinin mütebaki kısmında maaşlı öğretmenlik alabileceklerdi. İki temsilci, tasarı kanunlaştığı takdirde, yeni kanunun sâdece 15 Ekim 1960 tan sonra iş ve muadili okullardan mezun olacaklara tatbik adilecegini dâir teminat koparmışlardı. Hattâ yakınlık gördükleri Özgüneş, kendilerine:

" Müktesep hakkı elinizden almak isterlerse, İlk olarak ben itiraz ederim" demişti.

İkincisi, halen Anadolunun dört bucağında vazife başında olan 22 bin 600 yedeksubay öğretmenin kıyasıya mücadele ettikleri bir konuydu. Yedeksubay öğretmenler evvelemirde, kendilerine üniforma verilmeli için dayatmışlardı. Fakat kabul ettiremeyince taviz yoluna gitmişler, his olmazsa askeri eğitim sırasında kendilerine er elbisesi yerine Yedeksubay Okulu öğrencisinin dahili ve harici üniformasının verilmesi üzerinde durmuşlardı. Yedeksubay Okulu öğrencisinin dahili üniforması hususundaki İstek kabul edilmiştir. Bundan 'böyle yedeksubay öğretmenlerin öğretim yılları arasındaki iki yaz tatilinde görecekleri askeri eğitim şırasında yakalarına kokart ve numara takılacak, saçları kazınmıyacaktır. Aslında kazanılan pek fazla değildir. Zira er elbisesiyle, Yedeksubay Okulu öğrencisinin üniforması arasında hiçbir fark yoktur.

Harici üniforma talebi de, diğer müracaatler gibi, "makul ve masum" olarak tavsif edilmiştir ama, iki temsilcinin karşısına bütçe engelleri çıkarılmıştır. Harici üniformalar için 6 milyon lira lazımdır ve bütçeye gerekli tahsisat konmamıştır, İki temsilci, 1962 den itibaren ilk üç aylık askeri eğitim sarasında Yedeksubay Okulu öğrencisinin harici ve dahili üniformasını giyecekleri. İkinci üç aylık askeri eğitim sırasında da üzerlerine teğmen üniforması geçilmeğe hak kazanarak öylece terhis edilecekleri vaadini almışlardır.

Halli mümkün dertler

97 numaralı kanun, yedeksubay öğretmenlerin er gibi giydirilecerini, Harp Okulu öğrencisi gibi yedirileceklerini ve teğmen olarak terhis edileceklerini belirtmektedir. Yedeksubay öğretmenler, erlikle teğmenliği kabili telif görmemektedirler. Bir yedeksubay öğretmen T. M. T. F na gönderdiği dertleşme mektubunda, "Subay üniforması giyemedikten sonra, değil teğmen, mareşal olarak terhis edilsek neye yarar?" diye yazmıştır. Yedeksubay öğretmenler, manen tatmin ve onore edilmek İstemektedirler.

Askeri Planlama Dairesinin mukabil fikirleri, de sudur: Köylü, jandarmadan korkar, fakat subaya hürmet eder. Yedeksubay öğretmenlere talimata, eğitimsiz ceffelkalem verilecek üniformalar, suiistimali halinde

T.M.T.F. de basın toplantısı
Uygun adım ! Marşı

köylü nezdinde subayların prestijini, pek tehlikeli neticelere meydan verebilecek şekilde sarsabilir.

T. M. T. F. yedeksubay öğretmenlere, bazı imkânlardan istifâde edebilmelerini temin İçin özel bir rozet verilmesini düşünmektedir.

15 Hazirana kadar bölgelerindeki Er Eğitim Merkezlerine başvurmaları gereken Üniversiteli yedeksubay öğretmenlere, imtihanlara girebilmelerini mümkün kılabilmek için 30 Hazirana kadar ek bu izin verilmesi isteği, askeri eğitimi kısaltacağı mülahazasıyla reddedilmiştir. Fakat M. B. K. üyeleri, Gürsel ile Gökhana, Eğitim Bölgesi Kumandanının bir hafta izin verme selâhiyetinin mevcudiyetini hatırlatmışlardır. Ayrıca, 15 Hazirandan sonra imtihanları olanlara, okullarından imtihan günlerini belirten resmî bir yazı getirdikleri takdirde, birkaç gün izin verilebileceği de açıklanmıştır. Neticede izin problemi de halledilememiş, fakat takibi için, Kurucu Meclisteki Gençlik temsilcisi Hüseyin, Onura devredilmiştir.

Maaş problemi de cesaret kına vaziyettedir. Baremin en alt kademesi olan 18. dereceden maaş alan bir yedeksubay öğretmenin eline, ayda net olarak 326 lira geçmektedir. Rakam, memurlara yapılan son zamdan evvel 274 tü'.

Bugün için, 40 bin köyün sâdece 19 bininde İlkokul vardır. 22 bin 600 yedeksubay öğretmene rağmen, 19 bin köy ilkokulunun birçoğunun öğretmensizlikten kapıları kilitlidir. Türkiye, dünyâ cehalet yarışında onuncu gelmektedir.

Eşlerin Ağzından

GÜNÜN ADAMLARI

Bayan Alican Anlatıyor

Umumiyetle herkesin hayatında hususi ehemmiyet taşıyan bir ay vardır, Sene 365 gündür ama, bakarsınız mühim hadiseler, düğünler, doğumlar hep muayyen bir 80 gün içine toplamverir. Bu umumi kaideye rağmen insanın doğum gününün, nişan ve düğününün, ilk evlat sahihi olusunun ve siyasi hayatının üç en mühim gününün aynı aya rastlaması gene de büyük tesadüf. Şimdi teinde bulunduğumuz Mayıs ayı Alican ailesi için bu kadar önemli bir ay...

Ekrem Alican 5 Mayıs 1916 da doğmuş. 29 Mayıs 1946 da eşi Naciye hanımla nişanlanmış. Bir sene sonra aynı gün evlenmişler. 8 Mayıs 1948 de İlk çocukları Nilüfer dünyaya gelmiş. Meşhur 14 Mayıs 1950 de Demokrat Partiden Mebus seçilmiş. Dört sene sonra İkinci defa olarak B.M. Meclisine gene bir Mayıs ayında girmiş. Geçen sene aynı ayın 28 ince ise İnkılâp Hükümetinin Maliye Bakanlığını kabul etmiş.

Alicanların Esattaki evlerindeyim. Bej mozaik kaplı bir apartmanda oturuyorlar. Dairenin ön tarafı büyük bir odadan ibaret. Duvarlar açık mavi. Ortada bir sütun odayı dörde ayırıyor. Kapıdan girince solda bir yazı masası duruyor. Sağda, mobilyası yeşil deri kaplı sade bir yemek odası, ön tarafta bej ve kırmızı rahat koltuklarla döşenmiş salon var. Sol duvarında mermer kaplı. şöminenin üzerinde bir deniz manzarası asılı, İki tarafı kitap raflarıyla süslü. Güler yüzlü ev sahibesinin gösterdiği yere oturur oturmaz dikkatimi üç resim çekti. Duvarda asılı İlk fotoğrafta gür saçları hafif ağarmış bir genç adam eski B.M. Meclisinin merdivenlerini çıkıyor. Yanında daha yaşlı şapkalı bir zat yürüyor. Boyu ortanın üstünde, İnce yapılışta olan genç adamın çok ciddi bir hali var Ayak bastığı yerin onun için ehem miyetli olduğu hissediliyor. Resmin üzerinde 22 Mayıs 1950 tarihi yazılı. Ekrem Alican Demokratların iktidara geçtikleri 1950 seçimlerinden sonra Kocaeli milletvekili olacak Meclise giriyor. İkinci resim çerçeve içinde kitapların arasında duruyor. Gür şaçları daha çok kır taşınış, daha toplu bir Ekrem Alican Meclis sıralarında oturuyor. Solunda Fethi Çelikbaş, sağında Emrullah Nutku var. Arkasında F. L. Karaosmanoğlu, İbrahim Öktem, Cihad Baban seçiliyor. Yüzlerinden düşünceli oldukları belli. Resmin bir kenarında 20/2/1957 tarihi okunuyor. Hürriyet Partisinin Meclis Grubundan bir hatıra. Üçüncü resimde görünen Ekrem Alicanın gür saçları bembeyaz. Yanında Selim Sarper var. Maliye Bakanı olarak Pariste toplanan Para Fonu kongresinde Türkiyeyi temsil ediyor.

Bayan Alican ile ilk defa karşılaşıyorum. Sohbeti çok zevkli, zarif bir genç hanım. Gözleri yeşil, saçları açık kumral, Beyaz bir eteklik üzerine koyu mavi desenli bir bluz giymiş. Boynunda aynı renk bir kolye var. Ağustosta' 33 yaşında alacakmış ama, daha genç görünüyor. Ailesi için Mayıs ayının ne kadar uğurlu olduğunu anlattıktan sonra ilave ediyor : "Tahmin edersiniz, Ekremle tanışmamız da bir Mayıs günü oldu. Hem de, ayın 18 ünde!"

Aliicanın çocukluğu
Sakin bir genç

Adapazarından Ankaraya

licanlar, karı koca Adapazarında A doğup büyüdüler. Ama ecdatları değişik yerlerden oraya geldi. Naciye hanımın büyük babası Bosnadan hicret etti. Ekrem beyin Alican İsmiyle bilinen en eski kökü ise, bir rivayete göre Geredeli. Ticaret maksadiyle Kafkasyaya gitti ve çerkes bir kızla evlenerek oraya yerleşti. Ancak 93 Kırım harbinden sonra çocukları Adapazarına hicret ettiler. Naciye hanım gülerek ilâve etmeden olamıyor:

"— Gazeteler o kadar çok yazdı ki, Ekremin çerkeş olduğunu duymayan kalmadı !"

Ekrem bey Mülkiyeye İstanbulda başladı sırada yeni açılan Ankara Üniversitesinden mezun oldu. İktisat okumak üzere Londraya gitti. Fakat birbucçk sene sonra, harp' yüzünden dönmeğe mecbur kaldı. Yedi sene maliye müfettisliği yaptı, memuriyetten ayrıldı ve serbest hayata atıldı. Zaten bütün yalanlan ticaret ve ziraatle meşgul. Memuriyetten ayrılısına en ziyade yeni nişanlısı Naciye hanım üzüldü. O sırada genç kız Enstitünün son sınıfına devam ediyor. Müşterek bir dostun evinde tanıştılar. Bayan Alican dudaklarından hiç eksilmeyen tebessümüyle "Evlenmemizin hiç te romantik bir hikayesi yok" diyor. Genç kız Adapazarından çok az ayrılmıştır. Maliye müfettişi karna olarak memleketi daha çok gelebileceğini ümit ediyor ama, Ekrem bey kararından dönmedi. Naciye hanım Alicanların Reji sokağındaki iki katlı evine gelin gitti. Ekrem beyin ağabeysi ve hanımı ile beraber oturmağa başladılar.

Henüz üç aylık evlilerken, İsmail Rüştü Aksal eski dosta Ekrem Alicanı ziyarete geldi Aksal vagon fabrikasının acılışında bulunmak üzere Adapazarına uğradı ve o goto Alicanların evinde misafir oldu. Akşam geç vakte kadar oturdular ve yeni gelinin kendi elleriyle hazırladığı yemekleri yer-

ken İki eski maliyeci siyasi sohbete daldılar. Genç C.H.P. milletvekili Mecliste 35 1er diye tanılan hareketin maksadını anlatıyor ve kurmağa azmettikleri Demokrasi rejiminin methiyesini yapıyordu. Arada Ekrem Alicanı siyasete atılmaya ve aynı safhada çalışmaya teşvik etmeği de ihmal etmiyordu. Bu konuşmalar sırasında heyecanından yerinde duramıyan Naciye hanım kocasının bu teklifi nasıl karşıladığını yüzünden anlamağa çalışıyordu. Tabii boş yere. Her zamanki soğukkanlılığı ile Ekrem beyin ne düşündüğünü keşfe imkân yoktu. Odalarına çekilip te, Ekrem bey henüz siyasete atılmağa kararlı olmadığını, fakat böyle bir şey yapacak olursa C.H.P. yi değil, D.P. yi seçeceğini söyleyince, hanımı bir rahat nefes aldı. Genç kadın koyu Demokrat. Eşi C.H.P. ye girecek diye ödü koptu.

Kısa bir müddet sonra Naciye hanımın arzusu gerçekleşti. Demokratların ısrarı ile Ekrem Alican D.P. ye kaydoldu. Reji sokağındaki evde hummalı bir çalışma başladı. Ekrem bey artık Demokrat Adapazarı isminde bir gazete çıkarıyor. Genç eşi, geç vakitlere kadar arkadaşlarıyla oturup konuşmasına, sık sık seyahatlere çıkmasına severek katlanıyor, gazete için bilmeceler hazırladığı bile oluyor. Bayan Alican bu devreyi bütün sıkıntılarına rağmen, -kızı Nilüfer de ufacık bir bebekti-, heyecanla, zevkle hatırlıyor. O zaman kocasının as Mealleri, ne ümitleri vardı. 1950 de D.P. seçimleri kazanınca, bütün tel Mealler, ümitler gerçekleşecek sandılar.

Hayal ve sukuta hayal

Erem Alicanın D.P. den ümidi kısa zamanda kırıldı. Dışarda hissiyatını belli etmiyordu ama, eşiyle haşhaşa kalınca hayal sukutuna uğradığım gizlemiyordu. 1954 de Meclis feshedildikten sonra Ankaraya bir daha dönmeme karan Be Necatibey Caddesindeki evlerini kapattılar. Fakat Adapazarında planlar gene değişti.

Ekrem bey 1954 Mayısında tekrar D.P. nin Kocaeli milletvekili olarak Meclise girdi. Geçen devrede de yaptığı gibi Bütçe müzakerelerinde Muhalefetten sonra söz alıyor ve sert tenkitlerde bulunuyor. Alicanın bu konuşmaları Adnan Menderesin gün geçtikçe daha çok sinirine dokunuyor. "Bu Alican ne istiyor, bilmiyorum. Vilâyet dedi, Adapazarını vilayet yaptık. Fabrika istedi, şeker fabrikası kurduk. Sıkıntısı net? Bu adamı bir türlü anlıyamıyorum" diye yakınlarına şikayette bulunuyor. 1955 senesinde İspat Hakkı meselesi ortaya çılanca Menderes Alicanı büsbütün anlamaz oldu. Ekrem bey İspat Hakkı takririne imza atan ilk 11 kişi arasında. Bütün arzuları tekliflerinin D.P. Meclis Grubuna getirilmesi. Müzakere edilir, arkadaşları tasvip etmezse, reddedilir. Bu en basit haklan değil mi? Fakat Adnan beye bunu anlatmak mümkün olmadı. O, İspatcıların takdiri geri almalarını istiyordu. Son bir defa Adnan bey Alican ve arkadaşlarını çağırdı. Konuşmasının sonunda Menderes öyle bir hale geldi ki, Alicanın kendisine "Sayın Başkan" diye hitap etmesine bile kızdı. D.P. kongresi toplanmak üzereyken Alican ve arkadaşları alelacele partiden çıkarıldılar.

Alican eşiyle birlikte
Prensip: İntizam

İspatçılar Hürriyet Partisini kurmağa karar verdikleri zaman Naciye hanım, kocasından fazla heyecanla bu partiye bağlandı. Demokrat Parti onları sukuta hayale uğratmıştı ama, Hürriyet Partisi başka türlü olacaktı. Alicanın fazla ümidi yoktu. Mamafih, vilâyet olmasına bu kadar emek sarfettigi Sakaryaya güveniyordu. 1957 seçimlerinde hiç olmazsa yirmi bin rey beklediği Adapazarından ancak dokuz bin rey alınca doğrusu üzüldü. Bu nevi siyasi cilveler rakiplerin başına gelince iyiydi ama, insanın kendi başına gelmesi acı oluyordu.

Alicanlar Ankarada oturmağa devam ettiler. Raif Aybar ve Enver Güreli ile müşterek bir apartman inşatına başlamışlardı. İşsiz kalınca Enver bey onum başına geçti. Güç birliği hareketi sırasında Alican buna taraftar olmadı. C.H.P. ile birleşmek Hürriyet Partisi safken de mümkündü. Madem ki o zaman yapmamışlardı, şimdi şahısları Ana Muhalefet partisinde birleşmeğe mecbur edemezlerdi. İnşaat bitince Alicanlar Marmara apartmanına yerleştiler.

İhtilâl gelip çatınca -

Aradan sessiz ve sakin yılllar geçti.

Ekrem bey köşesinde oturuyordu. Naciye Alican geçen sene talebe nümayişlerinin hepsine iştirak etti. Heyecan içinde evine koşup, kocasına gördüklerini anlatırken çoğu zaman göz yaşlarını tutamıyordu. Ne olacak Ekrem, memleket nasıl kurtulacak?" diyordu. Alican ise her zamanki soğukkanlılığı ile eşine itidal tavsiye ediyordu. İktidar mecbur olup, seçim yapacaktı. Naciye hanım Harp Okulu talebelerinin yürüyüşüne şahit olduktan sonra gene soluğu evinde aldı. Ekrem Alican bahçe duvarım ördürmekle meşguldü. Eşi okadar heyecanlıydı ki Ekrem bay hadiseleri anlıyabilmek için sözlerini bir kaç defa tekrar ettirmeğe mecbur kaldı. Sonunda da "Senin basiretin bağlanmış, bu iktidarın aleyhinde değil, lehinde bir gösteri" dedi. Demokratlar talebe nümayişinin nasıl yapı laca-

ğını göstermek istemişlerdi! Aksi halde, yüksek rütbeli askerler nasıl iştirak edebilirlerdi? fitnem Menderesin arkadan yürüyüşü de başka nasıl izah olunabilirdi? Naciye hanım bir an tereddüt etti. Fakat Kızılayın havasından aldığı intiba eşinin bu tahmininden o kadar farklıydı ki, sözlerinde ısrar etti.

27 Mayıs sabahı Alicanlar, cereyan eden hadiselerden habersiz, saat 6.30'a kadar uyudular. Sokaktan gayri tabii sesler işitince balkona fırladılar. Uzaktan bir radyo sesi geliyordu. O zaman kendi radyolarını dâ açmağı akıl ettiler. Naciye hanım gene ağlamağa başladı. Tabii, bu sefer, sevinçten.

Alican İhtilali de, bazen eşini bile çileden çıkaran soğukkanlılığı ile karşıladı. Bütün meselelerin halledildiğini zanneden eşine, asıl işin bundan sonra başlıyacağını hatırlattı. Telefonları henüz yokta, öğle vakti bir yarbay arkadaşları uğradı ve İhtilâli yapanlar hakkında ancak ondan malumat alabildiler. Akşamı üzeri Kızılaydaki şenliklere İştirak ettikten sonra evlerine döndüler. Erkenden yattılar. Yeni uyumuşlardı ki kapı çalındı. Saat 23 idi.

Naciye hanım kapıyı aralayınca makineli tabancalı bir subayla karşılaştı. Birden heyecanlandı, fakat askerin yanında Prof. Cahit Talası görünce bir rahat nefes aldı. Kocasına Cahit beyin kendisiyle görüşmek istediğini haber verdi. O da hemen bu vakitsiz misafirlerin yanına çıktı. Prof. Talas bir kaç cümleyle vaziyeti izah etti. Ekrem Alicana İhtilal Hükümetinde vazife teklifine gelmişlerdi. Yanındaki subay Fikret Ekinci adında biriydi. Ekrem bey düşünmek için mühlet istedi. Misafirler, gidince karı kocada uykudan eser kalmadı. Naciye hanım her zamanki gibi heyecanlı, kocasının bu şerefli vazifeyi hemen kabul etmesini istiyor, o ise işin mahzurla taraflarını düşünüyordu. Saat beşe kadar münakaşa ettiler. Neticede Alican kararım verdi ve yatağına yatıp, uykuya daldı. Teklifi reddedecekti. Sabah 7,80 da akşamki misafirler tekrar kapıyı çaldılar. Ekrem bey kararım bildirdi. Bunun Üzerine Orgeneral Cemal Gürselin kendisiyle görüşmek istediğini söylediler. Alican Cemal Paşanın yanından çıktığında bambaşka bir insan olmuştu. O gün saat 15 te kati cevabını verdi. Akşam Radyo, İhtilâl Hükümetinin Maliye Bakanı olarak Ekrem Alicanın ismini memlekete ilan etti. Pazartesi sabanı Alican işinin başındaydı. 7 ay orada kaldı. İstifa ettiği gün yeni bir parti kurmağa kararlı değildi. Fakat arkadaşları çok ısrar ediyorlardı. O da bunu vatani bir vazife addettiği için razı oldu. Böylece Ekrem Alican Yeni Türkiye Partisinin Başkanı seçildi.

İntizam nümunesi bir insan

Bayan Alicanın anlattığına göre eşi son derece temkinli, intizamlı, ölçülü bir insan. Dışarda olduğu gibi evinde de bir takım prensiplerle hareke: eder ve bunlardan hiç şaşmaz. İlk evliliklerinde Naciye hanımı kocasının bu halini yadırgamış. Sonra, zamanla alışmış. Akşamlan üzerinden çıkan elbiseleri sanki bir daha giymiyecekmiş gibi dikkatle asar ve dolaba kaldırır. Odasını dağınık bıraktığı vaki değildir. Eşi ona "kadın olsaydın ideal bir ev hanımı olacaktın" diye takılır. Temiz giyinmesini sever. Çorabı ile kravatının renkleri uymazsa aldırman ama, gömleğinin kolasını karısından başkası yaparsa giymez. Yazı masası daima tertiplidir. Lüzumlu bütün vesikalar dosyalar halinde saklanır. Apartman yapılırken kum taşıyan arabadan bile fatura almış ve onu da bir dosyaya yerleştirmiştir.

Sabah kahvaltısında iki kızarmış ekmekle üç bardak çay içer. Bu, evlendikleri günden beri böyledir. Bir tek gün yanılıp ta iki çay içtiği veya üç dilim ekmek yediği vaki değildir. Öğle yemeğine kadar taş çatlasa sigara içmez. Zaten hatır gönül için hiç bir âdetinden vazgeçmen. Yemekten sonra başlayarak bir pakete yakın Yenice sigarası içer. Boğazına düşkündür. Hamur işlerini, bilhassa talaş kebabım sever. Yemeğin öyle ızgara etle, aninin ile idare edilmesine hiç yanaşmaz. Her öğün dört başı mamur, börekli tatlılı yemek ister. Yalnız, şişmanlıktan şikayet ettiği için ekmeğin İçini yemiyor. Bütün perhizi bundan ibaret. Tabii yemeklerin hepsinin eşinin elinden çıkması da şart. Alican evde hiç içki içmez. Davetlerde mecbur olunca bir kadeh alır. Zaten Yeni Türkiye Partisinin Başkanının hiç bir iptilâsı yok. Geceleri çıkmazlar, Ancak tiyatro ile sinemayı severler. Tabii Bakan olduğu müddetçe banlara gitmek imkânı olmadı, şimdi de yeniden başlamadılar. Eskiden Ekrem beyin alış verişte yardımı olurdu. Bakanlığı sırasında bu İtiyadını da kaybetti. Ev sahibem tatlı tatlı gülerek "anlıyacağınız, bizim aile pederşahi bir aile" diyor.

Alicanların iki kızlarından başka bir de üç yaşında oğulları Yusuf var. Ekrem bey üç çocuğuna da aynı şekilde muamele ediyor, hiç birisine ötekinden fazla düşkünlük göstermiyor. Müşfik, fakat mm feli bir baba. Kışları ondan çekinirler. Ekrem Alican neşeli bir insan değil. Kahkaha ile güldüğü nâdir. Ancak sofrada turfanda bir şey ye-, nirken, âdet yerini bulsun diye bir kahkaha atar. Eşi "İmkan olsa da, sana her yemekte turfanda bir şey yedirebilsem" diye takılır.

Eskiden tenis oynar, ata binerdi. Şimdi yalnız yürüyüşe vakit bulabiliyor. Hiç otobüse binmez. 1951 - 54 arasında otomobili vardı. Şimdi gene, Koçtan bir Consul satın aldı. Evde kafası hep meşguldür. Çok okur. Eve Cumhuriyet, Dünya, Teni Gün ve öncü gazeteleri gelir. Bazen yemekte dahi gazete okuduğu olur. Eşi dinlenmesini bilmediğinden şikâyetçi.

Naciye hanınım yaptığı nefis kekten yerken eşinin Y.T.P. nin istikbali hakkında ne düşündüğünü soruyorum. Ekrem Alican partisinin kuruluş gayesini şöyle izah ediyor : "Anne babanın kanları imtizaç etmediği için doğar doğmaz ölen çocuklar vardır. Bunları yaşatmak için yegâne çara damarlarındaki kanı büsbütün değiştirmektir. Şimdi bizim siyasi hayatımızda bir zümre bu çocukları andırıyor. Taşıyabilmeleri için içlerindeki zararlı kanın değiştirilin, yeni bir kuvvet aşılanması lâzım, İşte, Yeni Türkiye Partisi bunu yapmağa çalışacak."

Basında Parti aleyhine açılan kampanyadan Naciye hanım kocasından çok şikâyetçi. Ekrem bey tenkidleri soğukkanlılıkla karşılıyor. Bir neşir organları olmadığı için cevap vermekte güçlük çekiyorlar.

Bayan Alican siyasi hayatımızda en zararlı unsurların dalkavuklar olduğuna inanıyor. Eşinin siyasi hayatı son on sene içinde çok inişli çıkışlı bir seyir takip ettiğinden insanları iyi tanıdıklarına güveniyor.

Ekrem Alicanın ölü çocuğu yaşatmağa muvaffak olmasını temenni ediyorum. Nazik bayan Alican tatlı tatlı gülüyor.

"— Ne diyelim? İnşallah!"

Özden TOKER

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu - Batı

Buluşmaya doğru

Geride bıraktığımız hafta sonunda dinlenmek üzere Florida'ya giden Başkan Kennedy, hiç de umduğu gibi dinlenemedi. Palm Beaoh'teki villâsını saran gazeteciler ne yapıp yapıp Başkandan bir demeç almak için akla gelmedik yollara başvuruyorlar, yalnız Başkanın değil, çevresindekilerin de rahatım kaçılıyorlardı. Rahatı kaçanların başında, hiç şüphesiz Başkanın basın sekreteri Pierre Salinger geliyordu. Her ortalıkta görünüşünde, gazeteciler Salinger'i soru yağmuruna tutuyorlardı: Ortalıkta, Başkanın Krutçef ile ikili bir buluşma yapmak kararı verdiğine dair söylentiler dolaşıyordu, acaba bu söylentiler doğru muydu ? Salinger, bu soruyu, her seferinde "şimdilik birşey söyleyemem" diye cevaplandırıyordu.

Ancak, hafta sonu tatili bitip de Kennedy Washington'a dönünce durum hemen aydınlanıverdi. Evet, söylentiler doğruydu. Başkan bu ayın sonunda yapacağı Fransa ziyaretinden sonra Haziran başında Viyanada Krutçef ile ikili bir görüşme yapmayı kararlaştırmıştı. Kennedy'nin bu kararı, geçen salı günü Beyaz Saraya yarım saatlik bir ziyaret yapan Moskovanın Washington Büyükelçisi Mençikofa bildirilmiş, o da bunu Krutçefe bildireceğini söylemişti. Krutçef in böyle bir buluşmayı öteden beri istediği bilindiğine göre, artık iki büyük lider arasında yakında bir görüşme yapılmasını beklemek, fazla hayalperestlik olmıyacaktı.

Sebepler, sebepler...

Bilindiği gibi Krutçef, Kennedy ile ikili bir görüşme yapmayı, Amerikanın yeni Başkanı daha işbaşına geçtiği zaman istemiş, fakat Kennedy bu görüşmenin faydasına inanmadığı için anlaşmazlıkların olağan diplomatik yollardan çözülmesi yolunu seçmiştir. Fakat zaman ilerledikçe Kennedy de dünyanın bugünkü durumunda olağan diplomatik yollardan bir sonuca ulaşılamıyacağını anlamaya başlamıştır. Örnek olarak, Cenevre de aylardır uzayıp giden atom denemelerini durdurma konferansının hâlâ bir laf pazarı olmaktan öteye gidemediğini, Laos çıkmazının milletlerarası bir konferansta nasıl bir hal çâresine bağlanacağının hâlâ bilinemediğini söylemek mümkündür. Üstelik, iki lider arasında iyi kötü bir pazarlık yapılmadıkça, bazı ülkelerin iki blok arasındaki yerini tesbit etmek de gün geçtikçe güçleşmektedir. Kongo meselesi şimdilik uyumuş görünmektedir, ama, ilerde yeniden ortaya çıkmıyacağını kimse temin edemez. **Küba gelişmelerinin nereye kadar varacağım kimse tam olarak bilemez. Güney Doğu Asya ülkelerinin durumunun dünyanın başına neler açacağını da kimse kestiremez. Bütün bunlar iki lider arasında açık açık görüşülmeli, anlaşmazlıklara bir hal çâresi aranmalıdır.**

İşte, birbiri ardına sıralanan bütün bu sebepler, sonunda Kennedy'yi Krutçefle buluşmaya sürüklemektedir. Ancak, Başkana yakın çevrelerden sızan haberlere bakılırsa Kennedy'yi uzun zamandır istemediği ikili bir

Nikita Krutçef - John Kennedy

Büyük başın büyük derdi

görüşmeye sürükleyen en önemli sebep, silâhsızlanma meselesidir. Başken, Cenevredeki atom denemelerini durdurma konferansının hâlâ bir adım bile ilerliyememiş olmasından Sovyetleri sorumlu tutmakta, Krutçefe, eğer bu durumda bir değişiklik olmazsa Amerikanın atom denemelerine yeniden başlıyacağını bildirmeye kararlı görünmektedir. Bilindiği gibi, bu konferansta Sovyetler, atom denemelerinin yasak edilmesini kabul etmekle beraber, bu yasağı denetleyecek kurullarının yapısı üzerinde Batılılarla anlaşamamaktadırlar. Batılılara göre bu kurullar, eşit sayıda Doğu ve **Batı** ülkeleri temsilcileriyle, bunlar arasında dengeyi sağlamaya yetecek sayıda tarafsız **devlet** temsilcilerinden, Sovyetlere göre ise, her birine veto hakkı **tanınacak** bir Batılı, bir **Doğulu,** bir de tarafsız **devlet** temsilcilerinden kurulmalıdır. **Eğer** yapılacak Kennedy-Krutçef görüşmesinde bu anlaşmazlığa bir **çare bu**lunmazsa, bunun bütün silahsızlanma görüşmeleri üzerine büyük tesirleri olacağından şüphe edilmemelidir.

İşsizlik ve silahlanma

Gene Başkana yakın çevrelerden sızan haberlere bakılırsa, Kennedy **Amerikanın savunmasına vereceği yeni yönü de, bu buluşmanın sonucuna bağlamıştır. Eğer iki "K" arasında bir anlaşmaya varılamazsa, Birleşik Devletlerde büyük bir silâhlanma hareketine girişileceği söylenmektedir. Başkanın bazı akıl hocalarına göre, Birleşik Devletlerde sayısı şu sırada beş milyona ulaşmış bulunan işsizleri bu durumdan kurtarmak için girişilecek en uygun amme harcamaları, silâhlanma alanında yapılacak harcamalardır.**

Başkan Kennedy'nin, bu akıl hocalarının sözlerine ne kadar kulak verdiği bilinemezse de, Amerikan diplo-

İsveç Malı VOLVO Dizel Kamyonları

NAKLİYECİLERE, MÜTEAHHİTLERE, FABRİKA SAHİPLERİNE, YATIRIMCILARA ve çeşitli İŞ SAHİPLERİNE en verimli ve rakipsiz iş imkânlarını sağlar, çünkü:

VOLVO Sağlamlık !
VOLVO Sür'at !
VOLVO Emniyet !
VOLVO Garanti timsalidir !

VOLVO Otomobil - Otobüs ve Kamyonları Türkiye Umum Mümessilliği
Galata, Nesli Han - İstanbul Telefon: 44 75 54 Telgraf: LAMET - İstanbul

Not: Münhal bölgelerde acentelikler kurulacağından, alâkalıların referansları ile firmamıza müracaatları ilân olunur.

MAKİNA ve KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU

Ziraat ve Zirai Mücadele aletlerinin satışına devam etmektedir.

Normal ve yüksek tazyikli sırt pülverizatörleri

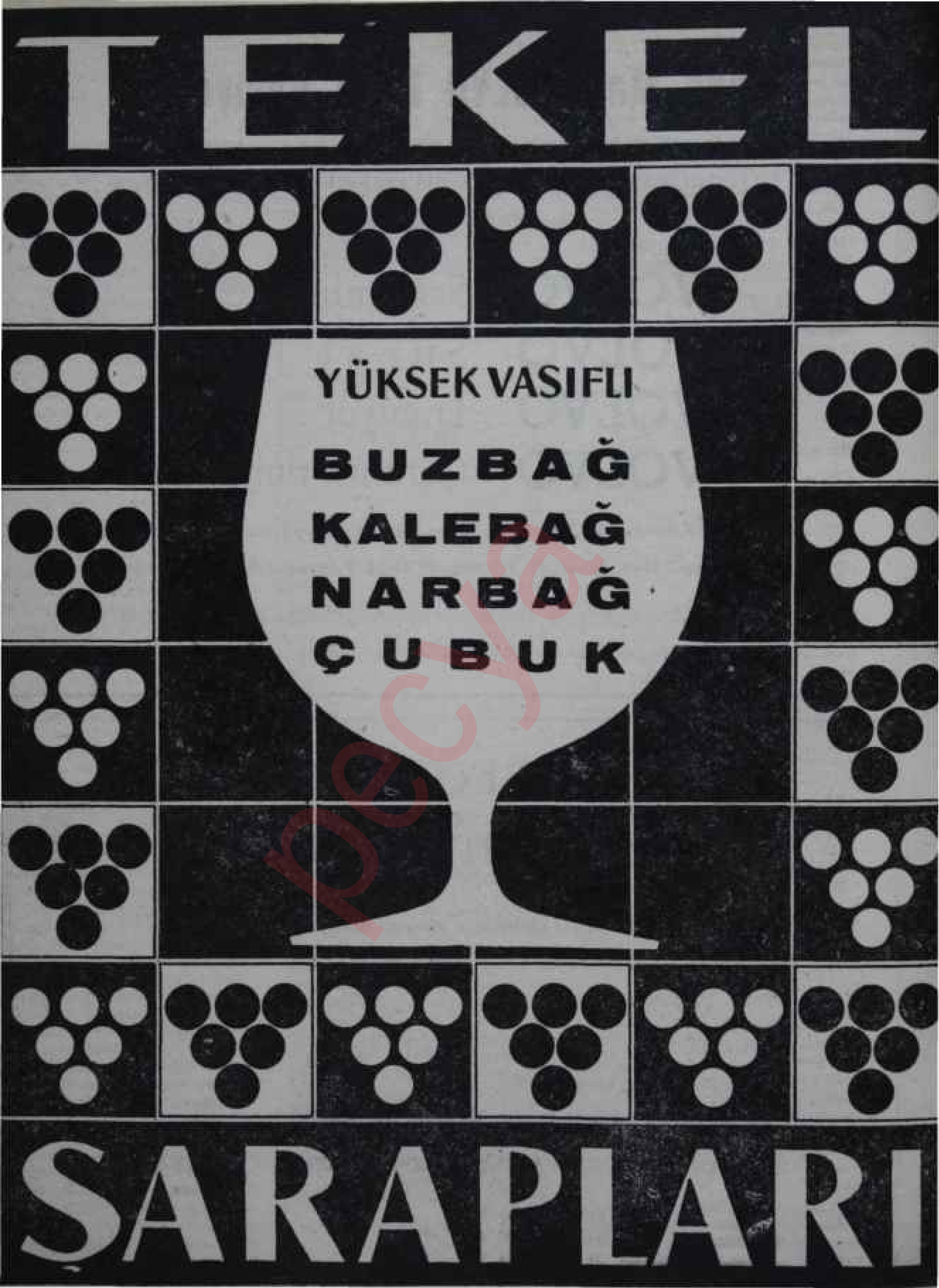
Disk - Harrowlar
Tırmık
Kültivatör

Üstün kaliteli pulluk uç demiri

Stoktan derhal teslimat yapılır. Malûmat isteyiniz.

MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU — ANKARA

	Tel:	**13 25 86**
İstanbul	**Tel:**	**44 98 49**
Ankara Mağazası	**" :**	**11 14 71**

TEKEL
YÜKSEK VASIFLI
BUZBAĞ
KALEBAĞ
NARBAĞ
ÇUBUK
ŞARAPLARI

masisinin Laos ve Kübada uğradığı bozgunların, Başkanı geniş bir silâhlanmanın lüzumuna inandırmasından korkulur. Amerikan idarecileri, komünist blok karşısında Batının, yüzyılların denemesinden geçmiş kıymet hükümlerini savunmak istiyorlarsa, savunmalarını silâh gücünden çok sosyal ve ekonomik temellere dayamak gereğini anlamalıdırlar. Moskovadan yapılan propaganda ne olursa olsun, Batının askeri gücünün en azından komünist devletlerinkine eşit olduğuna şüphe yoktur. Amerikanın silahlanma harcamalarında yapacağı her lüzumsuz arttırma belki Amerikan toplumuna geçici bir refah sağlayacaktır ama, devamlı refah ve güvenliğin kaynakları, barışçı alanlarda yapılacak yatırımlardadır.

Güney Kore

Bir askeri darbe daha

Geçen salı sabahı güneşle beraber uyanan Seoul'lüler, işittikleri silah sesleriyle yataklarından fırladılar. Bu silah sesleri önce birkaç dakika kadar sürdü, sonra arkasından, daha gürültülü bazı sesler işitilmeye başladı. Bütün Seoul'lüler, şehirlerinin bir bombardımana uğradığım sandılar. Fakat bu sesler de uzun sürmedi, kısa bir süre sonra kesildi. O zaman korkularından biran için kurtulanlar, radyoyu açmayı akıl ettiler. İşte Seoul'lülerin asıl şaşkınlıkları bundan sonra başladı. Radyoda konuşan o zamana kadar hiç işitilmemiş bir ses, or dunun idareyi ele aldığını ve subaylar dan müteşekkil bir ihtilâl komitesinin kurulduğunu bildiriyordu. Aynı sesin söylediklerine bakılırsa bu hareket Güney Koreyi içine düştüğü sosyal ve iktisadi başıbozukluktan, düzensizlikten kurtarmak için yapılmıştı ve ihtilâlcilerin hepsi komünist aleyhtarı kimselerdi. Bunlar, Güney Koredeki komünist sızmalarına son verecekler, Amerika Birleşik Devletleriyle daha sıkı bağlar kuracaklardı.

Doğrusu istenirse, geçen şah sabahı Güney Korede yapılan askeri darbe bu ülke halkı arasında değil, dünyada geniş bir hayret uyandırdı. Çünkü Uzak Doğunun bu talihsiz kösesinden şimdiye kadar alman haberler, Kore yarımadasının güney ucunda sosyal ve iktisadi bir huzursuzluk mevcut olduğunu göstermekle beraber, ordunun günün birinde politikaya karışacağı ihtimalini hiç mi hiç uyandırmamıştı. İhtiyar diktatör Syngman Rhee'nin, bundan aşağı yukarı bir yıl kadar önce işbaşından uzaklaştırılmasından sonra kurulan demokratik rejimin zamanla bu huzursuzluklara bir çâre bulacağı düşünülüyordu. Bu bakımdan, geride bıraktığımız haftanın başlarında Güney Korede bir askerî darbe yapıldığı haberi gelince, dünyada duyulan şaşkınlık, büyük oldu.

Fakir ülkenin güçlükleri

Aslında, Güney Kore olaylarını biraz yalandan takip edenler için, bu haberin o kadar büyük bir hayret uyandırmaması gerekir. Gerçekten, Syngman Rhee'nin çekilip, yapılan seçimlerle Demokrat Partinin iktidara gelmesinden bu yana bir yıl geçmiş olmasına rağmen, Güney Korede işler bir türlü düzelememiştir. Darbeyi yapanların ileri sürdüklerine göre, bu düzensizliğin sebebi, liderler arasındaki görüş ayrılıklarıdır. Demokrat Partinin liderleri muhalefette oldukları süre içinde Syngman Rhee'ye karşı birleşmişlerdir. Syngman Rhee ortadan çekildikten sonra ayrılıklar başgöstermiş ve her lider partiyi kendi tarafına çekmek istemiştir.

Bu siyasî güçlüklerin yanısıra, Güney Kore iktisadî güçlüklerden de kurtulamamıştır. Birleşik Amerika 1955 yılından bu yana Seoul hükümetine 2 milyar dolara yakın yardım yaptığı halde, enflâsyon durdurulamamıştır. Komünizm tehlikesine fok yakın olan bu ülkenin savunma masraflarının çokluğu, sağlam bir iktisadî düzenin kurulmasına engel olmuş, işsizlik günden güne çoğalmıştır.

Sosyal ve iktisadî huzursuzluk arttıkça Güney Korede komünizm tehlikesi de hızla çoğalmaktaydı. Bu durum, son zamanlarda Amerikan idari cilerini çok endişelendirmekte ve Amerikan dış politikasını yönetenler Güney Kore konusunda yeni kararlar almak lüzumunu duymaktaydılar. Ancak Güney Koreli subaylar Amerikalılardan daha çabuk davranmışlar, Güney Kora ordusunun 38 yaşındaki Kurmay Balkanı Çang'ın başkanlığı altında yaptıkları darbeyle idareye el koyarak eski rejimin bütün idarecilerini işbaşından çekilmeye zorlamışlardır. Yeni Güney Kore idarecilerinin programı komünizmle savaş, Birleşmiş Milletler Anayasasına bağlılık, Birleşik Amerika ile dostluk bağlarının kuvvetlendirilmesi, ahlâk çöküntüsünün giderilmesi, hayat şartlarının iyileştirilmesi ve memleket idaresinin mümkün olan en kısa zamanda yeni ve liyakatli politikacılara teslimidir. Güney Korenin içinde bulunduğu güçlükler gözönünde tutulursa, bu "mümkün olan en kısa zaman"ın hiç de kısa olmıyacağı kolayca anlaşılır.

General Çang do Young
Hevesl

Bir telâşçı devlet

Bu darbe karşısında en çok telâşlanan devlet görünüşe bakılırsa, A. B. D. olmuştur. Gerçekten, komünizm tehlikesiyle burun buruna olan bu ufak ülkeyi demokratik bir düzen içinde kalkındırmaya çalışan Amerikan idarecileri, son beş yılda Güney Koreye iki milyar dolara yakın yardım yakmışlar, ayrıca kuvvetli bir Güney Kore ordusu kurmak için büyük gayretler harcamışlardır. Eğer yapılan darbe Güney Koreyi demirperde gerisine atacak olsaydı, bunların hepsi boşa gidecekti. Bu bakımdan, ihtilâl liderlerinin daha ilk dakikalardan başlıyarak darbenin komünist aleyhtarı olduğunu söylemeleri, Washington'da ferahlık uyandırmıştır.

Güney Koredeki darbeyle birlikte, Washington için ortaya, başka bir mesele daha çıkmıştır: Demokratik düzenin şampiyonu sayılan Birleşik Amerika, aşağı yukarı kendi vesayeti altındaki bir ülkede askeri bir diktatörlüğün kurulmasına göz yumacak mıdır? Bu soru, geride bıraktığımız hafta içinde Amerikan diplomasisinin cevap aradığı en güç sorulardan biri olmuştur.

Washington'da oturanlar i darbeyi endişe ile karşıladıklarım söylerken, Moskovada oturanlar da bunun bir Amerikan komplosu olduğunu ileri sürmeye başlamışlardır. Tass ajansına göre, bu darbe Güney Korede hızla artan Amerikan aleyhtarı duygulardan korkan gerici bir grup tarafından yapılmıştır. Eğer John Myon Çang hükümeti işbaşında kalsaydı, iki Korenin barışçı yollarla birleştirilmesi için çalışacağına söz vermişti. Tass'a göre bu söz Çang hükümetinin sonu olmuştur

Temsiller

İstanbulda Paris

(Kapaktaki yıldız)

Rolü icabı pala bıyıklı bir komiser kılığına bürünmüş Sahne Amiri Okan Bozkurt, İstanbuldaki Atlas sinemasının hangarı andıran sahnesinin kulisinde koşar adımlarla dar ye dik yılankavi bir merdiveni tırmandı, birinci kattaki soyunma odasının asık kapısından içeriye kafasını uzatarak, heyecanla:

"— Haydi Gülriz, hazır mısın? Saat 9 oldu, perde acılıyor" dedi.

Gülriz Süruri, şuh sesiyle cevap verdi;

"— Tamam! Simdi iniyorum."

"— Öyleyse erkeklere bakayım."

Bozkurt gene dar ve dik merdivenden bir kat daha tırmanmağa başladı.

. 200. mumluk ampullerin aydınlattığı soyunma odası, yanyana sıralanmış aynalar ve önlerindeki sandalyalarla, bir berber dükkânını andırıyordu. Sehhar Gülriz Sururi üzerinde bir yığın tuvalet ve makyaj takımıyla malzemesi bulunan masasının başında gözlerine itina ile son rötuşları yapıyordu. Stilize edilmiş siyah satenden klasik bir trotöz elbisesi giymişti. Yırtmacından gene siyah file çoraplara muhafaza ettiği muntazam ve dolgun bacakları görülüyordu. Aynalara karşıt duvardaki çengelerde, harikulade endamlı esmer Gülriz Sürurinin yeşile çalan sarı renkteki süet tayyörü ve beyaz naylon iç çamaşırları asılıydı.

Bozkurt ikinci ve üçüncü katlarda da aynı ikazları yaparak durumu kontrol etti. Lüzum görülüp te açılmadığından, dördüncü kattaki, diterlerinin tıpkısı olan ve iki hafta önce Rolshol Tiyatrosu balesinin kullandığı" soyunma odasına çıkmadı.

Gülriz Süruri -tek kadın- şöhretli Marlene Dietrich'l hatırlatan tavırlarıyla ağır ağır merdivenlerden merak kulise geldi Erkek sanatkârlar da onu takip ettiler. Saatler 21.10 u gösteriyordu. 26 mumluk yeşil ampullerin loşlaştırdığı karmakarışık kuliste telaşlı koşuşmalar oluyor ve tozkoparan bir faaliyet göze çarpıyordu. Sanatlarına tutkun, hepsi de genç artistler, en az kusurla seyircilerin huzuruna çıkabilmek için, candan ve yürekten didiniyorlardı. Bu arada, ufak-tefek, aktör- karikatürist Altan Erbulak gibi soğukkanlılıklarını muhafaza edebilenler, ahbaplık etmekten ve yekdiğerlerine takılmaktan geri kalmıyorlardı. Sanat çevrelerinin Sempatik gözdesi Erbulakın, külhan! ağzıyla;

Gülriz Kuliste
İdeal İrma

"— Ulan bak, onyedi senedir Babıalideyim, hiç kimse yüzüme bakmadı da, dört tenedir tiyatrodayım, herkes peşimde" dediği duyuluyordu.

Tam beş dakika sonra, Bozkurtun sahnenin aşağısındaki geçitten süzülerek verdiği işaret üzerine harakete geçen Cenan Akın idaresindeki teneke orkestra neşeli bir hafif müzik çalmağa başladı. Mikrofonlar açılmış olduğundan, patırtılı kulis derin bir sessizliğe gömüldü. Sâdece parmak uçlarında yürüyenlerin ahşap zeminde çıkarttıkları gıcırtılar duyuluyordu. Gene stilize edilmiş, rengarenk klasik apaş kılığındaki artistler, bu Sırada süratle ellerindeki sigaralardan son nefesleri çekip iri izmaritleri ayaklarının altında ezerek sahneye fırlıyorlardı. Halbuki kirli beyaz duvarların en göz alıcı yerlerine "Sigara içmek yasaktır" ibareli ihtar levhaları yerleştirilmişti. Sahneye fırlarken, ekseriyeti daha delikanlılık çağlarında denilebilecek sanatkarlar gerçek hüviyetlerini kuliste terkediyorlar, endişeli, asabi ve ciddî çehrelerini tebessümle parlatıveriyorlardı. Kulisin tebessüm dinamosu barmen kıyafetli Erbulak, egzistansiyalist kılıklı Bülent Kınayın kulağına, bir taraftan da parmaklarıyla saçlarını tararken:

" —Bugün çok iyi oynıyacağım. Azdım bugün abi, azgınım" seklinde fısıldıyordu.

Atlas Sineması sahnesinin kızıl perdesi ardına kadar açıldığı zaman, bir ucunda Haldun Dormen Tiyatrosunun mavi başlıklı bir emniyet iğnesiyle iliştirilmiş kırmızı kurdelâya sarılı küçük bir Kur'andan ibaret uğuru, ancak kulisten görülebiliyordu.

İşte Haldun Dormen Tiyatrosu, geçen haftanın ortalarında bir gece, temsil etmekte olduğu Sokak Kızı İrma (İrma la Douce) adlı müzikal komedinin perdesini Atlas Sinemasında böyle açtı.

Bir teşebbüsün hikayesi

1958 yılının 12 Kasım gecesi, Parisin 325 Kişlilk minik Gramont Tiyatrosunda, "Irma la Douce" adlı bir müzikal komedi başladı. Bunda, Paris gibi böyle temsillere alışık muazzam bir şehir için şaşılacak hiçbir taraf yoktu. Fakat Gramont Tiyatrosunun Başrejisörü Rene Dupuis, O zamana kadar trupuna Shaw, Ibsen, Çehov gibi klasikleri ve modern Fransız müelliflerinin eserlerini oynatmıştı. "Irma la Douce", kendisi ve trupu için karşılaşmadıkları bir deneme olacaktı.

Eser, Alexandre Breffort adında tanınmamış bir yazarındı. Müzik ise Edith Piaff, Yves Montand gibi devkâri sanatkârların birçok ünlü şarkılarını bestelemiş olan Margueritte Monnot'ya aitti. Dupuis, 32 kişilik müzikal komediyi 11 kişiye oynatmağa karar verdi. Dört kişilik orkestrasını da Gramont Tiyatrosunun iki locasından birine yerleştirdi. Dekor en basit hatlardan meydana getirilmişti. Eserin başrollerini deruhte eden Colette Renard, Michelle Roux ve diğerleri, böyle bir denemenin kendi tiyatrolarında tutunamıyacagı yolunda iddialara girişiyorlardı. Eser o günden bugüne Gramont Tiyatrosunda başarı ile fasılasız devam etmektedir.

"Irma la Douee"un talihi yaver gitti ve şöhreti Fransadan başka diyarlara da sıçradı. Vittorio Gassmann, Peter Brook gibi en ağırbaşlı rejisörler, Ellsabeth Seal, Keith Mite-Kelle, Clice Revill gibi en ağırbaşlı artist ve aktristler tarafından Roma, Londra ve Broadway'de sahnelere kondu ve oynandı. Böylelikle "Irma la Douce", son yıllarda bütün dünyada meşhur olan tek Fransız müzikal komedisi oldu. Eserin en orijinal tarafları, başka müzikal komedilerin aksine tek kadınlı olması, büyük bir orkestraya, kalabalık bir koroya, uzun ve çetrefil dans sahnelerine ihtiyaç göstermemesi, 32 karakterli piyesin sâdece 11 kişiyle oynanabilmesidir.

Robert Koleji bitirdikten sonra Yale Üniversitesinde üç sene rejisörlük ve aktörlük tahsil etmiş olan müteşebbis Haldun Dormenin müzikal komedi, çok sevdiği, zevkle seyrettiği ve senelerdir yapmak istedi bir tiyatro türüdür. "Irma la Douce"u 1958 de Pariste Gramont Tiyatrosunda seyrettiği zaman, prodüksiyonunun çok basit olduğunu nazarı itibara alarak bir başlangıç hüviyetiyle Türkiyede tatbika karar vermiştir. Ancak telif hakkının satın alınması bazı müşküller doğurduğundan, plânının tahakkuku 1960-61 sezonuna kadar gecikti. Nihayet müellifle umumi hasılattan vergi çıktıktan sonra **kalacak** paranın yüzde altısı üzerinden mutabakata vardır varılmaz, kollar sıvandı. Yüzde dört te, mütercim Nisa Serezliye verilecekti. 33 yaşındaki hamleci Dormen paraca, teknikçe ve kadroca kendi imkânlarını kat kat aşan çetin bir işe girişti. Evvelâ, müzikal tiyatro mazisi olan tek bir fert bulunmıyan kadrosunu, beşi amatör, sâdece biri profesyonel -operet tiyatrosundan yetişme Mehmet özekit- altı kişiyle takviye etti. Müzikal komedilerin ağır gideri, çoğu zaman -bilhassa Haldun Dormen Tiyatrosu için- bir yıkımdı. O engel de aşıldı. Atlas sineması sahibi, hem 1700 kişilik salonunu, hem de 40 bin liralık masrafın yüzde 50 sini vererek müzikal komediye yarı yarıya ortak oldu.

Teknik imkânsızlıklar da, azimle yere serildi. Tam iki ay müddetle, geceli-gündüzlü çalışıldı. Haldun Dormen Tiyatrosunun bir grup sanatkârı **paralel** olarak, Küçük Sahnede Karl Wittlinger'in Samanyolunu oynamaktaydı -hâlâ devam etmektedir-. Dansa ve şarkıya alışık olmadıklarından, bütün sanatkârlara, evvelâ cazip karşıladıkları müzikal komediye **intibak,** son derece zor geldi. Dansların başlangıcında nefes nefese kalanlar ve adele hamlığından şikâyet edenler çıktı. Hemen hemen hepsinin sesi kısıldı. Basit ses kısıklıklarının, sıcak sütle çalkalanmış çiğ yumurta ve bal veya sahlep içmek, fırınlanmış günnüklü elma yemek, vicks yutmak kabilinden kocakarı ilâçlarıyla giderilmesine çalışıldı. Böyle kuvvetli gıdalar, allerjilere ve dolayısıyla kaşıntılara yol açtı. Ses kısıklığı iyice azıtınca da, hekimin kapısı çalındı. Üstelik, tiyatroya hiç elverişli olmıyan, akustiği kötü Atlas sinemasında sesleri zorlamak gerekiyordu. Aynı zamanda hem rejisör, hem de artist olan Dormene -hem de tam 7 Mayıstaki İstanbul Festivaline dahil edilen Gala Gecesi-, doktor tarafından veduz iğneleri yerildi. Değil şarki söylemek, konuşmak dahi **kati** **surette yasak edildi. Ama dublörü olmıyan Dormenin -hiç birinin yoktu ya..- bunlara kulak asacak hali yoktu ki! Ortada bir iddia ve prestij meselesi vardı.**

Müzikal Direktörlük, istanbul Belediyesi Konservatuvarı hocalarından kompozitör Cenan Akına verildi. Piyanist Akın, her gece 500 lira alan kendi de dahil, yedi kişilik orkestrasını, mensubu bulunduğu Şehir Orkestrasından kurdu. Koreografi derslerini, İtalyan asıllı bir dansöz, Maritza Boralı deruhta etti. Tecrübeli bir koreografi hocası olan Boralı, aslında Ses Operetinde vazifeliydi. Orada hem koreograf i dersleri vermekte, hem de gerekirse arada sırada dans etmekteydi. Konunun ifadesine tıpatıp uyan cazip kostümleri, Dormenin kız kardeşi, moda desinatörü tatlı Güler Erenyol hazırladı. Erenyol "Irma la Douce"u Londrada görmüştü ama, tamamen unutmuştu. Zira aynı müzikal komedinin, bir gün gelip te Türkiyede, kostümlerinin hazırlanmasının kendisinden isteneceğini aklının ucundan dahi geçirmemişti. Temsilin en muvaffakiyetli yönlerinden biri de, Küçük Sahnenin genç ve mahir dekoratörü Teoman Oberkin sahneye renkli ve sevimli bir hava veren dekorları olmuştur.

Tatlı İrma

Haldun Dormen 1958 yılında Pariste, Gramont tiyatrosunun üçüncü sırasındaki 12 numaralı koltuktan "Irma la Douce =Tatlı Irma"yı seyrederken zihninde derhal bir isim çakmıştır: Gülriz Sürüri! Halbuki Dormen o tarihe kadar Sürurinin ne bir dansım görmüş, ne de sesini işitmişti.

Gülriz Süruri, 1928 senesinde Kadıköyde dünyaya gelmiştir. Gülri-

Serezli - Süruri - Erbulak

***Bir çiçek iki* böcek**

sin tiyatro sanatkârlığı mesleğine intisabını tamamiyle bir tesadüf eseri saymak, yanlış olur. Zira, tiyatro sanatkârı bir ailenin tak evladıdır. Baban Lütfullah Süruri tenordur ve Türkiyenin en eski ve meşhur operet tiyatrosu sanatkârlarındandır. Üç yaşındayken kaybettiği annesi Suzan Süruri, Türk tiyatrosunun ilk Müslüman *4* Türk primadonnasıdır. Gülriz daha 13 yaşındayken, Türk Tiyatrosunun 1 numaralı simam Muhsin Ertugrul, bir gün babasına:

"— Nasıl, kızın da merhum annesi gibi istidatlı mı?" sualini sormuştur.

Lütfullah bey musibet cevap verince, bir müddet sonra aile dostları Hüseyin Kemal Gürmen Gülrizi kolundan tuttuğu gibi, simdi yıkılmış olan Tepebaşındakl Şehir Tiyatrosu eski Komedi kısmında faaliyet gösteren Çocuk Tiyatrosuna getirmiştir. Küçük Gülriz, işe figüran olarak bağlıyacaktı. Fakat Şeytan isimli çocuk piyesinde bas rolü oynayacak küçük hanım istifasını basıverince, onun yerini alarak birdenbire yükseliverdi.

Aynı yılın yasında babası, Ertuğruldan müsaade almadan Gülrizi, İstanbul Operetiyle bir Anadolu turnesine çıkardı. Güliz Anadolu turnesinde iki operette rol aldı, fakat sarin söylerken müthiş utandı. Seyirci fevkalade beğendiğinden babası ısrar etti fakat kendisi de iki gözü iki çeşme yalvar yakar dayattı, sadece lki-üç gün söyledikten sonra rollerinin şarkı kısımlarım çıkarttırmağa muvaffak oldu.

Turneden dönüşünde Ertuğrul, Gülrize fevkalade sinirlenmiş, fakat asabiyeti geçtikten sonra, mûtad iyi kalplillğiyle küçük kızı affetmiştir. Gülrizin kaabilyetinin dikkati çekmesi için fasla samana geçmesine ihtiyaç kalmamış ve Ertugrul, 18 lira net aylıkla, Çocuk Tiyatrosu kadrosunda kalmak şartıyla ona Dram Tiyatrosunda da roller vermeğe başlamıştır. Dram Tiyatrosundaki ilk önemli rolü, Reşat Nuri Güntekinin Yaprak Dokümündeki Ayşe olmuştur. Hem Çocuk, hem de Dram Tiyatrosunda piyeslere çıkarken, paralel olarak ta İstanbul Belediyesi Konvervatuarında diksiyon, mimik ve şan dersleri almaktaydı.

İri siyah gözlere, keskin hatlı güzel bir çehreye sahip olan Gülris Süruri, 21 yaşındayken ilk defa zengin bir iş adamıyla evlendiği zaman, eski kocasının muhalefeti yüzünden dört sene sahneden ayrı kalmıştır. Sâdece dublajlarda ve radyo temsillerinde vazife almasına müsaade edemiştir.

Dormen - Süruri
Başarılı *ikili*

Boşandıktan sonra, ayda net 2 bin 600 lira ücretle Karaca Tiyatrosuna intisap etmiştir. Aldığı teklif üzerine tekrar sahneye dönen Gülriz Süruri, Cibali Karakolundan sonra operetçiliği terketmiş olan Karaca Tiyatrosunda Taki Müzenidis, Cüneyt Gökçer ve diğer rejisörlerin idaresinde Ednan Bey Duymasın. Masif İskemle, Mahut Heykel, Anna Frankın Hatıra Defteri, Cam Kırıkları gibi piyeslerde mühim roller almıştır. 1958 de politika heveslisi Muammer Karacanın 2 bin 500 lirasını elinin tersiyle iterek, tiyatro anlayışım takdir ettir ği Haldun Dormenin trupuna, ayda sadece 1000 lira net ücretle katılmıştır. Tiyatroya olan aşkından, tahsilini ortaokuldan ileriye götüremiyen Gülriz Sürurinin 1954 te yaptığı ikinci İzdivaç ta, birincisinden daha talihli olmamıştır. Devrin Basın-Yayın ve Turizm İstanbul Müdürü Vedat Türkkan ile-sahne ve perde sanatkarlığının kaçınılmaz kaderinin tabii bir neticesi olacak-, 1960 yılında ayrılmıştır. Şimdi, bir üçüncüsü için, "Artık pes" şeklinde konuşmaktadır.

Gülriz Süruri, halihazırda 2 bin lira net ücretle Dormen Tiyatrosunun en fazla kazanan üç elemanından biridir. Dışarıda yaptığı dublajı radyo temsilleri kabili işlerden aldığı paralarla birlikte, aylık kazancı ortalama 2 bin 400 ü bulmaktadır. Senede iki ay da izni mevcuttur. Böylece Gülriz Süruri Türk Tiyatrosunun en fazla kazanan simalarından biri olmaktadır.

Gözünü sahnede açmış sayılabilecek Gülriz Sürurinin ilk hatıraları, küçüklüğündenberi haşır haşır olduğu tiyatroda, başlar. Baban onu sık sık çalıştığı operet tiyatrolarına götürür, oradaki sanatkarlar yüzünü gözünü boyarlardı. Hele henüz beş yaşındayken, babası Tarla Kuşu operetinde rol icabı bir kadın sanatkâra öperken, temsili seyrettiği kulisten anneannesi Zeynep Hanımın kucağına kapanarak:

"— O benim annem değil, öpemezsin!" diye feryadı basmıştı.

O anda sahnede görevli olmıyan sanatkârlar, tehdit ve ricalarla küçük Gülrizi teselli edene kadar akla karayı seçmişlerdi.

Mesleğini tevarüs ettiği babası Lûtfullah Süruri, perde arkasında olmak şartıyla hâlâ tiyatroculuğa devam etmektedir. Amcaları Ali Ve Celâl Sürurinin Toto Karaca ile ortak bulundukları ve dört senedir sâdece farslar oynıyan eski Elhamra Sinemasındaki İstanbul Tiyatrosunda idarecilik yapmaktadır. Lûtfullah Süruri, geçenlerde tertiplenen Kırkıncı Sanat Jübilesinde, sesini hâlâ kaybetmediğini, Gülrizin hayret nazarları önünde ispat etmiştir. İçinde film yıldızlığına temayül hissetmiyen Gülrizin bir başka amcası Yusuf Süruri de tiyatro müellif ve mütercimliği yapmaktadır.

Canlı ve sevimli

Gülriz Süruri seneler ilerledikçe, fazlasıyla zor bir meslek seçtiğine kanaat getirmektedir. Her geçen gün bir hatasını farketmekte Ve daha çok Öğrenmesi gerektiğini anlamaktadır. En büyük şikâyeti de, mesleğinde, bir insanın kendinden emin olmasına imkân bulunmamasıdır. Dünyasını ikiye bölen perde inince, neredeyse "Oyunu mahvettim" diye ağlamağa bağlıyacağı sırada kulağına gelen sürekli alkışlarla teselli bulmaktadır. Fakat, "Bugün fevkalâdeyim" dediği zaman alkışların şahsi kanaatine uymamasıyla giderilmesi imkânsız bir sukutu hayale saplanmaktadır. Netameli İrma rolünü kabulde hayli tereddüt göstermiştir. Çünkü herkes ondan birşeyler bekliyordu. Halbuki onda, kanaatince hiçbirşey yoktul

Sokak Kızı İrmanın fanteziye dayanan, ama yer yer gerçekten firik bir olay olan konusu, gayet basittir: İrma isimli bir trotöze tutulan Nestor, onun parasıyla geçinirken, sevgilisinin başka âşıklarına engel olmak için kılık değiştiriyor. Sakal takıp, frak giyerek, gene kendisinin Oscar adıyla İrmaya verdiği parayı Nestor adıyla ondan geri alıyor. Ama zaman geliyor, kendi kendini kıskanmağa başlıyor ve Oscar olmaktan vazgeçiyor. Oscar ortadan kaldırı-

lınca, Neşter, onun kaatili olarak yakalanıyor. Mahkûm edilerek küreğe gönderiliyor. Hapsedildiği adadan kaçıp Parise döndükten sonra bakıyor ki başka çare yok, tekrar Oscar kılığına girip Nestor'u suçtan kurtardıktan sonra Oacar'ı sözde uzun bir seyahate çıkararak İrmaya kavuşuyor. Temsil, İrmanın, biri Oscar gibi sakallı iki çocuk dogurmasıyla son buluyor.

Dormen ve arkadaşları müzikal komediye renk ve canlılık getirmişlerdir. Dormenin oyunu anlayış tarzı, sahneye koyuşundaki sevimliliği ve dinamik mizanseni, konuya tıpatıp uyuyor ve seyirciye keyif ve heyecan veriyor. Oynayışlar, komedinin müzikal atmosferine uygun. Başrollerdeki Gülriz Sürürü, Altan Erbulak ve Metin Serezli -mahkeme sahnesi hariç-, müzikal komedinin hafifliğini, aşırılığa kaçmadan canlandirebiliyorlar. Gülriz Süruri, İrmaya bütün tatlılığını ustaca verebiliyor ve Suzan-Lûtfullah Süruri isimlerini unutturmıyacağını hakkıyla ortaya koyuyor. Erbulak, kelimeleri tane tane belirtmesini başaran monologlarıyla konuya ışık tutarken, sevimli bir jön-komiktir. Metin Serezli, Nestor ve Oscar çifti rolünün karşılaşma sahnesinde, hayranlık topluyor. Kısacası Dormen ve arkadaşları, hoş ve çekici bir şekilde lora ederek, müzikal komedinin zorluklarını imkânlarının kısırlığına rağmen yenmesini bilmektedirler.

"Sokak Kızı İrma", Dormen ve arkadaşlarının dahi hayal edemedikleri bir itibara mazhar olmuştur. Dolayısıyla 15 gün için oynatılacağı ilân edilen müzikal komedi bir hafta temdid edilmiştir. Haldun Dormen Tiyatrosu 31 Mayısta mûtadı veçhile Ege Bölgesine turneye çıkacağından, temsilin daha fazla uzatılmasına imkân görülememektedir. Cuma, cumartesi ve pazar günleri 1700 kişilik Atlas sineması, İlâve koltuklar koymacasına lebâbep dolmaktadır. Sair günler, "Sokak Kızı İrma" ortalama 1200 seyirci tarafından takip edilmek tedir. Açtığı çığın devam ettirmek niyetinde olan Dormen, "Sokak Kızı İrma"nın gördüğü olağanüstü rağbetten cesaretlenerek gelecek sene, arkadaşlarının da artık tecrübe sahibi olduklarına güvenerek, çok daha girift üç meşhur Amerikan müzikal komedisinden birini -Guya and Dolls, Kiss me Kate veya Wonderfull Town sahneye koymağı düşünmektedir.

Ciddi bir tiyatronun, bayağılığa düşmeden ve kalitesini muhafaza ederek, çeyrek asra yakın bir zamandânberi ihmal etmiş olduğumuz müzikal komedide üstünlük göstermesi ve İstanbulini sanat hayatına canlı bir renk katması, elbette ki hayırlı bir başlangıçtır.

Haberler

Başarırın başarısı

Geçen haftanın ortasında çarşamba günü, Sanatsevenler Klübünde verilen bir şan konseri, Ankarada bu yıl içinde yapılan müzik .hareketlerinin ta seviyelilerinden, en olgun ve dolgunlarından biri oldu.

Konser İstanbul Şehir Operası solistlerinden alto İnci Başarır tarafından verildi. Piyanoda Mithat Fenmen kendisine eşlik etti. İnci Başarır, geçen ay içinde de Üniversite Konserlerine solist olarak katılmış, büyük ilgi görmüştü.

Sanatsevenler Klübü yöneticileri, gerçekten iyi bir müzik seviyesine erişmiş, az bulunur ses imkanları olan bu genç İstanbullu sanatçıyı Ankaralı müzikseverlere yeniden dinletmek için özel olarak davet etmişlerdi. Konserde seçkin bir dinleyici topluluğu bulunuyordu. Dinleyiciler arasında M. B. Komitesi Üyesi Kur. Yar. Ahmet Yıldız ve eşi, yeni Vatikan Büyükelçimiz, devrimin ilk İçişleri Bakanı Emekli Tümgeneral Muharrem İhsan Kızıloğlu ve eşi, Temsilciler Meclisi Üyesi Doç. İsmet Giritli, Alp Kuran, Cemil Salt Barlas sanatçılardan Cevdet Kudret ve eşi, Nezihe Meriç, Salim Şengil, Salih Birsel, Munis Faik Ozansoy göze çarpan kişiler arasındaydılar. Müşerref Hekimoğlu konseri verecek olan görümcesi İnci Başarırdan daha heyecanlı görünüyordu, Özel misafirlerini kapıdan karşılıyordu,

İnci Başarır
Bir sanatkâr

Doğrusunu söylemek gerekirse, İnci Başarın daha önce dinlemek imkânını bulamıyanlar, konser hakkında mütereddittiler. Bu tereddüt İnci Başarırın ilk lied'i söylemesine kadar devam etti. Genç sanatçının programında Schubert, Schumann, Grieg, Wolf, Faure'den seçilmiş liedler vardı. İkinci bolümde ise Haendel'den iki parçadan sonra Mozart'ın "Figaronun Düğünü" operasından "Cherubung'nun Aryası", St, Saens'in "Sam son et Dalilah" operasından "Dalilah'nın Aryası", Donizetti'den "La Favorita" operasından "Leonora'nın Aryası" yer almıştı.

İnci Başarır, programım baştan sona büyük bir başarıyla tamamladı. Dinleyiciler, her parçadan sonra genç sanatçının hem sesine, hem söyleyişteki rahatlığına ve ustalığına, eserlere hakimiyetine gerçekten hayran kaldılar.

İnci Başarırın müzik hayatına geçişi de bir özellik taşımaktadır. Arnavutköy Kız Kolejinden sonra Hukuk Fakültesini bitiren ve avukatlık stajını tamamlıyarak Sıddık Sami Onarın asistanlığım yapan İnci Başarır, bir yandan da, küçüklügünden beri almakta olduğu özel müzik derslerini devam ettirmiş ve müzik çalışmalarına hiç ara vermemiştir. Sonunda görmüştür ki, işi, bir hukuk bilgini olmak değil, bir sanatçı olmaktır. Nitekim, bu sanat dürtüsü onu, hem kendisi hem da memleket müzik hayatı için en isabetli ve yerinde karara yöneltmiştir.

Ortaçın sergisi

Gene, bitirdiğimiz hafta içinde Sanatsevenler Klübünde genç bir kadın sanatçının resim sergisi açıldı. Sanatçının adı Münevver Ortaçtır. Bu, onun dokuzuncu sergisidir. Beş yaşından beri resim çalışmaları yapan Münevver Ortaç bu sergisinde 25 eserini teşhir etmektedir. Belirli bir akımı izlemiyen sanatçının resimleri, gücünü, daha çok kendi samimiyetinden almaktadır. Renkleri kullanmakta yer yer hakimiyet sağladığı görülmektedir. Sergi, genel görünümü itibariyle, başarılı sayılabilecek bir durumdadır.

Kitap sergisi

İstanbuldaki Sonat Festivali dolayısiyle Türk Edebiyatçılar Birliğinde bir kitap sergisi düzenlemiştir. Sergi 28-29 Mayıs tarihleri arasında açık kalacaktır. Sergide sanatçılar da bulunacaklar ve eserlerini imzalı yasaklardır.

Yıldızlat

"Kahraman Şerif" öldü

Oscar armağanlarının dağıtıldığı gece, törenin ortalarına doğru mikrofondan Gary Cooper'in adı duyulduğu anda, açık hava tiyatrosunu dolduran binlerce kişi ayağa kalkarak alkışlamaya başladı. Projektörler yıldırım hızıyla sahneye doğru, yerinden kalkarak ağır ağır yürüyen uzun boylu, zayıf ve sarışınca bir adamın üzerine çevrildi. Dünya sinema seyircilerinin yakından tanıdığı James Stewart, projektörlerin keskin ışığı altında ve heyecan içinde sahneye geldi, uzatılan küçük Oscar heykelciğini aldı. Sahnenin bir kenarında 1960 yılı filmlerindeki başarıları dolayısıyla çeşitli Oscar'larla değerlendirilenler-en iyi rejisör Billy Wilder, en iyi erkek oyuncu Burt Lancaster, en iyi kadın oyuncu Elizabeth Taylor, en iyi yardımcı erkek Peter Ustinov ve en iyi yardımcı kadın oyuncu Shirley Jones-duruyorlardı. James Stewart ile Billy Wilder, bir anlığına göz göze geldiler ve Stewart acı acı gülümsemekten kendini alamadı. Mikrofonda -adet olduğu üzre- bir kaç kelime söylemek istediği zaman da» güçlükle:

"— Gary ağır hasta yatıyor. Armağanını onun adına ben alıyorum" diyebildi ve bütün zorlamasına rağmen gözlerinden boşanan yaşlara mâni olamadı.

Olaydan tam bir ay sonra, bir cumartesi günü saatlerin 21.17 yi gösterdikleri bir sırada, Hollywood efsanesinin en büyük dayanaklarından biri olan Gary Cooper, vücuduna hızla yayılan kanserden kurtulamıyarak hayata gözlerini kapadı vs sinema dünyası bir "kral"ını daha kaybetti.

Büyü bozuluyor

Savaş sonrasının ve savaş öncesinin son on yılında Hollywood'u Hollywood yapan, dolayısıyla yıkılmaz gibi görünen ünlü efsanesini sürdüren oyuncular, 1957 den bu yana acı bir yaprak dökümüne uğramaktadırlar. Bir yıl arayla Humphrey Bogart'tan sonra Hollywood, en güvenilir dallarından Tyrone Power'i, Errol Flynn'i, Clark Gable'ı ve son olarak Gary Cooper'i kaybetmiştir. Kadın oyunculara karşılık daha geç eskiyip daha güç yıpranan bu erkek oyuncular Holly-ood için her türlü sinema tehlikesine cesaretle göğüs germişler vs sinema başkenti bu oyuncularıyla savasını yürütmüş ve temelleri çatırdayan efsanesini güç belâ sürdürebilmiştir. Bugün için artık bu büyülü efsane, son savaşçı Garrv Cooper de ölümüyle tamamen çözülmeye bağlamıştır. **Ölümü karşısında Jack Kramer'in "O, Birleşik Amerikanın ve sinema dünyasının büyük bir kişisiydi" demesi boşuna değildir. Hollywood, bu yorgun savaşçılardan kurulu sâdık ordusunun fertlerini kaybetmenin endişesini en gerçek bir şekilde duymaktadır. Yorgun savaşçılar kuşağından sonra gelen orta ve yeni kuşak oyuncuları, Hollywood kanunlarının dışına çıkarak kendi başlarına buyruk iş görme yolunu seçen bir çeşit âsiler ordusu durumundadırlar. Prodüktörlerin bir türlü söz ve diş geçiremedikleri âsi oyuncular, kendi adlarına şirketler kurmakta, rejisör tutup senaryolar yazdırarak filmler çevirmektedirler. Hollywood, artık o eski rüyalar ülkesi Hollywood olmaktan çıkmıştır. Televizyondan gelen çeşitli rejisör, yazar ve oyuncularla Broad-way'den gelen oyuncular ve rejisörler de âsiler kuşağına katılınca, iş sarpa sarmış ve Hollywood can havliyle yorgun fakat sâdık eski oyuncular kuşağını öne sürmüştür. Yeniler, prodüktörü hiçe sayıp kendi başlarına filmler yapmaya kalkışmışlarsa da, bir yere kadar gelmiş ve oradan öte yorgun, sâdık ve saygılı eskiler karşısında tutunamayıp silâhlarını indirmek zorunda kalmışlardır. Hollywood elbette ki Tony Curtis'ler, Jack Lemmon'lar, Rock Hudson'lar,** John Gavin'ler ve Anthony Perkins'**ler demek *değildir*. Endüstri ne birlikte Hollywood kendi büyülü efsanesini de kurmuş, Rudolph Valentino'lar, Mary Plekfordlar, Douglas Fairbanks'lar, Jonh Barrymore'lar, Chaplin'ler, John Shearer'lerle başladığını-öbür ülke sinemalarına karşı suyun altına indirdiği savaşında- Bogart, Power, Flynn, Gable, Stewart ve Gary Cooper'lerle devam ettirmiştir. Ama Cooper'in de ölümüyle eski kanat tamamen çökmüş, yorgun savaşçılardan şimdi ancak bir kaç kişi ayakta kalmıştır. Orta kuşak da yıpranmaya doğru hızla gitmektedir. Cooper'lerden sonra gelenlerden bir Burt Lancaster'in, bir Kirk Douglas'ın, bir Marilyn Monroe'nun-biraz daha gerilere gidilirse Bop Hope, Bing Crosby, Dorothy Lamour, Joan Crawford ve Betty Crable'ların-efsaneye yatkın görünüşlerine aldanılmış ve prodüktörler saltanatına karşı ilk isyan bayrağını yine onların kaldırdıkları görülerek acı bir yanılmaya uğranılkmıştır. Kadınlar, devirlerini tartamlamışlar ve büyükannelik çağlarını rahatça sürdürmek- gayesiyle sinemadan ellerini eteklerini çekmişler, açıkgöz ve asla sadık olmayan erkekler ise, kazandıklarını harcamayıp şirketler kurarak patronluklarını ilan etmişlerdir.**

Son savaşçı

Gary Cooper, 7 Mayıs 1901 de doğmuş ve 13 Mayıs 1961 de -tam altmış yaşma bastığı günlerde- ölmüştür. İlk gençlik yıl-

Gary Cooper "Maceralar Kralı'nda

Kovboylar kralı öldü

l a r ı n d a serüvenli bir hayat geçirmiş, radyoda çalışmış, plaklar doldurmuş ve figüran olarak sinemada hayli çırpınmıştır. Birinci uzun filmini 1928 yılında Paramount şirketinde çevirmiş ve üne doğru ağır fakat son derecede emin adımlarla, yürümeye başlamıştır. Kendisini ilk olarak üne kavuşturan filmi Ernest Hemlngway'in bir romanından alınan "A Farewell to Arms-Silahlara Veda"dır. Daha önce çevirdiklerinden "Adventures of Marco Polo-Marko Polonun Maceraları", "The Bitter Tea of General Yen-General Tenin Zehirli Çayı" ve "İf Had A Million-Miiyoniuk Adam"da ark* arkaya ilgiyi üzerine çekmiş ve kovboy filmleriyle de bu ilgiye kuvvetlendirerek Hollywood'un efsane kralları arasında yerini almıştır. Gary Cooper, ölüm zincirinin son dört halkasını teşkil edenlerin -Bogart, Power, Flynn ve Gable- içinde en İyi ve en güçlü oyuncu olanıdır. Şimdiye kadar oynadığı, yetmiş şu kadar filmde kovboy-en çok kovboy filmleri çevirmiştir-asker, doktor, beyzbolcu, mimar, çiftçi, gazeteci, dedektif ve iş adamı kişiliklerini kendisinden beklenmiyecek bir başarıyla canlandırmış ve fiziğinin yanı sıra iyi oyunculuğunu da ortaya koymuştur. "General Died At Dawn-Asi Generalin Son Emri"ndeki gözüpek subay, "The Plainsman-Maceralar Kralı Buffalo Bill'deki sıkılgan fakat eline çabuk Buffalo Bill, "Casanova Brown - Asri Kazanova"daki mahcubiyetinden nereye saklıyacağını sarardığı sigarasıyla bir evi tutuşturan, Teresa Wright'in sevgilisi, "The Story of Dr. Wassel-Kahraman Doktor Wasaell"deki hemcinslerine yardım için çırpman fedakar doktor Wassell, "High Noon-Kahraman Şerif" deki kötüler karşısında iyilerin ikiyüzlülük edip bıraktıkları cesur ve namuslu kanun adamı ve nihayet "Love in the Afternoon-öğleden Sonra Aşk"daki göz kamaştıran bir zenginliğe salse Follies Berger diye yanlışlıkla senfonik konsere girdiği için canı müthiş sıkılan, duygulu ve yaşlı çapkın Gary Cooper, birbirinden değişik kişileri beyaz perdede canlandırmış ve her birinde de yeteri kadar başarı sağlamıştır. Aynı oyuncu 1941 yılında "Serge ant York-Arslan yürekli Çavuş"la 1952 yılında da "High Noon-Kahraman Şerifle yılın en iyi erkek oyuncusu Oscar'larını almıştır. Ölümünü bildiren dünya basını içinde en güzel, en özlü başlık Daily Mirror'ınkidir ve gerçeği tam anlamıyla anlatmaktadır: "Gary Cooper'siz artık kovboy filmlerinin tadı olmıyacak."

Festivaller

Şenlik kopunca

İstanbul Sanat Festivaline dahil Türk Filmleri Yarışması-II. Türk Film Festivall-geçen hartanın son günü genç bir rejisörün, Halit Refikin yaptığı bir basın toplantısıyla bu defa üçüncü ve en şiddetli itirazına uğrayıverdi. Birinci itiraz büyük Jüriyi beğenmeyen bir tenkitçinin, ikincisi ise, kendi filmi "Dolandırıcılar Şahı"nın usulsüs ve haksız yere yarışma a sokulmadığını ileri süren rejisör Atıf Yılmazındır. Her iki itiraz da (Bk. AKİS, sayı : 359) hazırlık komitesi ve büyük jüri üyelerince pek önemsenmemiş ve geçilmiştir ama, basın yoluyla ağır toplarını talihsiz film yarışmasına çeviren Halit Refiğ, ortaya attığı iddialarının cevabını, üzerinden daha yirmidört saat bile seçmeden, hem komite başkanı Gelenbeviden -Taninde- ham de sekreteri Burhan Arpaddan -Vatandasıcağı sıcağına almakta gecikmemiştir.

"Yasak Aşk" filmiyle sinemaya rejisör olarak ilk defa giren Halit Refiğ, filminin yarışmaya katılmamasına karsı çıkmış ve İstanbul gazetelerinin sinema tenkitçilerini da kendine destek almıştır. İlk seçmeyi yapacak önjüri-sinema tenkitçilerinden kuruludur- "Yasak Aşk"ı listelerine sokmak istediğinde komitenin itirazıyla karşılaşmış ve komite filmin İstanbulda gösterilmemiş olması m yarışmaya katılmaması için yeter bir sebep saymıştır. Halbuki yarışma tüzüğünün 11. maddesi, "Her tenkitçi 1.4.1960 ile 31.3.1961 arasında halka gösterilmeye başlanmış bütün Türk filmlerini ve koprodüksiyonları arasında yarışmaya lâyık yedi filmi ayırarak bildirir" demekte ve katılacak filmin İstanbulda veya, Yassıviranda gösterilip gösterilmemesini şart koşmamaktadır.

"Bir baldan yenmesine..."

Olay, Türk Filmleri Yarışmasını günü gününe takip eden Vatan gazetesi sinema tenkitçisinin cumartesi günü gazetesinde yayınlanan "Bir haklan yenmesine göz yummayınız" başlıklı " makalesiyle patlak vermiş, , aynı gün de. tenkitçilerin müşterek bir deklarasyon yayınlamalarıyla birlikte, rejisör Refiğ vakit geçirmeden bir basın toplantısı yapmıştır. Tenkitçilerin deklarasyonunda, ilk elemeyi kazanan yedi filmden "Suçlu"nun yerine -tarih tutmazlığı bakımından da olsa-, haber verilmeksizin ve yeni bir oylama yapılmaksızın Orhan Elmasın "Kanlı Firar"ının alınması protesto edilmekte, İstanbulda oynamadığı için yarışmaya alınmayan "Yasak Aşk'ın, festivalin başlangıç günlerinde İstanbulda vizyona girmesi ve görülmesi sebebiyle, çıkarılan "Suçlu"nun yerine alınması konusunda büyük Jürinin yetkisini kullanması ve "Yasak Aşk"ı dışardan yarışmaya çağırması istenmektedir. Rejisör de aynı fikri savunmaktadır. Kazanıp kazanmaması veya herhangi bir derece tutturması da sözkonusu değildir. Aslolan, işlenmiş bir hatanın düzeltilmesi ve bu; hakkın göz göre göre yenmemesin dir.

Basın toplantısının hemen ertesi günü, itham ediliyoruz gürültüleriyle Vatan ve Tanin gazetelerinde rejisör Refiğe birbirinin benzeri birer cevap yayınlayan talihsiz yarışmanın talihsiz başkanı Gelenbevi ile sekreteri Burhan Arpad, üç madde ileri sürmektedirler. Birincisinde, "Yasak Aşk" filminin. Belediye Festival Komitesine mevsimin en beğendikleri. filmim kapalı zarfla bildiren sekin tenkitçiden tek bir oy aldığı söylenmektedir ki, doğrudur. Bu yüzden "Yasak Aşk", ilk yediler arasına giremediği gibi yedekler arasında da kendine bir yer edinememiştir. İkinci madde, doğrudan doğruya ve cepheden Halit Refiğe hücum etmektedir. Film, kendisinin de itiraf ettiği, gibi, İstanbulda yem gösterilmektedir. Halbuki Yarışma Yönetmeliği 1 Nisan 1960-31 Mart 1961 arasında İstanbulda vizyona çıkan filmleri kabul etmektedir. Yarışmanın başkanı ile sekreteri, birinci maddede yerden göğe kadar haklıdırlar ama, İkinci maddenin "tarih" ve "İstanbul" nokta*. larında fena halde yanılmaktadırlar. Yarışma tüzüğünün 11. maddesinde istenilen tarihler doğrudur, fakat "İstanbul" kelimesi yerine "halka gösterilmeye başlanmış bütün Türk filmlerine" sözleri yar almıştır. Durum böyle olunca, Arpadla Gelenbevinin ileri sürdükleri gibi "Yasak "Aşk", daha önce yurdun başka yerlerinde gösterilmiş olmasıyla yönet* ' meliğin kakar şartlarına aykırı değil, tam tersi, uygun düşmektedir. Basın toplantısı ve tenkitçilerin birleşik . deklarasyonuna olumlu yönden cevap verenler arasında büyük jüriden Haldun Tanerle Semih Tuğrul da vardır. İki üye haklı gördükleri rejisör Refiğden yana çıkmışlar ve başkanı bir hayli güç durumlara sokmuşlar* dır. Her iki jüri Üyesi de, bir toplantı yapmadan ve müdavele-i efkarsiz festival neticelerine varılamıyacağına inandıklarından, oylamama kapalı zarf usulüyle yapılmasına da karşı çıkmaktadırlar.

KİTAPLAR

Güllü Güzel

(Meral Çelenin hikâyeleri, İstanbul, Düşün Yaymevi, 1961. 80 sayfa, 3 lira. Kapak: Sait Maden. Desenler: Sezgin Kurtis.)

Bir kadın, aşıgıyla anlaşarak kocasını mı öldürmüştür? Öyleyse idam edilecektir. İdam mı edilmiştir ? O halde adalet yerini bulmuştur.

Evet, çoğunluğun yargısı budur. Çünkü çoğunluk, herhangi bir olayın özüyle, bilimsel nedenleriyle ilgilenmez. Onu ilgilendiren, olayın kabuğudur, dışıdır. Fakat gerçekçi bir gözle "insan"a ve "toplum"a eğilmesini bilen bir sanatçı için durum bambaşkadır. O ferdi, psikolojik ve toplumsal imkânları içinde ele alır. Bu yüzden yargısı daha güç, fakat daha âdildir. Sanatçıyla kanunun daimi çatışma halinde bulunması da buradan gelmektedir.

Meral Çelenin Güllü Güzel adlı hikâyesini okuyunca,insan ister , istemez bunları düşünmektedir. Hikayenin kişisi Güllü Güzelin dedikleri, gerçeğin ifadesinden başka birşey. değildir: "Günahım üstüne olsun ak sakallı Ali hoca, günahım üstüne olsan ana, günahım üstünüze' olsun bana takmak için sıcak yataklarından fırlayıp gelen kalabalık.- Senin de, senin de üstüne olsun!.."

Güllü Güzel, Meral Çelenin Düşün Yayınevince yayınlansa ilk hikâye kitabıdır. Kitabın ilk hikâyesinin adı da Güllü Güzel, hikâyenin kahramanının adı da... Meral Çelen, bir süredir Varlık ve Türk Dili dergilerinde yayınladığı hikâyelerinden onbirini, her hikâyenin altına yayınlandığı derginin adım da koyarak, beş formalık, küçük boyda, şirin bir kitapta toplamış. Kitaptaki onbir hikâyenin yedisi 959, 960 ve 961 yıllarında Varlık dergisinde, ikisi 960 ve 961 yıllarında Türk Dili dergisinde, biri 960 Varlık Yıllığında ve biri de 955 yılında Varlık-Hikâyeler kitabında yayınlanmıştır. Bu, birbirinden güzel onbir hikâyenin en güzeli, kitaba da' adım vermiş plan Güllü Güzeldir. Sait Madenini bu hikâyeden duygulanarak yaptığı kapak resmi ise, kitaba apayrı bir güzellik, apayrı bir anlam katmaktadır. Hikâyeyi okuyup bitirdikten sonra insanın aklında Salt Madenin kapaktaki resmi kalmaktadır. Bir hikaye, doğrusu, ancak bu kadar güzel yorumlanabilir.

Meral Çelen bu hikâyesinde asılmış bir kadım anlatmaktadır» Fakat bir gazeteci gibi değil, bir görgü tanığı gibi değil, usta bir hikayeci gibi anlatmaktadır. Gerçi konu da beylik konulardandır ama, hikayeci, bu beylik konudan, yepyeni bir teknikle usta işi bir hikâye çıkarabilmiştir. Okuyucu "Daha nice Güllü Güzeller var memleketimizde" diyebilmektedir. .

Güllü Güzelin hayat serüveni kısaca şudur: Onüç yaşında -çok yerde olduğu gibi-, anası tarafından -çok yerde olduğu gibi-, sevmediği bir erkeğe -çok yerde olduğu gibi- verilmiş tir. Çocuk yaşında başlıyan evlilik yıllan hep. dayakla geçmiştir. Güllü Güzelin kız çocuğu doğurması bile dövülmesine sebeptir. Bıkmıştır, yorulmuştur, yalnızdır. Bu durumda kişi ya kendini öldürecektir, ya da bir başkasını. Güllü Güzel, kurtuluş diye sarıldığı erkekle anlaşarak kocasını öldürür. Mahkeme, aşılmasına karar verir ve Güllü Güzel asılır. İşte hikâyedeki olay budur. Olayı dışından alınca, yukarda da belirtildiği gibi, "oh olmuş, adalet yerini bulmuş" demekten başka söz kalmamaktadır. Halbuki sanatçının gösterdiği gerçek, bunun tam aksidir. Güllü Güzel suçsuzdur. Suçlu olan hepimiziz, bütün toplum. Güllü Güzel şöyle demektedir:

"— Hiç kimse birşey yapmadı benim için, Kim varsa çevremde hepsi kaçtı, bir başıma bıraktı beni. Hepiniz birden çöktünüz üstüme. Orada sandım ki sizin yüzünüzden asıyorlar beni, ya da sizin günahlarınız için. Koşuşmalarınız da, başınızı eğmeniz de ondandı. Ben öldüm senin yerine.. Hepiniz için.. Öyle olsun, ben çözerim ellerimi.."

Bundan beşyüz yıl önce François Villon da "Asılmışlar Baladı" adlı şiirinde bu konuyu -o günki anlayış içinde- işlemiştir:

"Olmayın bu kadar katı yürekli, -Ey dünyada kalan insan kardeşler;- Kanun namına öldürüldük diye -Hor görmeyin bizleri, kardeş bilin;- Görmedik bir gün olsun rahat yüzü; -Yağmur sularında yıkandık yunduk;- Kurda, kuşa yedirdik kaşı, gözü; Gün ışıklarında karardık, yandık;- Kuş gagalarıyla kalbura döndük."

Fazıl Hüsnü Dağlarcanın da bir "Asılmış" şiiri olduğunu okuyucular çok iyi hatırlıyacaklardır. Meral Çelen, bu toplumsal dâvayı hikâyenin geniş imkanları içinde daha ustalıkla vermesini bilmiştir.

"Dağ Başında Bir Gelin", "Fedim, Fadik, Fadime,, Fatma", "Mutsuz Plâk", "Yitik", ve "Oyun" adlı hikayeler de başarılı hikayelerdir. Bilhassa "Dağ Başında Bir Gelin" adlısı sayılmağa değer. Bunda da bir başka Güllü Güzel var. Onun da hikâyesi Güllü Güzelinkinden farksız. O da:

"— Ben gelin olmak İstemiyordum! Anam ölsün istemiyordum. Küçücük bir kızdım ben, küçücük bir kız kalmak istiyordum. Dağları, çalıları sevmek, adamlardan korkmamak istiyordum. Anam elimden çorbalar içmeli, kapının önünde tüfekle beklememeliydi..." diye sızlanır durur.

"Fedim, Fadik, Fadime, Fatma" adlısı ise, ötekilerden ayrı bir anlatım özelliği taşımaktadır. Aslında bir Fatma, toplumun dört ayrı noktasında ele alınmıştır. Fedim çift sürmeğe gitmiştir. Fadik kadın tarhana yapmak için koşmakta, Fadime hanım işini bitirmiştir, penceresdedir, Fatma hanımefendi ise aynının karsısında boyanmaktadır. Bu hikâye, aynı zamanda başarılı bir "taşlama"dır.

Meral Çelenin çok temiz bir dili var. Daha önemlisi, sanatçı, eşyaya bakmasını biliyor. Sağlam bir dünya görüşüne sahip. Bastığı yeri iyi tanıyan bir sanatçıdan da, ilerde daha güçlü hikâyeler beklememek için hiçbir sebep yoktur.

Yalnız, hikâyelerde en çok göze batan bir husus, olayların ve kişilerin âdeta bir düş havası içinde anlatılmış olmasıdır. Kişiler hep uykulu, ya da dalgındırlar. Çevrelerinde olup bitenleri uykulu gözlerle seyrederler. Meselâ Güllü Güzel, Gerçek Düş, Gece Nöbeti, Uykusuz.. Hep böylesi bir hava içinde verilmiş hikâyelerdir. Meral Çelen, anlattığı kişileri o uykulu, o gölge-varlık durumlarından kurtarabilirse, okuyucu raksına daha başarılı, daha elle tutulur hikâyelerle çıkabilir.

VATAN
Okumak
Bir
İhtiyaçtır

ağrıların
merhemi
Romatizma
Lumbago
Siyatik
Adale ve sinir
incinme
Burkulma
üşütmeden
mütevellit
Göğüs ve
Sırt Ağrılarında
ALGO-WAX
KULLANMAK FAYDALIDIR
ALGO-VAKS'ı
ECZANELERDEN ISRARLA ARAYINIZ

Kuzeye giden yolu
pusula gösterir
GARANTİ
BANKASI
Zengin para
ikramiyelerine
giden yolu da
bu küçük
defter gösterir.
GARANTİ
BANKASI
1961 de
1.360.000
lira veriyor

AKİS

AKİS

SEK
KAVAKLIDERE